TURABİ SALTIK - SUHA BULUT - TOLGA ERSOY
ESAT KORKMAZ - TURGAY ULU

ANADOLU ALEVİ KÜLTÜ
VE
SOL'UN "POLİTİKASI"

Sorun Yayınları

TURABİ SALTIK-SUHA BULUT-TOLGA ERSOY
ESAT KORKMAZ-TURGAY ULU

❑

ANADOLU ALEVİ KÜLTÜ VE SOL'UN "POLİTİKASI"

Sorun Yayınları
A. A. Kültü F/1

Sorun Yayınları

Sorun Broşür Dizisi : 17
Birinci Baskı : Aralık 2007

Kapak Resmi : Alev Yayınları Arşivi'nden

© Yayın Hakkı : Sorun Yayınları
Baskı : Hüzün Ofset Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. B Blok 336/1
Tel: 0.212 544 70 36 - Topkapı- İstanbul
ISBN 978-975-431-158-7

TURABİ SALTIK-SUHA BULUT
TOLGA ERSOY
ESAT KORKMAZ-TURGAY ULU

ANADOLU ALEVİ KÜLTÜ VE SOL'UN "POLİTİKASI"

Sorun Yayınları
Akbıyık Değirmeni Sk. No:33/A-34122 Sultanahmet-Eminönü-İstanbul
Telefon: (0212) 638 81 82 Fax: (0212) 638 81 72
e posta: sorunkolektif@gmail.com
www.sorunyayinlari.net

İÇİNDEKİLER

SUNU (*Sorun Yayınları Kolektifi*) 7

• **TURABİ SALTIK**

- ANADOLU TARİH BİLİNCİYLE BULUŞAN DERSİM ALEVİ VE KIZILBAŞLIĞININ KÖKENİ ÜZERİNE 17

• **SUHA BULUT**

- ALEVİLİK-BEKTAŞİLİK VE EMEKTAR-KIZILBAŞ KADIN 48
- EGEMEN SINIF VAKAYI-YAZICILARIN/TARİHÇİLERİN ALEVİLİK'E KADIN YÖNLÜ İFTİRALARI 56

• **TOLGA ERSOY**

- ANADOLU ALEVİ KÜLTÜ VE SOL'UN "POLİTİKASI" (İzmir Notları) 60

• **ESAT KORKMAZ**

- ALEVİLİĞİN FELSEFE BOYUTU 73
- BÂTINİ DOĞA FELSEFESİ 75
- BÂTINİ TARİH FELSEFESİ 80
- BÂTINİ TOPLUM FELSEFESİ 83
- NASIL BİR DEMOKRASİ? NASIL BİR YÖNETİCİ? NASIL BİR ÖRGÜTLENME? 89

• **TURGAY ULU**

- MÜLKSÜZLERİN DÜŞÜNCESİ KIZILBAŞ-ALEVİLİK 98

SUNU

Neden "ANADOLU ALEVİ KÜLTÜ VE SOL'UN 'POLİTİKASI' " konusunu gündeme getiriyoruz? Bu sorunun cevabını kısaca *Sorun Yayınları Kolektifi*'nin basın-yayın alanında ilkeselliklerine vurgu yaparak daha net ölçüde açıklayabileceğimizi düşünüyoruz.

Sorun Yayınları Kolektifimiz; oluşturulduğu 7 Kasım 1975 tarihinden bu yana Devrimci ve Marksist Sol cenahımızın yeni nitelikler kazanması yolunda, özellikle de telif çalışmalarımızda önemli bir yeri olan basın-yayın faaliyetlerinde kolektif üretimi öne çıkaran tavrıyla anılmaktadır.

Kolektif üretimi bizlere hayat ve mücadele öğretmiştir. 10 Eylül 1920 Tarihî TKP'nin oluşturulması ile 15/16 HAZİRAN 1970 devrimci geleneklerimizin buluşup bütünleşme süreçlerinde "kolektif üretim"in ne anlama geldiğini çok büyük bedeller ödeyerek öğrenmiştik.

Aynı zamanda bu süreçte kolektif aklın, bilincin ve eylemin örgütlenişinin bereketinin birlikte devşirilişinin de tadına varmıştık.

Devrimci ve Marksist iddialı kolektifler; çekilen acıları, ödenen bedelleri ve bu süreçten çıkarılan çok yönlü ders ve sonuçları "kolektif üretim" yöntemiyle yansıtmak durumundadır. Kolektiflik dışındaki düşünce/davranış çizgileri bize yabancıdır.

Genel anlamıyla Sol'un kolektif üretim, dağıtım, kolektif hareket etme, kolektif kurum ve araçları işbaşı yaptırma, kolektif dayanışma ve özveri gelenekleri yaratma dışında ne bir umarı vardır, ne de seçeneği.

Sosyal pratikte Sol; politika, sanat, edebiyat, estetik, vb. alanlarda henüz kendisini kuşatıp yaşama hakkı dahi tanımayan tekelci sermayenin dağıtım ağına karşı "kolektif bir dağıtım ağı" dahi oluşturamamaktadır!

Kolektif üretimi, yani üretiminden dağıtımına kadar geçen tüm süreçlerde bilinçli, iradî, gönüllü, özverili, ilkeli sınıfsal bir seçimle rol ve sorumluluk üstlenen yayın kolektiflerini burjuvazinin hiçbir gücü kuşatamaz. *Kolektifimiz*, üretilen kitap ve dergilerimizin dağıtımını öncelikli olarak kendi gücü ve kanallarıyla, yer yer de kapitalist dağıtım kanallarını kullanarak gerçekleştirmeyi uygun bulmaktadır.

Dağıtım olayı asla ve salt tecimsel bir ilişki ağı değil, gerekli bir örgütlenme, kurumsallaşma ilişkisidir. Bu düzeneğin gereğini yerine getirenler kalıcı ve işlevsel olmaktadır.

Sözde ilerici-devrimci bir çağrışım yapıp sistemin açtığı kanallarda sağ ve "sol" teslimiyetçi oportünist saflara savrulmak, tecimsel ilişkiler ağında boğulmak işten bile değildir. Devrimci ve Marksist Sol Kadrolar, bu son derece ciddî ve hayatî konuyu salt "çağrışıma" bırakamaz, iddialarının arkasında nasıl durduklarını somutta kanıtlayarak gösterirler. Devrimci kolektifler; basın-yayın araçlarını ve çabalarını açık faaliyet alanlarında kurumsal disiplinli ***İşçi Sınıfı Partisi*** (***İSP***)'nin önderliğinde ve ***Bilim Kurulu***, ***Enstitü*** ve ***Akademi*** güvenceleriyle götürmekten yana ise, "kolektif üretim" yöntemini benimseyip bu ilkeselliği kurumsallaştırmak zorundadır. Aksi halde kapitalizmin seli üstünde saman çöpü misali oradan oraya sürüklenmek kaçınılmaz olur.

Bulunduğumuz coğrafyada tarihsel/sosyal görev ve sorumluluklarını bütünlüklü biçimde yerine getirecek bir ***İSP*** yoktur. O'nun disiplin ve güvencesinde hareket eden ***Bilim Kurulu***, ***Enstitü*** ve ***Akademi***'lerimiz de henüz işbaşı yapamamıştır. Yerel (mahalli), ulusal, sosyal (sınıfsal) ve enternasyonal diyalektik bütünlüğünü gözeten, ayrıca henüz nüveler olarak sürekliliğini koruyan ***Kurum*** ve ***Araç***larımızı daha da geliştirip güçlendirerek hayatı ve mücadeleyi kucaklamaya aday örgütsel güvencelerimizi (***İşçi Sınıfı Partisi***'ni) yetkinleştirmek için sosyal pratikte daha çok işler yapmak zorundayız.

Sorun Yayınları Kolektifimiz; basın-yayın faaliyetlerinde bulunurken özetle değindiğimiz bu ilkeselliğe göre hareket etmeyi şiar edinmiştir. Konumumuzu asla idealize edip yüceltmemiş, aynı zamanda dramatize de etmemiştir. Bu türden bir disiplin anlayışının daha da geliştirilip güçlenmesinin çabası içinde olmuştur.

Kolektifimiz, şartlarını burjuvazinin belirlediği tecimsel ve "telif hakları" türünden ilişkilere de bilinçle girmemiştir. Sınıflı bir toplumda yaşamamıza ve çok zor ve riskli olmasına rağmen "herkesin yeteneğinden ihtiyacına göre" şiarımızı uygun biçimlerde yükseltmiş ve yansıtmaya çalışmıştır. Kapitalist kuşatma ve yabancılaşmanın egemen olduğu sömürücü bir düzende "ihtiyaca göre paylaşma" yöntemi bilinçli ve yüksek erdemleri olanların harcıdır. *Kolektifimiz*, Çalışanlarımızın ve üretiminden dağıtımına kadar bütün süreçlerde rol ve sorumluluk üstlenen, emeği geçen ve ihtiyacı olan insanlarımızın emek güçlerine karşılık paylaşmayı "katkı" olarak görmüş, bu bilincin yaygınlaşmasına çalışmıştır. Bir kitabın getirisi, bir sonrakinin kâğıt parası olmuş, *Kurum*'un giderleri de böylece karşılanmıştır.

Bir gerçeklik olan "kapitalist ilişkiler ağı"nı belli disiplinlerle kullanırken de anılan ilkeselliklerin korunup temiz tutulmasına özel bir özen gösterilmiştir. *Kurum*umuzda "artı-değer" üretilmemiştir. Sınıflı toplumlarda mücadele eden Devrimci ve Marksist Sol Kadrolar gerektiğinde, kurumsal disiplin anlayışına uygun biçimde kapitalist ilişkiler ağında "tecimsel örgütlenme" ilişkilerine de girebilirler.

"Kolektif üretim" faaliyetimiz yalnızca basın-yayın alanıyla sınırlı ve ilgili olmamıştır. Öteki anılan/anılmayan kitle çalışmalarımızda da kolektif hareketin hem özgün bir örneğini sergiliyor, hem de propagandasını yapıyoruz. Elbette yalnızca propaganda ile yetinmiyor, sosyal pratikte ortaklaşabilinen konularda basit, gösterişsiz, sansasyona ve magazinleşmeye düşmeyen bazı temrinleri gerçekleştirmekten de uzak durmuyoruz. Kolektif hareket etmenin, paylaşmanın, paylaşarak çoğalmanın getirdiği artıları öne çıkarıyor, kusurlarını aza indirmenin yoluna koyuluyoruz. Elbette yapmaya çalıştıklarımızı sorguluyoruz.

* * *

Sorun Yayınları Kolektifimizin düzenlediği açık ve kapalı alan etkinliklerimizden panel, söyleşi, iştişari toplantı, forum, konferans, sempozyum, sergi, fuar ve benzeri çalışmalarımızda da dışımızdaki dost, arkadaş ve yoldaş bildiğimiz bizim insanlarımızla bu etkinliklerimizde birlikte hareket etme ilkeselliğimizi öne çıkarıyoruz. Her etkinlikte hesapsızca taşın altına elimizi koyuyoruz.

Proleter Devrimci düşünce/davranış çizgilerimizi, sınıfsal duyarlılık ve tevazuumuzu, kolektif hareket etme gibi bilinçli/sınıfsal tavrımızı birer "zaaf" ya da "romantizm" yerine koyarak sömürmeye yeltenenler de çıkmıştır/çıkmaktadır. Böyleleri küçükburjuva devrimciliğinde karar kılmış, bireyci, benmerkezci, üretim dışı, kariyerist, hizipçi/hizayı bozucu, geçimsiz, avantürye, asalak, nankör ve ahlaksız bir zeminde ahkâm kesmekte ve ilk ilişkide hemen kendini ele vermektedir. Sınıf dışı bu unsurları teşhis, mümkünse tedavi, değilse tecrit ve teşhir etmekten, maskeli "eloğullarını" ise anladığı dilde açığa vurmaktan geri durmuyoruz.

Cenahımızda "kolektif hareket etme" pratiklerimizde doğallıkla pek çok eksik, hata, yanlış ve yanılgılarımızın olduğunun da bilincindeyiz. İş ve üretim içinde doğallıkla ortaya çıkan olumsuzlukları aşmanın kavgasını veriyoruz.

"Marksizmin yorumu, özümlenmesi ve pratikte yeniden üretimi" ilkesel yöntemini ideolojik, politik ve örgütsel süzgecinden geçirememiş kesimlerin bıraktığı "sevimli hatıralar" iş içinde ve zamanla dönüşüme uğratılacaktır diye de iyimserliğimizi koruyoruz. Çok tatsız, sıkıcı ve çirkin diyalog arayışı ilişkilerinde düşmanın verdiği zararlara taş çıkaran "çürük insan" malzemesinin bıraktığı "hatıraları" aza indirmenin yol ve yöntemlerini arıyoruz.

* * *

Elimizdeki kitap; TÜYAP'ın her yıl düzenlediği kitap fuarlarındaki etkinliklerimiz sürecinde oluştu. Bizlerin de bu imkânı aksatmadan katıldığımız ve bu alanları tekelci sermayenin, bankaların, holdinglerin yanı sıra sarı ve kirli solların kuşatmasından bir ölçüde de olsa "koruma" ve "akıntıya karşı" durma gibi niyetlerle kullandığımız açıktır. Kitap, insanımızı yalnız bırakmayan kitap fuarı etkin-

liklerimizden olan Bursa (3 Mart 2007) ve İzmir (28 Nisan 2007) Kitap Fuarlarındaki panel-söyleşilerimizde işlediğimiz ve ilgi gören bir konuyu işlemektedir.

"ANADOLU ALEVİ KÜLTÜ VE SOL'UN 'POLİTİKASI' " konusunu Devrimci ve Marksist kökenli arkadaşlarımızla anılan fuar etkinliklerimizde işlerken olağanüstü bir ilgi ile karşılaştık. Tahminlerimizi aşan kitlesel katılımla panellerimizi izleyenler konuşmacılarımızı özenle dinledi; soruları cevaplandı ve hararetli tartışmalar yapıldı.

Kızılbaş-Alevi-Bektaşi geleneğini oluşturan kitle, öteki sosyal muhalefet dinamiklerinden işçi sınıfı hareketi, sosyalist hareket, emekçi kadın hareketi, ilerici-devrimci gençlik hareketi ve Kürt ulusal hareketi gibi mutlaka hesaba katılması gereken anlamlı ve demokrat bir sosyal muhalefet dinamiğidir. Bu sosyal muhalefet dinamiği sağlı "sol"lu burjuva politikalarının sömürüsüne terk edilemez/edilmemelidir. Devrimci ve Marksist Sol Kadroların dışında ve sosyal pratikte "dikiş tutturamayan" burjuva ve küçükburjuva "sol" akımların "Alevicilik" yapması, ideolojik ve sınıfsal hastalıklarını bu cenaha taşıması karşısında da ilgisiz, tarafsız ve duyarsız kalamayız/kalmamalıyız. "Alevicilik" yapan "sol" ile Devrimci ve Marksist Sol'un konuya ve sorunlara sınıfsal bakış açısı temelden farklıdır.

Kızılbaş-Alevi-Bektaşi örgüt yöneticilerinin büyük bir bölümü küçükburjuva sağ ve "sol" teslimiyetçi oportünist akımların etkisi altındadır. Kapitalist yabancılaştırma canlarımızın bilimsel bilgi edinerek bilinçlenmesini ve sınıfsal bir seçim yapmasını aleyhte etkilemektedir. Resmî tarih anlayışı ve resmî ideolojiler de Kızılbaş-Alevi-Bektaşi inanç, kültür ve geleneğini belli oranlarda kuşatmıştır.

Bu çok yönlü kuşatılmışlığın ilginç örnekleri 2007 "Seçim" pratiğinde net ölçülerde görülmüştür. Sol'un politikasızlığı yüzünden Kızılbaş-Alevi-Bektaşi cenahı bir kez daha yanıltılmış ve aldatılmıştır.

I. TİP'in kurulduğu 1962-1970 dönemlerinde Kızılbaş-Alevi-Bektaşi cenahımız kendiliğinden TİP'in açtığı çığırdaki sesine kulak kabartmış, dönemin bu görece ileri çıkışına bel bağlayarak katkısını esirgememiştir. TİP'in en ileri, militan kadroları Kızılbaş ve Kürt kö-

kenli işçi, emekçi ve yoksul köylülükten gelmiştir. Bunun en bariz örneği 15/16 Haziran Direnişi sürecinde görülmüştür. Bu gelenek Dev-Genç'e de büyük ölçüde yansımıştır. THKO, THKP-C, TKP (ML), vb. örgütsel arayışların tabanında da aynı etkinliği görebiliriz. Emekçi halklarımız bu anlamlı sürece terini, canını ve kanını vermiştir.

Alevi Partisi kimliği ile Birlik Partisi, Barış Partisi, vb. örgütlenme anlayışlarına da belli ölçülerde katkı sunan bu gelenek aradığını bir türlü bulamamıştır. Sosyal sınıfların teşekkül ettiği ve safların ayrıştığı süreçlerde de önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Kuzey Mezopotamya, Dersim ve Anadolu'da yaşanan altüst oluşlar, köylü-kitle çalışmaları, sınıfsal uyanışlar, toprağın belli ellerde toplanması, kırdan kente göç, göçe zorlama, işsizlik, yoksulluk vb. etkenlerle Kızılbaş-Alevi-Bektaşi geleneği de bu sosyal saflaşmadan nasibini almıştır. Bir yandan sistemle bütünleşip burjuvalaşanlar, diğer yandan proleter ve yarı-proleter kimlikleriyle kırdan kente zorunlu gelenler çoğalmıştır.

Anılan geleneğin insanları, canlarımız aynı gerekçelerle Avrupa'nın da yolunu tutmuş, sınıfsal billurlaşmalar ülke dışında da netleşmeye başlamıştır.

Kapitalizmin artı-değer sömürüsü, baskısı, yoz ve kozmopolit "kültürü" ve yabancılaştırmasına karşı Kızılbaş-Alevi-Bektaşi topluluğu da yer yer gelenek, inanç ve kültürünü korumaya büyük bir özen göstermiştir. Bu süreçte resmî tarih anlayışı ile resmî ideolojilerin kuşatmasına karşı, bilinçli aydın kadrolar yetiştirmiştir.

Kızılbaş-Alevi-Bektaşi topluluğu büyük ölçüde, gerici CHP'nin etkisi altında kalmıştır. DP, AP, DY, ANAP (günümüzde AKP) ve öteki kara gerici, ırkçı, şoven partilerin alternatifi olan sosyalist partiler aktif biçimde sosyal pratikte yerini alamayınca gerici CHP tercihi "ehveni şer" (şerlerin en büyüğü) olarak geleneğin sınıfsal bir seçim yapmasını büyük ölçüde yanıltmıştır.

Uluslarötesi tekelci sermayenin yerli ortağı, taşeronu ve işbirlikçisi devlet tekelci kapitalizmi sosyal sınıf ve sosyolojik emekçi halk gerçekliği yerine sahte ve sunî gündemler yaratarak ("Alevi-Sünni" çatışması/düşmanlığı, "Laik-Şeriat" saflaşması, "Türk-Kürt" karşıtlığı/düş-

manlığı, vb. vb.), toplumdaki bazı uzlaşabilir çelişkilerin çözümünü daha da zorlaştırmıştır.

Kızılbaş-Alevi-Bektaşi toplumunun örgütsel arayışlarla siyasallaştığı bir süreçte sağlı "sol"lu burjuva partileri bu geleneğin bilincini bulandırmak için her yola başvurmuştur. Geleneğine ihanet eden sözde dedeler, sömürücü sistemi yücelten işbirlikçiler, patronlar, resmî tarih ve resmî ideolojilerin yanında yerini alan sözde tarihçiler, çıkarları emekten/emekçiden yana olan insanlarımızı/canlarımızı sağlı "sol"lu burjuva partilerine, liberal, tasfiyeci, reformist "sol" görünümlü örgütlere kanalize etmek isteyen sözde politikacılar türemiştir.

Kızılbaş-Alevi-Bektaşi geleneğinin emekçileri siyasallaşırken biricik tercihinin sosyalizm olduğu tarihsel, sosyal tüm süreçlerde öne çıkmıştır. Sınıflar mücadelesindeki her olay, olgu, süreç ve veriler, nesnel gerçekliğinde incelendiğinde cenahımızın sosyal kurtuluşunun sosyalizmde olduğu bilimsel açıdan doğrulanmıştır.

Kızılbaş-Alevi-Bektaşi kültünü belli oranlarda temsil eden kurum ve kuruluşlarda rol ve sorumluluk alan Devrimci ve Marksist kökenli canlarımıza bu yolda büyük görevler düşüyor. Sağlı "sol"lu burjuva partilerince yeniden aldatılmaması gereken bu ileri ve demokrat gelenek yeni nitelikler kazanmaya adaydır. Tarihte çok büyük kıyım ve kırımlardan geçirilmiş, ihanetlere uğramış emekçi bir halkın sınıfsal seçimlerini doğru yapabilmelerine katkı getirmek gerekiyor.

Sol'un bu alanda tutarlı bir politika üretebilmesi için de Yukarı Mezopotamya, Dersim ve Anadolu emekçi halklarının tarihini, coğrafyasını, dilini, kültürünü, inançlarını, ilerici geleneklerini, masalını, mitolojilerini öğrenmesi gerekiyor. Bu süreci iyimser, dinamik ve ilerici bir yorumla teori-pratiğinde gösterenlerin idealist/metafizik anlayışlarla hesaplaşması bu şarta bağlıdır. Bu yolda anlamlı ve ileri bir adım atılması Sol'un derlenip toparlanışından geçiyor.

Kızılbaş-Alevi-Bektaşi kültünde öne çıkan, isyan, başkaldırı, hak arama, vb. ileri geleneklerini bilimsel açıdan değerlendirip yerli yerine koyamayan öznel yorumları da eleştirmek durumundayız. Sol'un yeni nitelikler kazanarak yerli ve özgün sentezimizi üretebilmesi için, hayatın ve mücadelenin asla doğrulamadığı ithal malı, ek-

lektik, pragmatik bilgi kırıntılarıyla dolu "grup örgütü" gibi anlayışlarını da hızla terk etmesi gerekiyor.

"Kapitalist anarşist" sistem; milliyet, etnisite, din, tarikat, cemaat ve benzeri örgütlenmeleri öne çıkararak kitlelerin "sosyal uyanışı"nın sınıfsal bir tercihle örgütlenmesinin önünü kesmekten yanadır. Sosyal sınıf ve sosyolojik emekçi halk gerçekliğinin üstünü bilinçle örten hâkim gerici sınıflar işçi sınıfını politika dışında tutmak, kitleleri politikasızlaştırmak için sahte ve sunî gündemler hazırlamaktadır. Önce "Alevi-Sünni" çatışmasını ve bölücülüğünü tahrik edip kitleleri kışkırttılar. Ardından "Laik-Şeriat" saflaşması ve bölücülüğü yöntemiyle kitleleri uyutmayı denediler. "Kürt-Türk" karşıtlığı (düşmanlığı) yaratılarak sahte ve sunî gündemlerini genelleştirmeyi denediler/deniyorlar.

Çalınan asıl gündemi ayakları üzerine oturtmak, burjuva politikalarını birleşik, ciddî, güvenilir ve donanımlı örgütsel güvencelerimizle geriletip aşmakla yükümlü olan Sol'un "Politikası" ise, başlı başına incelenecek bir konudur. Öte yandan, savaş kışkırtıcılığı, emekçi halk düşmanlığı, linç gösterileri, kışkırtmalar, faşizmin yalanları, ikiyüzlü burjuva politikaları siyasal-ekonomik krizi engellemeye yetmiyor. Açık faşizm tehlikesi ve hegemonların bölgemizdeki paylaşım kavgalarının boyutlandığı bir süreçte anılan yakıcı sorunlarımız sistemden büyük ölçülerde zarar gören her kesimi yakından ilgilendirmektedir.

Panel-söyleşi etkinliklerimizin sınırlı zamanı içinde bu konuyu ve sorunlarımızı kitlelerle yüzleşerek tartışmayı denedik. Yapılan konuşmaları, izlenimlerimizi sonradan kitaplaştırarak daha geniş kitlelere ulaştırılmasını uygun bulduk.

Elimizdeki kitap bu düşüncelerle oluşturulmuştur. Dileğimiz ve amacımız; Sol'un bu konular üzerindeki 'politikasızlığının' aşılabilmesine katkı getirmektir.

Panel-söyleşi etkinliklerimizdeki konuşma sırasına göre değerli araştırmacı ve yazar arkadaşlarımızdan Turabi Saltık, Suha Bulut, Tolga Ersoy ve Esat Korkmaz kendi uzmanlık alanlarına giren konu başlıklarıyla sorunu inceleyip izleyenlere sunmuştur. Etkinliği yöne-

ten Sırrı Öztürk ise, hem şahsi görüşlerini hem de *Kolektifimiz* adına geliştirilip güçlendirilmesini düşündüğümüz (Bu sunu yazısında sınırlı da olsa değindiğimiz) ortak görüşlerimizi ifade etmiştir. Anılan ortak görüşlerimizle Sol'un "politikasızlığı"na ilişkin somut, ayrıntılı, tarihselden güncele, güncelden tarihsele örnekler verilerek sorunun önemi bilince çıkarılmış, çözüm ve "çıkış hattı", "çıkış yolu" yöntemleri tartışmaya sunulmuştur.

Sırrı Öztürk'ün kaleme aldığı ve *Kolektifimizin* ürettiği "***Dersim... Dersim... Gezi Notları-Dersim'in Nabzı***" isimli kitap; belli ölçülerde de olsa bu ve benzeri konuları yerinde saptayıp aktaran, sorgulayıp irdeleyen, Proleter Devrimci bakış açısıyla konuya ve sorunlara yaklaşan, bazen bir gazeteci gözlemiyle röportaj, bazen bilimsel inceleme-araştırmaya varan yaklaşımlar-denemeler, bazen bölge halkını konuşturup onların eleştirilerine yer veren diyaloglar, bazen sistemin baskı ve terörünü, yaşanan çıplak gerçekliği tasvir ederken, sistemin idealist/metafizik/bilinemezci yaklaşımını örnekleriyle açığa çıkaran çarpıcı bölümler, Kızılbaşlık kültünün bozulan örnekleri, göç, göçe zorlama, isyan, ayaklanma, başkaldırı örneklerinin tarihsel/sosyal/kültürel nedenlerini araştırma, Devrimci-Halk ilişkisindeki "sevimli" eleştiriler, henüz bozulup yabancılaşmamış Ana-Kadın, Ata-Kadın örnekleri, Dersim tarihi/kültürü/gelenekleri üzerine yazılan kitaplar hakkındaki görüş ve eleştiriler, Kızılbaşlık kültüne eleştirel katkılarla sahiplenen, vb. malzemelerle dolu bir çalışmadır.

Bu türden görüşlerimizi ayrıca, çeşitli telif kitaplarımızda ve **SORUN** ***Polemik Dergi***mizde ayrıntılı incelediğimizden elimizdeki kitaba yüklemeyi uygun bulmadık. Bunun yerine, mevcut yasal ve hukukî düzenlemeleri zorlayıp "özel" yorumlarla 10 yıldır (Kandıra-Kocaeli 2 Nolu F Tipi Cezaevinde) "tutuklu" statüsünde tutulan araştırmacı-yazar arkadaşımız Turgay Ulu'nun konu hakkında hazırladığı bir yazısını kitaba dâhil etmeyi daha uygun bulduk. Böylelikle beş yazarlı kolektif bir kitabın üretilmesi gerçekleşmiş oldu.

Yazarlarımız panel-söyleşi için kaleme aldıkları yazılarına sonradan bazı katkılar yaparak gözden geçirmiş ve geliştirmişlerdir.

Yazarlarımızın kendi özgünlük ve özgürlüklerini koruyarak sun-

dukları yazılarla tezler, Sol'da hararetle tartışılmaktadır. Bu tezler senteze kavuşturulmaya adaydır. Kendi yerli ve özgün sentezimizi üretme yolundaki çabalara bu kitabımızın da katkı getireceğine inanıyoruz.

Elbette ki kaleme alınan görüşlerle tezlerin her biri eleştirel katkıya açık ve muhtaçtır. Kızılbaş-Alevi-Bektaşi kültü konusunda yeni yeni özgün araştırmalar yapılmaktadır. İdealist/ metafizik/bilinemezci çalışmaları şiddetle karşıya alan Devrimci ve Marksist Sol kökenli canlarımızın bu alandaki çabalarına değer veriyor ve de sahipleniyoruz. Sözlü tarih, gelenek ve anlayışlarının yazılı tarihe dönüştüğü günümüz şartlarında, Sol'un anlamlı ve ileri bir adım atması birazda bu ve benzeri konulardaki bilimsel araştırmaların geliştirilip yaygınlaşmasına bağlıdır. Sol'un bölgemiz emekçi halklarının inanç, kültür ve geleneklerini daha yetkin ölçülerde tanımasına, bu türden çalışmaların yaygınlaştırılmasına ve tartışmaların bilimsel nitelik kazanmasına yardımcı olmalıyız.

Elimizdeki kitap çalışmasıyla bu alandaki çabalara bağımsız sınıf tavrımız ve de taraflı kimliğimizle katkı getirmeyi amaçladık. Aynı zamanda Kızılbaş-Alevi-Bektaşi inanç, kültür ve geleneklerinin ayrıntılı incelenerek Sol'un ihtiyaç duyduğu arayışlara ve sorunlarımıza ikna edici cevapların daha da netleşerek verilmesini düşündük. Bu konuyu gündemine alan Devrimci ve Marksist Sol kökenli canlarımızın çabalarını eleştirel katkılarımızla sahiplenirken konuyu sulandıran bilim ve akıl dışı idealist/metafizik/bilinemezci yönelişlere karşı nasıl bazı yaptırımlarda bulunacağımızın yol ve yöntemlerini de araştırdık.

Sorun Yayınları Kolektifi

TURABİ SALTIK

ANADOLU TARİH BİLİNCİYLE BULUŞAN DERSİM ALEVİ VE KIZILBAŞLIĞININ KÖKENİ ÜZERİNE

Efsaneler, dinsel kültür; halkın sanatı, müziği, resmî, dansları, şarkıları, duyguları, düşünceleri, idealleri, gelecek ütopyası... Toprağa bağlı insanın, dili, sözü, yetenekleri ve üretimleri... Tüm bunlar Anadolu halklarının kültüründe ve tarih bilincinde bilimsel olmayı gerektirecek az şeyler mi? Anadolu tarih bilinci Anadolu kültürünü emen gerçek hayattır.

İnsan bildiklerini aklında tutuyor sonraki kuşaklara öyle anlatıyordu.

Efsaneler, masallar, mitolojik söylemler, sözle gelmiştir bu güne. Yazıyı bulunca söz yerini, yazıya bıraktı, bu yüzden söz uçar yazı kalır denilmişti galiba. İnsan bir devrim geliştirmişti. O yazıyı kazanmıştı. Yazı devrimdi. Öyleyse insan bilimi yazıyla yakaladı, yazıyla başladı bilim. O güne kadar doğayı gözlemleyen ilk felsefeciler, filozoflar artık gözlemlerini yazıyla aktardılar bizlere.

Tecrübesi gelişen insan bilimi başlatmış oldu.

Dünyanın ve maddenin özelliklerini öğrenmeye devam etti. Sonra bir Thales çıktı. Kraldı, kral çocuğu. Yöneticiliği reddetti. Dağlara çıktı, rüzgârı, suyu, yağmuru, ağaçları gözledi. Efes'teki -İzmir'deki- Meryem Ana Dağına, yani Koru Dağı, kutsal kitaplardaki Bülbül Dağı. Cennetteki bahçelere dönüştürülen kuş ve melekler eşliğinde cennete gidenlere hizmet verilen bahçelere benzetilen dağa.

Thales inanmadı hiç birine.

Dedi ki:

Şu Helenlerin tanrı fikirleri ve inançları bana gülünç geliyor.

Thales bir gezginciydi. Mısır'da, Babil'de, Ninova'da, Fenike'de o güne kadar birikenleri derledi, topladı yorumladı. Öğrencilerine verdi. Yıldızları inceledi ve gezegenlerin hareket ettiklerini ilk o keşfetti.

Sonra güneş tutulmasını ve gelecekteki bir güneş tutulmasını ta M.Ö.546'da doğru bildi. Ünlü bir filozof olarak pek çok öğrenci yetiştirdi. Felsefeye başladı. Onun öğrencileri Anaksamendos ve Anaksimondos öğretmenini geçtiler. Yani öğretmen öğrenci ilişkisi o zamandan beri vardı. Önce kitlelerin öğrencisi, sonra öğretmeni olmak gerekiyordu. Öğrencisi Anaksemandos ise yerle, gök arasında güneş ve ay, gezegenler, sonbahar yaprakları gibi gökte uçuşuyorlar demişti. Demokrit geldi peşinden. Ama o zamanlar Homeros, Zeus'un soyundan gelen soyluları, yani tanrıları göklere çıkarıyordu. Soylular o zamanlar yoksulları hor görüyorlardı. Zamanla soylu olmayan kimseler, Zeus'un soyundan gelenlerin iktidarlarını elinden almaya kalktı. Ne olduysa ondan sonra oldu. Homeros, Heziodos bir de Ksenofoanes gibi ünlü ozanlar birbirlerine düştüler.

Ksenafones dedi ki:

Tanrılar değil, tanrı vardır.

Yani o bile o zaman için büyük bir dönüşümdü. Ne demek binlerce Tanrıyı reddetmek. Az şey değildi o zaman bunu söyleyebilmek.

Tek tanrı inancını savundu.

İlk defa tek tanrı inancı öyle öyle doğmaya başlıyordu. Apollon'un özellikleri tek tanrının özelliklerine dönüştürülüyordu ozanlarca. Apollon da o zamanlar ki Dersim'den Dımılılerce getirilmişti Ege'deki Didim, Milas, Milet yakınlarındaki tapınağına. Bir baba, bir bilici kişi, bir tek tanrı gibi oturtulmuştu Didim'e. Ama yöneticiler direndiler, kabul etmediler. Sonra Pitagor diye bir bilge çıktı aralarında. O da 'tanrı tektir' dedi. Kendini insanla tanrı arasında yüksek bir yerde duran bir varlık yerine koydu. Belki de bir ilk peygamber ilan etti kendini.

Pitagor'u, Orefeus, Hermes ve daha başkaları izledi. Pitagor da soyluları savundu. İlk soylu düzenini o kurdu. Kimse yoksulları savunmuyordu henüz. Pitagor düzeni soyluların yararına, yoksulların zararına geliştirdi. Ve Herakles ile Milon katıldı ardıllarındaki filozoflara. Okul açtılar. Herakles maddedeki hareketi keşfetti. Sonra maddenin hareketi ve hızı keşfedilince hız ve hareket gibi inançlar da değişiyordu durmadan. Pitagor bilimi soyluların hizmetine sunuyordu. Yoksullardan gizliyordu. 'Yoksullar bilmesinler' diyordu. Yani fakir çocukları okumasın cahil ve yoksul ve yoksun kalsınlar, zenginler okusun yükselsinler diyordu. Ama bilmiyordu, bilim hiç kilit altına alınabilir miy-

di? Bilim kilitleri kırdı. Açığa çıktı. Koca Pitagor'un bir öğrencisi vardı. Gippas. Pitagor'un bilgilerini Gippas açığa çıkarttı. Yoksulların safına geçti. Pitagor'cular, Gippas'a engel oldu. Bilimsel açıklamalardan bazılarını gizlediler. Pitagor'un yolunda dönenler ölü sayıldılar.

Öldürüldüler.

Sağlıklarında mezarları yapıldı. Gippas bilimi gene de yoksulların hizmetine sundu. Ve bilim bilinmezliği yırttı, gizlilik perdesini ışıkla deldi. Işığı takip etti, cehenneme girse de bilim o da içeri girdi peşinden. Sonra söz yani dil, iş, yazı, resim, bilim, sanat, felsefe böyle böyle gelişti. Nomos yasa oldu, Kozmos evren düzeni, Logos söz, dil ve akıl, yani bilim oldu. İlk filozoflardan Ampedoklas, Polikrat ve ilk kadın filozoflar olan Patya, Aspatya gelmişti artlarında. Sokrat, Perikles, Öropides ya da Platon, Akedemos, Demokrit, Aristoteles hepsi insanlık tarihinde yerlerini aldılar.

İnsanın Aydınlık Yüzü

Yirmi dört tane yüz yıl önce Heraklit: doğada durgunluğun olmadığını, doğanın durmadan değişip yenilendiğini söylemişti. Yani her şey değişkendi. Doğa ne bir tanrı tarafından ne de bir insan tarafından yaratılmıştı, evren eskiden olduğu gibi şimdi de, kendi kuralları içerisinde var olacaktı, ilk Heraklit söylemişti bunları. Sonra Sicilya'lı Ampedok, o da dünyanın sahibi olduğunu söyleyen tanrılara kızmış, onların soyundan gelenleri gülünç bulmuş, *evrenin sahibi tanrılar olamaz* demişti, başına çetin belâlar açmıştı. Kibirli tanrılar ve onların soyundan geldiklerini söyleyen soylular kızmışlardı. Ampedok *dünyanın su, ateş, toprak ve havadan meydana geldiğini* savundu.

Ve Herodot geldi. Zamanına göre çağdaşlarından olan diğer filozoflara göre biraz ayrı yaşamıştı o da. Milas'ta doğmuş, Ege'de yetişmişti. Bodrum ve İzmir'de yaşamıştı. Sonra Atina'ya geçmişti. Herodot'un babası Dersim'den gelmişti Ege'ye. Konuştuğu dil o zamanki Dersimlilerin Dımılı diliydi. Yani yaşadığı 5.yüzyılda Anadolu'da henüz öyle çok dillerde yaşamıyordu. O zamanlar Anadolu'da beş dil vardı. Fenikelikerin, Luvilerin, Misyalıların, Pelasgların (Pelasglar Kuzey Kafkas kökenliydiler) ve Doğuda Dersimlilerin dilleri egemendi. Daha o zamanlar bu dillere bağlı irili ufaklı lehçeler de yaşıyordu Anadolu'da. Anadolu o yüzyıllarda Perslerin saldırılarına uğradı. Binlerce yıl-

lık kültür, Ege'de, Milas'ta, Didim'de, Foça'da, İzmir'de ve de 80'e yakın kentlerde gelişmişti. Bunların geliştiği o noktalarda bilim geliştirilmişti. Ama hepsini doğudan Anadolu'dan, Kafkasya'dan, Mısır'dan, Mezopotamya'dan, Nil kıyılarından, Babil'den toplamışlardı o cesur denizciler, kurnaz tüccarlar, askeri stratejistler oralardan toplamış derlemiş, Anadolu'nun ve doğunun güzelliklerini, bilimini üstlenmişlerdi. Hayli erken bir zamanda da yazıya geçirmişlerdi. Sonra bunlar bizimdir demeye başlamışlardı. İşte Herodot da çağından biraz geride yaşayan bir adamdı. Ama onun çağdaşları çok akıllıydı. 6. ve 7. yüzyıllarda aynı bölgede bir de Polikrat çıkmıştı. Ve kendisinden öncekiler gibi o da ünlenmişti. Ama bilgilerde çoğalıyordu. Sonra İran ve Pers orduları Babil'den, Anadolu'ya kadar bütün Ege'yi istila etti. Malları yağmalamaya başladı. Bu sıralar Anadolu'daki mallar ve o güne kadar biriken bilgiler Atina'ya taşındı. Savaş ve yağmanın önünde bilim de kaçırıldı. Daha o zamanlar Atina'nın adı, sanı bile yoktu. Pers saldırılarıyla bilim adamları da batıyı yurt tutmaya başladı. Ondan sonra batı, batı oldu.

Yunanistan mitoloji ve bilimin merkezi oldu.

Demokrit, Polikrat, Platon, Sokrat, Herodot, Strabon ve daha onlarcası oralarda barındı. Bugün de nerede hoşgörü varsa, bilim de, bilim insanları da orada hoşgörü görüyorlar. Bu yüzden eskiden Anadolu'nun ilerici mirası Batıya taşındı. İstila ve işgallerle Fenikeliler, Milaslılar, Didimliler, İyonlular ve Dersim'den gidenler Atina'yı yurt tuttular. Atina'nın yıldızı parladı o günden sonra. Atina bilimin, sanatın ve ticaretin merkezi oldu. Öne çıktı. O güne kadar Ege, İzmir, Milas, Milet, Didim, Efes kentlerinin yıldızı parlamışken birden bire doğudan, Hindistan'dan, Mısır'dan, Asya'dan, Karadeniz'in kuzeyinden getirilen mallar gibi toplanan bilimsel nüveler de Atina'ya taşındı. Atina, çeşitli dülgerciyi, mimarı, sanatçıyı, bilim insanını ve edebiyatçıyı ağırladı.

Anadolu'nun bilimini kovdular, verimli topraklarının insanlarını ve bilimini çaldılar.

Cesur denizciler, kurnaz köle ticareti yapan tüccarlar zenginleşti. Malları, inançları ve bilimi ve mitolojiyi, edebiyatı ve efsaneleri her şeyi her şeyi taşıdılar batıya. Herodot da işitip gördüklerini, gezip öğrendiklerini taşıdı, oraya. Yazı da yeni yeni gelişiyordu. Yazdı durmadan yazdı. Bu gün pek çok kimse sanıyor ki onun ve onların yazdıkları Batının malıdır. Öyle değil. Onların yazdıkları, halkların ortak malıdır. Bir

tek halka ait değil, onlarca halkın kültürü, dili ve sanatıdır onlar. En çok da Dersim kültürü Dersim inançlarıdır onlar. Zaten Herodot bir bakmışsın Mısır'da, İran'da, Babil'de, Kafkasya'da, İskenderiye'de, Anadolu'da durmadan geziyor, dolaştığı yerlerden malzeme topluyor yazıyordu. Onun kafasında eski fikirlerle yeni fikirler çelişiyordu. Herodot çoğu zaman eski fikirlere inanıyordu. Yeni fikirlere kapalıydı kafası. O dedelerinin eski dinine inanıyordu. Oysa onun zamanında müthiş ilerici fikirler dolaşıyordu mallar gibi dünyayı. O yeni fikirleri benimsemeyecek kadar gerideydi çağdaşlarından.

Herodot zamanında yaşamış pek çok bilimci ırmaktaki suların, güneş ışınlarının etkisiyle buharlaştığını biliyordu. Herodot ise güneşin bir tanrı olduğuna inanıyordu. Ve *güneş, gökte gezerken ırmaklardan su içen bir tanrıdır* diyor, buna inanıyordu.

Sonra batıya giden bilim insanları arasında Perikles diye biri çıktı. Güzel bir karısı vardı: Aspasya. O da ilk kadın filozoflardandı. Patya diye bir çağdaşı vardı Aspasya'nın. O da ilk matematikçiydi. İskenderiye'de yetişmişti. 136 tane öğrencisi vardı. Bu öğrencileri arasında İzmit'ten, Bergama'dan giden kızlar da vardı aralarında. Patya, Perikles'in karısı Asya ile birlikte bilimi savundu o zamanlar. Sonra Patya taşlandı, öldürüldü. Yani ilk recim cezası bir kadına ilk defa uygulandı.

Kadın da, bilim de yok sayılıyordu henüz. Arkadaşları vardı Periklesin. Anaksagoros çıkmıştı. Sokrat yanındaydı. Fidyes ressam ve mimardı. O da okul kurdu. Binlerce insan çalıştırdı Fidyes, yanında. Kuyumcu, ressam ve mimar. Gotik denilen, Elen denilen tarzlar doğuyordu batıda, Atina'da. Yanlarına Öropides geldi. Anaksagorosun öğrencisiydi. O eğilmedi tanrıların ve soyluların gücü karşısında.

Dik tuttu omurgasını. Bugünkü dönek ve kapı kulu aydınlardan daha ileriydi. Omurgasız kişileri sevmedi. Tanrıların ve soyluların otoritesi karşısında dik durdu. Dik duran insan ta homosapiens zamanında demişti: *"ben insan olacağım, maymun kalmayacağım"* ve araç yapmış araç geliştirmişti, soyut düşünceden kurtulmuş somut düşünmeye başlamıştı. Yani neandarthalın değil kromanyonun atasıydı. Öropides gibiler de Kromanyonun yani bizlere daha çok benzeyen ilk canlıların ataları gibi omurgasını eğip bükmemişti soyluların düzeninin karşısında. Öropides zaten bir tiyatrocu bir trajediciydi. Ve ilk piyes, ilk tiyatro ilk tragedya böylece onun tarafından girmişti insan yaşantısına. Öropides

demişti ki: "*adaletsiz tanrı tanrı değildir.*" Reddetmişti tanrıların ve soyluların düzenini o.

Ve Perikles, Aspasya, Fidyes, Öropides Patya hepsi de bir öğretinin, bir öğretmenin öğrencileriydiler. Din büyüyordu. Semavi dinler yani tek tanrılı dinler oturtuluyordu. Semavi dinlerle yeryüzüne gelen ilk peygamber İdris Peygamberdi dediler. "Yaratan"ın ilk mesajını yeryüzüne ilk taşıyan, İdris peygamberdi. Eski Mısır'da Hermes de deniyordu. Mısırlılar ona Toth dediler. Sümerler zamanında Ningşzidda, Eski Yunanlılarda Hermes, Musevilerin ezoterik Kabalacıları Enok, Kuran da İdris peygamber demişti ona. Hermes'in öğretisi Eski Mısırın öğretisinin temel taşıydı. Atlantis'ten Mısır'a taşınan Mu diniydi. Sonradan Hermesçiliği Sabinilerin kutsal kitabı, Hermes'in oğluna verdiği öğütlerin toplandığı ünlü bir eser vardı: Malakat-ul Hermes. Ünlü İslâm bilgini bu kitap için; "*hiç bir filozof bu kitapta bir eksik bulamaz*" demişti. Eskiden İskenderiye'ye bilgiyi öğreten Hermes'in öğretisi ve yazdıkları olmuştu. Hermesçilik, Roma İmparatorluğu kurulup da Hıristiyan dinini kabul edince saygınlığını kaybetmişti. Roma İmparatorluğunun Hıristiyan dini artık Hermesçiliği aşağılamış ve köylü anlamına gelen Pagan demişti. M. S. 5. yüzyılda Hemesçi okulları Romanın ünlü İmparatoru Theodoisus kapattı. Mabetleri yıktı, Hermesçi okulun kitapları da yakıldı. Hermescilik 200 yıl yeraltına indi. Sonra Araplar İmparatorluk kurunca Hermesciler Bağdat'a dönüp kendilerine yer edindiler. Arapların ve İslâmiyet'in ilk yıllarında Hermesciler ve Hermescilik hoşgörü ile kabul görüyordu. Bağdat'ta 'Bilgelik Evi' diye bir okulları vardı. Hermescilikle ilgili pek çok eser bu sıralar Arap diline çevrildi. İslâmiyet içerisinde önemli bilgiler veren ilham kaynağı oldu çoğu kimselere. Sabbahiye mezhebi bu sıralar ortaya çıktı. Hermescilik Moğolların dönemine kadar geliştirildi. Hermesçi öğreticiler Moğolların baskısıyla Bağdat'ı da terk ettiler. Anadolu'ya sığındılar. Bu defa da Hermescilik Anadolu'da Bektaşilere önemli kaynak sağladı. Avrupa kabile yaşamından kurtulup Roma İmparatorluğunu oluşturunca Hermescileri baskı altına alınmışlardı. Aynı şeyi Araplar da yapmışlardı. Araplar büyüyünce onlar da Hermesciliğe baskı uygulamışlardı. Ve Hallacı Mansur Hermesciliğe uzanan bir suf-i tasavvuf ehli olmuştu. "Enel Hak" (Ben Allahım) dediği için Müslüman fanatikçilerle Bağdat'ta 911'de katledildi. Arapların ve İslâm İmparatorluğunun Hermescilere artık hoş görüsü de kalmamıştı. Düşüncesinden vazgeçsin di-

ye önce yüz değnek vurdular Hallac-ı Mansur'a. Sonra elleri, ayakları kesildi. Asılarak öldürüldü. Ardından başı kesildi. Bağdat köprüsünde ibret için günlerce teşhir edildi. Cesedinin parçaları yakıldı ve külleri Dicle nehrine atıldı. Hallac-ı Mansur, Hermesciliği savunmuş Alevi inancını yerleştirmişti. Hallac-ı Mansur'un İranlı öğrencisi Yahya Sühreverdi: *"Hermesciliği Pitagor eski Yunana, Zerdüşt Orta Doğuya taşımışlardı"* demişti. Oradan Hallac-ı Mansur'a ulaşmıştı.

Sonradan Anadolu'ya Alevi Bektaşiliğin içerisine taşındı. Dersim'de kök saldı. Hermes okulu öğretisi savunucuları Bağdat'tan İran Körfezinin Güneyinde Lasha'da ilk devletlerini kurdular. Karmatiler adıyla kurulan bu devlet 150 yıl yaşadı. Bu devlet namaz, oruç, hac, zorunluluğunu kaldırmış içkiyi serbest bırakmıştı. Karmati Devletini Mısır'da Fatimiler Devleti takip etmiş ve onlar da Hermesci öğretinin kurallarıyla 260 yıl devlet olmuşlardı Mısır'da. Fatimileri, Kürt lider Seladdin Eyyubi 1171'de ortadan kaldırmıştı. 1200'lerde Hermesciliği bu defa da Hasan Sabbah, Alamut kalesinde savundu. Alamut kalesi ve Hasan Sabbah çirkin saldırılar ve iftiralarla karalandı. Olmadık sözler sarf edildi. Oysa Hermescilik burada yeniden canlandırılmak isteniyordu. Hermescilik, İdris peygamberin oğluna verdiği bilgiler toplamıydı. İlk başlarda Sabiniler 'Varlığın Birliği"ne inanırlardı. Sonra bu 'Varlığın Birliği', 'Vahdeti-i Vücut' olarak Hallac-ı Mansur'ca geliştirilmiş ve Hasan Sabbahca da savunulmuştu.

Doğru Yürüyordu İnsanlık

'Varlığın Birliği', Karmatilerden ve Fatımilerden devralınmıştı. Onlara göre *"yaradan sınırı olmayan bir birlikti."* Işık Sabinilik'te kutsaldı. Bu yüzden bütün ibadetler ışık ekseninde yapılırdı. Güneşin ilk doğuşunda Güneşe de yakarılırdı. Bu öğreti Anadolu Kızılbaş Aleviliği ve Dersim inançlarının içine ve Bektaşiliğine geçmişti. Kuzey Kafkasya'ya da yerleşmişti. Adığeler ve Abhazlar, Güneş doğduğunda; *"Ey Ulu Güneşim günlerimi aydınlat, ekinlerimi bereketlendir"* diye yakarılarda bulunurlardı. Mısır dilinde Işığın Tanrısı Wa bir ve tekti. Wa Vubuhlarda da Tanrı, Rüzgâr ve Fırtına tanrısıydı. Wa Dersimde de Rüzgâr tanrısıydı. Musa'nı başlattığı dinin zamanında da Işığın Oğlu anlamına geliyordu. Bilgi gelişiyordu, bilim insanlarına da ta o zamanlar *"zındık, kâfir, gâvur"* diyorlardı. Bir kısmı: *"ay ve güneş tanrıdır"* derken, Anaksagoros da da-

ha o zamanlar: "ay da dünyamız gibi bir gezegendir" diyordu.

Ama kıyamet kopuyor, "zındıklığı" kalmıyordu adamın. Akileus geldi bir zaman sonra Atina sokaklarına. O da tanrılardan ve soylulardan hesap soran Öropides gibi 'teke tek' dövüşe çağırdı onları. Agamemnon demişti kızı İphigena'ya; *"senin ruhun yücedir"* diye. Ruhun sıcaklığı toprağı yeşertiyordu. Yeşeren toprak ve gelen güzel bahar adına Demokrit de *"bilge kişiye tüm yeryüzü açıktır"* demişti ve ...ta o zamanlar maddenin en küçük parçasını keşfetmişti, o ilkel koşullarda. Yine Demokrit; *"bir ülkede yoksul olmak kralların idare ettiği bir ülkede zengin olmaktan iyidir"* demişti. Özgürlüğün kölelikten iyi olması gibi. Tabii ki bu iyiydi o anki durumda. Sokrat'ın söyledikleri ise hep yanıltmıştı onu. *"Bildiğim bir şey varsa o da hiç bir şey bilmiyorum"* demişti.

İnsan gerçeğe yürüyordu. Doğayı kavramaya ve ona doğru onu yakalamaya giderken Sokrat bunun tersini düşünüyordu. Sanki doğadan bağımsızmış gibi düşünüyordu insanı. Ama insan bağımsız değildi doğadan. Sokrat insanı doğadan koparmış, *"içinizi inceleyin"* demişti. İnsanın içi de dışı da ne doğadan ne de kendisinden bağımsız değildi. O insanın ilerlemesini değil gerilemesini savunmuş atalarının dinine dönmüştü. İnsanın atalarının eski dinine dönmesini savunmak ise geriye çekilmekti.

Ya Platon? Bir hayalci. Kendi düşüncelerinden kurtulmayı başaramayan, demokrasi ve materyalist düşüncenin karşısında olan bir kişi. Kölelerin kurtuluşunun bu dünyada aramıyordu. O öbür dünyada kurtuluşu arayanlardandı. Böyle biriydi. Bu günkü cennet ve cehennem düşüncesinin kuramcısı olabilecek kadar ileri gitmişti. Onun zamanında cennet cehennem düşüncesi yoktu. Platon M. Ö. 4 yüzyılda yaşamıştı. Bir zamanlar bilimle din bir bütünken sonraları bilim dinden ayrı yolunu seçmişken Platon bunları birleştirmişti yeniden. Bilim şeklinde bir din yaratmak istemişti. Felsefede bu günkü Marksizm ile idealizm çelişkisi o zamanlar başlamıştı bir bakıma. Bunun bir benzerini Pitagor da yapmak istemişti, öğrencisi Gippas karşı durmuştu ona. Şimdi de Platon'un öğrencisi Demokrit karşı duruyordu Platon'a. Platon defalarca mahkûm edilmesine rağmen bu gün bile bazı düşünürler onun yolundan çıkmadılar. Ama insan doğayı kavramaya başlayınca bilinen şeylerinde aydınlık yüzü daha da genişledi.

Demokrit, Zeus'u ve onun çevresindekileri eleştirmişti. Onların ve Platon'un savunduğu öbür dünyanın varlığına inanmıştı.

Platon, öğrencisi Demokrit'in düşüncelerinden hiç hoşlanmamıştı. Aristoteles de Platon'un öğrencisiydi. Şüpheci biriydi. Bu günkü bilimciler de kesin olmayan her şeye şüpheyle bakıyorlar. Şüphe iyidir. Gerçeğe götürür insanı. Platon, öğrencisi Aristoteles'i hem sevmiş hem de ondan nefret etmişti. Ve ona; *"bütün öğrencilerim için nodul gerekli ama Aristoteles için gem"* demişti. Yani Aristoteles'i durdurmak istemişti. Ama Aristoteles hocasına: *"Platon benim için kıymetlidir ama gerçekler daha kıymetlidir"* demişti. Bundan hareketle bilim sebeplerin, nedenlerin bilinmesidir anlamında bunu söylemişti.

Thales, Anaksimandos, Demokrit, Gippas ilerleme yolunda birer ilk adımdılar. Sokrat, Platon ve onların yolunda gidenler ise bir gerileme, tersine bir yürüyüştüler. Ya Aristoteles? O da dönek olur sonra. Geriye çekilir. Demokrit'in karşısında durur. Ama geriye gitmek tarihte imkânsızdır. Sonra Arşimet geldi arkalarından. O da bir çılgındı, bedelini canıyla ödedi. Sicilya'da yaşadı. İskenderiye'deyken, Mısır'da eğitim almıştı. Matematikle uğraşıyordu. Kaldıraç kanununu bulmuştu. Çıkrık ve manivelayı keşfetmişti. *"Bana bir dayanak noktası gösterin dünyayı yerinden oynatayım"* demişti. Yani iyi bir dayanak noktasıyla... Sicilya'da bir kral yaşıyordu. Sirakuza kralı. Altından taç yaptırmıştı kendine. Ama Tacına, altının içine gümüş katmışlardı kuyumcular o da bundan şüphelenmişti. Tacı, Arşimet'e vermiş, *"bak bakayım bunda yani tacımda gümüş var mı?"* demişti. Arşimet bunun üstesinden nasıl geleceğine kafa yordu. Gece gündüz düşünür dururdu. *"Nasıl altını gümüşten ayırırım"* diye. Bir gün İtalyan hamamına gitti. Hamamdan çırılçıplak çıktı sokaklarda koştu, *"buldum buldum"* diye. Öylece suyun kaldırma gücünü ve altını ve gümüşün özgül ağırlığını hesaplamıştı. Anlamıştı kuyumcuların altına gümüş kattıklarını. Ama sonunda Arşimet de öldürülmüştü, askerlerce. Şimdi mezarı Sicilya'dadır. Ve ardından Heron geldi. İskenderiyeli bir bilgin. Kazanda su kaynattı buharını boşa vermedi. Su buharlaştıkça bir düzenekle suyu topladı bir kovaya. Kovaya bir ip bağladı ve bir tapınağın kapısına astı. Kova dolunca su buharından meydana gelen suyla ağırlaştı. Kova dolunca ip suyu aşağı düşürdü tapınağın kapısı otomatik açıldı. Heron daha o zamanlar otomatik kapı açma yöntemini keşfetmişti böylece.

Heron'da bilimi tapınağın emrine sunmuştu. Yani bilim tapınaklara hizmet veriyordu halka değil. Bilim tüccarların elindeydi. O da bilim değildi. Ama bilimdi yani bu gün de Amerika, Irak'ta vuruyor. Bilimle. Amerika'nın elindeki akıllı bombaları, yine de Amerikan politikalarından daha akıllı sayıyor bilim insanları.

Dün ve daha önceki gün bu savaşlar insanlığı bitirirken bir dinsiz, zındık, kâfir adam yaşıyordu. İbnî Rüşt. Ve o insanlığın ortak düşüncesinden söz ediyordu. Bilimde Papirüs'ten Parşömen'e, Yunanca'dan, Arapça'ya, Arapça'dan, İbranice'ye, İbranice'den Latince'ye geçerek kıvrımlı yol alıyordu ve Batıya taşınıyordu. Bilim insanları yaşadıkları çağdan yüzlerce yıl ileriyi görüyorlardı. Sonra İbnî Rüşt'ün ardından Abelar, Eloiza ve Bernar geldi. Her biri ayrı bir düşünce kattılar insan yaşamının olduğu coğrafya parçalarına.

Ve bilimi dinden ayırmıştı. Sonra Abelar'ın bir öğrencisi vardı. Toma. Ortaçağ biliminin 'Üniversite Evini' ilk o kurmuştu. Toma bir rahip, bir din adamıydı.

Demişti ki:

"Tanrı dünyayı nasıl yarattı? Ruh, madde, akıl nasıl oluştu? Melekler yemek yer mi?" .

Bunları cevapladı. Kendisinden yani Toma'dan farklı düşünen zındıktı. Toma öğretmeni Abelar gibi düşünmedi. Felsefeyi inkâr etmedi ama felsefeyi kilisenin yani dinin hizmetine sunmak istedi.

Geçmişte bunu deneyenler çoktu. Ve Toma felsefeyi "dinsizlere, zındıklara, kâfirlere" karşı bir silah olarak kullanmak istedi. Dinsizlerin idam edilmesini savundu. *"Dinsizliği sabit olanların idamı adalete uygundur"* dedi. Engizisyon mahkemeleri böyle böyle kuruldu. Bu mahkemelerde en çok öldürülenler Dersim'den-Anadolu'dan giden insanlardı. Çok can aldı, çok bilim insanı "baltayla ya da yağlı kementle" idam edildi. 1789 Fransız İhtilâli ve 1848 Paris Komünü barikat savaşı başlattı. Robespierre, Jean-Jacques Rousseau, Danton, Voltaire ve daha pek çok Fransız ihtilâlcisi "yağlı kement ve baltayla" yani giyotinle kurban edildiler. Ejderha çocuklarını yiyordu. Ta ki Victor Hugo yüzyıl Avrupa'sında; *"idam yağlı kement ve baltadır"* dedi karşı çıktı. Toma dine şüpheyle bakanların bile başının kesilmesini istedi. Yani kimi Müslüman din adamları da bir zamanlar *"katli vacip, kanı helâldir"* demişlerdi onlar da Şeyhülislâmlık makamında oturanlar Bedreddin'i bir çınar dalında as-

mış, Torlak Kemal'i öldürmüş, Börklüce Mustafa'yı çıplak bir deve üzerine çivilemiş öyle gezdirmişlerdi.

İnsanlık tarihinde ileriye atılan her adım acı ve ıstıraplı olmuştu. Acısı anlamlı olanın yaşamı da anlamlıydı. Toma'dan sonra. Copernic. Sonra bir Cordano Bruno geldi. Onunda acısı anlamlıydı. Bruno'da Aziz Dominik Manastırında yetişmiş bir öğrenciydi. Daha manastırdayken on dört yaşlarındaydı. Dominiken Tarikatına bağlı din adamlar da Müslümanlıktaki katı tarikatlar gibiydiler. Avrupa'da en katı ve gericiler bu Dominiken Tarikatı üyeleriydiler ve dinsizlerin, zındıkların yeminli düşmanlarıydılar. Bütün engizisyon davalarında mahkemelere onlar bakıyorlardı. Dominik papazlarının bayraklarında köpek resmi vardı. Rahipler kendilerini dinsizlere karşı tanrının köpekleri sayıyorlardı.

İnsan büyük adımlarla ilerlerken doğu karanlığa gömülüyor, batı bilginlerin mürekkebini üstleniyordu.

Ama bu gün batılı anlamda ilerici düşüncenin kaynağı doğuydu. Doğu ve Ortadoğu toplumları despotizmin ve dinin baskılarıyla karanlığa gömülüyordu. Hallac-ı Mansur'un başı vuruluyor, Nesimi'nin derisi yüzülüyor, Pir Sultan ve şeyh Bedreddin asılıyordu.

Bilim zorlu yolunda ilerliyordu.

Bilim de dünyayı dolaşıyordu.

Ve her gittiği yerde toprağı yeşertiyor, tohumlar bırakıyordu coğrafyalara. Bilim ve kitaplar dolaşırken, bilimi de kitapları da insanları da coğrafyayı da yaktılar hep. İskenderiye'de, Mısır'da, Sivas'ta ve de pek çok yerde...

Yanan insanlığın büyük okulunda biriken ve bu güne gelen büyük insanlıktı.

Daha o zamanlardan başlayarak Anadolu ve Dersim halkı doğayı kavrayan insanın aydınlık yüzünü kavradı. Doğayı korudu. Coğrafyaya sahip çıktı. Doğada dolaşan düşüncelere, ileri düşüncelere sahip çıktı. Düşünceleri sentezledi. Kültürel seleksiyondan geçirdi. Üstlendi aydınlık yüzlü fikirleri ve onların sonuçlarını sahiplendi. Anadolu halk geleneğinde yer alan Dersim sözlü kültürü, on binlerce yıllık kültürle, bu düşüncelerle buluşmuş ve onun mirasını, ilerici yanlarını üstlenmişti. Anadolu ve Dersim Aleviliği içerisinde tarih bilinci ve kültür bilinci bu düzlem üzerinde yükseldi.

Anadolu Kültürünün Alevilikle Buluşması

Selçuklu İmparatorluğunun kurucusu Selçuk Bey, Oğuz boylarındandı. Daha o zamanlar Selçuklular ismini beyliğin başındaki Selçuk Bey'den almışlardı. Selçuklular ilk defa Türk bölgelerini aşarak Horasan yöresine doğru, Müslüman bölgelere geldiler. Horasan'da Ali soyu Seyitlerle karşılaştılar. Kerbela zamanında Kerbela'dan kurtulanlar Semerkant, Buhara, Horasan, Hoy kentlerine giden Ali soyu Seyitler, oralarda örgütlenmişlerdi. Emevi ve Abbasi saldırılarından uzaklaşmışlardı. Alevi Seyitleri Horasan ve yöresine gelen Türkleri daha, Karahanlılar zamanında etkisi altına almış, Alevi inançlarına bağlamışlardı. Alevi Seyitler Oğuzların Selçuk boylarını da Müslümanlaştırmışlardı. Müslüman olan Oğuz boyları, Müslüman olmayan boylara karşı savaşıyorlardı. Selçuk Beyin ölümünden sonra torunları Tuğrul Bey ve Çağrı, daha ilerilere Meveraünnehir bölgesine yerleşmişlerdi. Selçuklular yine Karahanlılara, Gaznelilere karşı savaşıyorlardı. Zayıflayan Tuğrul Bey, Buhara'da, Karahanlıların hizmetine girdi. Karahanlılarla, Gazneliler göçebe olan Selçukluları denetimleri altına aldılar. Böylece göçebe Oğuzlar Horasan bölgesine yerleştiler. Bu bölgede Alevi dedelerden olan ve 12 İmamlardan, İmam Muhammed Taki'nin torunu Seyit Abdülaziz, kızını Oğuz beylerinden Kutalmış Beye verdi. Böylece Oğuz boylarından Selçuklu Beylerinin danışmanlığını, (Danışmanoğulları buradan gelmektedir) öğretmenliğini yaptılar. Gazneli Mahmut, Hindistan üzerine seferler yaptıktan sonra Hoy ve Horasan taraflarına döndü. Türkmenlerin üzerine ordularını gönderdi. Aralarında savaş çıktı. Karahanlılar da Selçuklu Beyinin oğluyla savaştı. Bunun üzerine Selçuklu Türkmenleri Alevi dedeleriyle birleştiler.

Horasan, Nişabur, Merv ve Hoy şehirlerinde Alevi dedeler etkiliydi.

Türkmenlere destek verdiler. Türkmenlerde Müslüman oldu ve Alevi inançlarını benimsediler. Gaznelilere vergi vermediler. Aralarında yeni savaşlar başladı.

Selçuklu beyi Tuğrul Bey 1040'da bağımsızlığını ilan etti.

Yeniden doğuya döndü Karahanlıları da yendi. Tuğrul Bey ardından Musul ve Diyarbakır'a dek geldi. Orduları Musul'u yağmaladı. Daha genişleyince coğrafyadaki Ermeni, Kürt, Arap, Gürcü Beylerini vergilere bağladı. Türkmenler Alp Arslan'ı Beyliğe getirmek istiyorlardı, Alevi dedeleri, Alevi erenleri ise, Seyit Abdulazizin damadı Kutalmış Beyi Sultanlığa öneriyorlardı.

Sonunda Alp Aslan Sultan oldu. Alevi dedeleri desteklerini çektiler.

Alp Aslan'ın veziri Nizamül Mülk ise, Alevi dedelerinin desteklerini almak için o zamanlar Horasan erenlerine başvurdu. O zamanlar Nişabur Dergâhının Piri 12 İmamlardan İmam Taki'nin torunu Alevi dedesi Muhammed Buhari idi. Muhammed Buhari'nin oğlu Ebul Kasım Saltık'tı.

Ebul Kasım Saltık (*Kuzgunlar ve Leşler* adlı çalışmasında Erol Toy, *Türkiye'nin Düzeni* adlı çalışmasında da Doğan Avcıoğlu geniş yer vermektedirler.) ile Danişmendoğlu Abdülazizin oğulları Ahmet Mengücek Gazi (Tarihteki Mengücekler bunlardı) ile Muhammed Danişmend Gazi üçü akraba idiler ve Alevi dedeleriydiler. Nizamül Mülk'ün önerisi ile Alp Arslan'ın ordularının başına geçtiler.

1068'de Ebul Kasım Saltık ve Danışmendler ile Mengücekler birlikte Kars ve Aniyi aldı Halep üzerine yürüdüler. Oradan Hatay ve Adana üzerinden, Malatya'ya, sonrada Kemah-Erzincan ve sonunda da Malazgirt'i ele geçirdiler. Bizans İmparatoru Romen Diojen'i esir aldılar. Sonradan serbest bıraktılar. Bu olay bölgedeki Hıristiyan köylüler arasında büyük yankı yaptı. Ve Hıristiyan Köylüler *" Alevilerin adaleti Hıristiyanların adaletinden iyidir"* diyerek bu yıllardan başlayarak sonraki dönemlerde Aleviliği benimsediler.

Yörenin egemenliği ve toprakları Alevi dedesi, Alevi erenlerinden olan Seyit Ebul Kasım Saltık'ta "ikda" olarak kaldı.

Divriği, Eğin, Kemah, Şebinkarahisar ise Kasım Saltık'ın akrabası ve amcaoğlu olan Alevi ereni Seyit Mengücek Gazi'de kaldı. Alevi erenlerinden Seyit Mengücek Gazi, Kemah merkezde Mengücek Beyliğini kurdu.

Alevi dedelerinden Kasım Saltık ve amcasının oğlu Seyit Mengücek döneminde Türkmenler arasında ciddî mezhep çatışmaları yaşanıyordu. Şafi-Hanifi çatışması, Alevi çatışmalarına dönüştürülmek isteniyordu. Alp Arslan'ın veziri Nizamül Mülk, Şafi olduğu için vezirliğe gelince bu çatışmalar bir süreliğine durdu. Ve böylece Alevi dedelerine karşı Şafi-Hanefi ittifakı kuruldu.

Kasım Saltık, Erzurum-Erzincan, Kars, Ani ve yöresini "ikda" olarak alınca Saltuklular Beyliğini kurdu.

Bu dönemler ve öncesi Erzurum, Dersim ve yöresinin toplumsal yapısına bakacak olursak; Erzurum'un Romalılar döneminde adı Kari-

nadisti. Kente Roma kıralı II. Theodosirus bir kale yaptırdı kendi adını, yani Theo adını verdi.

Yörede yerleşim M.Ö.1300'lere dayanıyordu. Yapılan kazılarda pek çok mızrak başları ve tunçtan aletler bulunmuştur. M.Ö.3000'lerde ise yörede Subariler egemendiler. Subariler, Hititler döneminde bölgede yaşadılar. Zaman zaman daha aşağılara dek indiler. Kökenleri itibarıyla Mezopotamyalıydılar. Hititler döneminde ise yörenin egemenleri Hurriler oldu. Hurrilerin çeşitli kolları vardı. Guttilr, Mitanniler, Subariler kabile federasyonları biçimde örgütlenmişlerdi. Zaman zaman Hititleri yendiler. Ve Dersim Çemişkezek Vasgıvan Köyü Huttilerin, Hurrilerin başkenti idi. Hurri ve Gutti kabileleri değişik halklardan meydana geliyorlardı. Yörede geniş alanlara dağıldılar. İçlerinden pek çok boy Kafkas dağlarını aşıp Kuzey Kafkasya'ya yerleştiler. Hurrilerin ve Guttilerin kabile federasyonlarının içlerindeki boylardan bazıları -ki bu gün Çeçenler kendilerini Hurri ve Gutti boyları olarak kabul etmektedirler.

O dönemler Anadolu'da pek çok halk yaşıyordu. Muşkiler bunlardandı. Gürcüler kendilerini Muşki kabul etmektedirler. M.Ö Van gölü civarında bir araya gelen kabilelerin içlerinde en güçlüleri Mana ve Biaynalılar, Haylar (Ermeniler) birleşti Urartu Krallığını kurdular. Urartu Krallığı pek çok değişik boy ve kabilelerden oluşmaktaydı. Manalılar, Biaynalılar, Haylar, Muşkiler, Urartu egemenliğine girdiler. 6.yy'da Kimmerler yöreyi yağmaladı. Ardından Asur orduları Kımmerleri yendi. Asur ve Urartular zayıflayınca da yörede Ermeniler egemen oldular.

Bu sıralar Ermeni Strapalığı kuruldu.

Daha antik çağdan beri Dersim çok önemli uygarlıklara ev sahipliği yapmıştı. Dersim tam bir diller, dinler ve halklar diyarıydı. O tarihlerde Dersim'de Part Krallığı kurulmuştu. Yaklaşık 4–5 asır egemenlikleri oldu. Partların son başkenti Ovacık'taki Pardi köyüdür. Part Krallığının içerisindeki unsurlar; Rutullar, Lertikliler, Aşuvanlılar, Partlar, Bakterianlar, Samoşililer, Xoşanlılar ve çağdaşı pek çok Dersim otokton boyları idiler. Bunlar Dimililerdi. Konuştukları dil Dımılice ya da Dımılikî idi. Dımılice'ye sonraki yüz yıllarda Kurmançca veya Zazakî denilmeye başlandı.

Yine Dersim'de en eski kabileler olan Rutul boylar M.Ö. 3. bin yılda Hozat'ta Tavuk Köyünde yerleşiktiler. Tevrat Rutullarla ilgili bilgi vermektedir.

Antik Çağ Dersim inanç dizgelerini Yunanistan'a oradan Sicilya ve Roma'ya taşıyan Dersim'in otokton -yerleşik- kabileleri olan ve Tevrat'ta adı geçen Rutullar idi. Rutullar sınıfsız toplumu yaşayan Dersim'in yerleşik kabileleriydiler. Daha o zamanlar buralarda yaşayan kabilelere Dımılı deniyordu. Sonradan içlerinde pek çokları batıya doğru yer değiştirdiler. Bu yer değiştirmeler sırasında Avrupa'ya kadar gittiler. Ve Roma'nın pek çok kralları Dersimli Rutullardandı. *Tarih Öncesi Ege* adlı çalışmasında Georges Thomson: *"Sabinilerin analık hukukuna ilişkin anıları, annesi yoluyla Rutulların Şefi olan, Camilla'nın öykülerinde varlığını sürdürüyordu. Sabinler, Rutullar ve Volsklar aynı soydan geliyorlardı"* Roma Kralları Rutullardandı. Sezar ve Sezar'dan sonraki krallar Dersim'den gitme Rurtllardandı.

Dersim'e gelip yerleşen en eski kabileler arasında Subarilerde vardı. Hititler döneminden beri Antakya civarında yerleşiktiler. Onlar sonraları Hurriler ve Mitannilerce sıkıştırılarak güneyden, kuzeye doğru çekilmiş olan Keldani, Kartveli ve Muşkilerin öncülleriydiler. Bugün Gürcüler, kendilerini Kartveli ve Muşki kabul ederler.

O yüzyıllardan çok önceleri Dersim'de İşuva ismi kullanılıyordu. Tarihte Dersim Çemişkezek'teki Aşuvan köyünün ilk adlarından biridir. Aşuvan M.Ö. 3000'de bir kabilenin, bir boyun, bir halkın adıdır aynı zamanda. Sınıfsız Toplumu yaşayan Dersim'in ilk boylarından biri de bu halktı. Keban göl suları altında kalan bu yörede 1968'de acele yapılan kazılarda orada bir kil tablet kabartması çıkartılmıştır. Bu kil tabletteki kadın kabartması Ocak ve Ateş Tanrıçası Hassa'ya aitti. Hassa kelimesi Dımılice de günlük konuşulan bir kelimedir. "Hassa torra a kutikira vacı heni me kero." Yani yapılan kusur ve kabahat Tanrıça Hassa'dan gizleniyordu.

Aşuvan, M.Ö. 3. bin yıllardan başlayarak M.S. 3.yüz yıla kadar bölgede önemini hiç yitirmedi. Luviler, Misyalılar, Karyalılar Pelasglar ve Kissisler döneminde Batı Ege'ye kadar egemenlikleri oldu. Ve Aşuva Krallığı Batı Ege de özellikle Aliağa, Dikili, Bergama yöresinde 5 yüz yıl egemenlik kurmuştu. Dersim Aşuwa Krallığının toprakları yani Çemişgezek-Vasgıvan ve Aşuwan Köyü-İskender'in İmparatorluğu zamanında ve sonrasında yer yer Bizans ve Bosfor Krallığı içerisinde, yer yer de Kolheti Krallığı (Abhaz-Gürcü Krallığı) içerisinde kaldı.

Kasım Saltık, Alevi inancını Dersim'e ve yöresine taşırken böyle-

sine eski ve köklü kültürlerin ve inançların egemen olduğu bir coğrafyada Saltuklular Beyliğini kurmuştu. Kasım Saltık'ın kurduğu Saltıklu Beyliğinin ve kendisine "ikda" olarak kalan toprakların böylesine önemli bir konumu vardı. Bu konum Alevilik için hem avantajdı hem de dezavantaj. Coğrafyada halkların zengin kültür birikimi vardı. Kökleri binlerce yıl derinlere dayanıyordu. Kasım Saltık Saltuklu Beyliğini böylesine kültürlerin zengin gelenekleri ve mirasının içerisinde ancak "Alevi hoşgörü ve eşitlikçi kültürüyle" halklar üzerinde etkili olabilirdi. O da aldığı Alevi kültürünün insaniyet sevgisi ile yörede beylik oluşturdu. Saltuklular Beyliğini kurdu. Saltuklular Beyliğinin topraklarını Erzurum, Bayburt, Erzincan, Tercan, Oltu, Kars, Ani Mecingert (Mazgirt) Çemişgezek, Sağman Dersim -Hozat- ve Kızılırmak boylarına dek, Kuzeyde ise zaman zamanda Tiflis'e (Gürcüstan'a), kadar genişletti. Bu bölgede yaşayan halklar Kasım Saltık zamanında Alevi inancını, Alevi kültürünü binlerce yıl ötelerden gelen mirasla benimsediler.

Önemli bir Alevi dedesi olan Kasım Saltık, Saltuklular Beyliğinin başında 1072–1102 ye dek kaldı. Ermeni, Bizans, Arap, Gürcü, Rus kaynaklarında adı Saltuk Bey olarak geçen Kasım Saltık, Selçuklular üzerinde de ağırlığını göstermekteydi. Ve Kasım Saltık daha sonraları Bizans'a saldırılar düzenlemiş hatta İznik yöresini ele geçirmişti. Burada 33 yıl yaşayan bir Kasım Saltık Devleti'nden Doğan Avcıoğlu ve pek çok kaynak söz etmektedir. Kasım Saltık zamanında orada kalan Saltıklılardan ünlü bir Alevi dedesinin mezarı hâlâ İznik'te Cevat Hersekli' nin bağındadır.

Kasım Saltık, Kerbela olayından sonra Abbasi ve Emevi zulmünden kurtulan Ali soyu evlatlarından İmam Taki'nin torunu Seyit Muhammed Buhari'nin oğludur. Seyid Muhammed Buhari ise Horasan ve Nişabur Dergâhının Pirler Piridir. Diğer kardeşleri de Buhara'ya taşınmışlardır.

998'de Samanoğlu Devleti yıkılınca, Buhara kenti Karahanlıların eline geçti. Karahanlılar o yıllarda Alevi dedelerinin, Alevi erenleri seyitlerin önemli etkileri altına girmişlerdi.

Bu süreçten önce kurulan ve tarihin ilk sınıfsız devlet deneyi olan Deylem Alevi Devleti, Hasan El Asker El Alevi tarafından kurulmuş önemli bir devletti. Bu devletin mirası üzerinde yüz yıllar sonra Aydın-Karaburun-Saru Han Turgutlu yöresinde, Şeyh Bedreddin öğretisi Ale-

vi Deylem Devleti öğretisinin mirasını almış bir örgütlenmeydi. Bu tarihsel süreçte sınıfsız devlet özlemiyle ayaklanan deneyimi Bedrettin olayı izledi. Ardından modern sınıfların oluşumuyla Paris Komünü ve 1917 Ekim Sosyalist Devrim deneyimleri gerçekleşti.

Alevi dedeleri Alevi Deylem devletinin yıkılmasından sonra 980'lerde daha doğuya Türkmenistan, Buhara, Hoy, Horasan taraflarına gitmiş, oralarda örgütlenmişlerdi.

Kasım Saltık'ın babası, Seyit Muhammed Buhari ve kardeşi Seyit Abdülaziz dedeler, Nişabur Dergâhı Piri Seyit Ubeydullahtan aldıkları destek ve güçle, bölgenin lider kadroları olmuşlardı.

Kasım Saltık, Saltuklu Beyliğini kurduğunda dayandığı esas güç Çepni Türkmenleriydi. Kasım Saltık'la bölgeye gelen Çepniler Kelkit, Gümüşhane, Bayburt yöresine yerleştiler.

Kasım Saltık 1094'de Saltuklu Beyliğinin bağımsızlığını ilan etti. Ancak daha sonra Selçuklularla savaşı göze alamadığı için vazgeçti. Ardından öldü. Yerine oğlu Seyit Ali Saltık geçti. Kars ve Tiflis'i Saltuklu Beyliğinin topraklarına bağladı. Ali Saltık, I. Kılıç Ali Sultanla birlik oldu. Kılıç Ali 1107'de ölünce Ali Saltık yalnız kaldı. Kılıç Ali yerinede Sultan Sencer ve kardeşi Sultan Tapar geçti.

Ali Saltık'tan sonra yerine oğlu Emir Gazi Saltık geçti. (1124–1132). Emir Gazi Saltık bu sıralar kızını Silvan Beyi olan Artuklu Timurtaşa verdi. Artuklularla da ittifak yaptı (1126). Bu kızdan Nizamettin Alp ve Celalettin Alp doğdu. Emir Gazi Saltık'ın torunları Artukluların Silvan Beyleri oldular. Gazi Saltık ölünce yerine İzzettin Saltık geçti (1132–1168).

İzzettin Saltık, Saltuklu Beyliğinin başında 36 yıl kaldı.

Sonradan Saltuklu beyliğinin başındaki İzzettin Saltık, Azerbaycan Atabeyi İlter Bey ve Selçuklu Sultanı Arslan Şahla pek çok defalar Gürcülere savaş açtılar. Bu sıralar İzzettin Saltık'ın küçük oğlu Mansur Saltık'ı (Bu günkü Alevi dede ocaklarından olan Baba Mansur Ocağı Piri Baba Mansur) İzzettin Saltık'ın küçük oğluydu. Saltuklu Beyliğinin başındaki İzzettin Saltık küçük oğlu Baba Mansur Saltık'ı Mecingeret (Mazgirt) Dersim Sancak Beyliğine atadı.

İlk defa bu sıralar Dersim Sancak Beyliği oluşturuldu (1160).

İzzettin Saltık, Selçuklu Sultanı II. Kılıç Aslan'la iyi ilişkiler içindeydi.

Saltuklu Beyi Anadolu Salçuklularının düşmanca tavırlarının yüzünden bıkınca Iraklı Selçuklularıyla iyi ilişkiler geliştirdi ve 1185'te öldü. Yerine oğlu Melik Şah Saltık Saltuklu Beyliği'nin başına geçti (1185–1202).

Melik Şah Saltık yalnız kaldı. Bu durumu fırsat bilen Anadolu Selçukluları Kralı II. Rükneddin Şah 1202'de Saltuklu Beyliği'nin üzerine yürüdü ve Melik Şah Saltık öldürüldü. II. Rükneddin kardeşi Tuğrul Şahı Erzurum valisi olarak atadı.

Danişmendoğullarının da, Beyliği de yıkılmıştı ve Selçuklulara bağlanmıştı. Harput'u aldıktan sonra Çemişgezek, Pertek, Karsan, Hozat Samosi kalelerini zapt ettiler. Buradaki yerli halklardan yaklaşık 10 bin kişiyi Sivas'a sürgün ettiler (1202). Buradan Sivas'a gidenler Koçgiri aşiretleriydiler. Dersim ve yöresinin Alevi Dımılı boyları ve Zazaları ağırlıklı olarak sürgün edildiler. Anadolu Selçuklu Devleti Konya merkezli olarak varlığını sürdürdü (1175–1236). Konya Selçuklu devleti Kuzey'de Sinop'u, Güney'de de Antalya Alanya'yı ele geçirdi ve deniz ticareti yapmaya başladılar. Anadolu'da pek çok halk; köylülük, böylece Selçuklularla-Bizanslılar arasında sıkıştırılmaya başlandı. Horasan ve Türkmenistan taraflarında kalan Oğuz boyları ise Moğollar tarafından sıkıştırılıyorlardı. Moğollar da Anadolu'yu sıkıştırıyor Fırat ve Dicle arasında yağmaya başlamışlardı. Daha güneyde, Süleymaniye, Erbil yöresinde Kürdistan bölgelerinde, şafi Seladdin Eyyübi ile sünni Selçuklular aralarında Alevileri sıkıştırıyorlardı. Anadolu'da ki Saltukluların örgütledikleri Anadolu Alevileri ise Bizans ve Selçuklular arasında sıkıştırılıyorlardı. Kızılırmak boylarında Çorum, Tokat, Amasya yöresinde ise Alevi dedeler önderliğinde halk ayaklanmalar başlatmıştı. Baba İshak, Baba İlyas, Seyit Pir İlyas gibi Alevi dedeleri ayaklanmalara önderlik ediyorlardı. Bu ayaklanmalardan Alevi Türkmen halkı ve Anadolu'daki diğer Kürt Aleviler Sivas, Adıyaman, Kâhta, Malatya, Pötürge yöresini, Niğde, Aksaray, Kütahya, Eskişehir'de de Ahi Erenler Alevi erenler isyan edip buraları ele geçirmişlerdi. Sonuçta Sünni Selçuklu ve Şafi Kürt Selahaddin Eyyübi işbirliğiyle ayaklanmalar bastırıldı. Selçuklu Sultanı Bizanslılardan da yardım istemişti. O dönem pek çok halk zorla, baskıyla kılıçtan geçirildi. Ayaklanmanın önderleri Alevi dedeler Baba İshak, Baba İlyas öldürüldüler. Tam da bu sıralar 1240'da bu yörelerde önce Sarı Saltık ve ardından Hacı Bektaşi Veli, Anadolu'ya geçmişlerdi. Hacı Bektaşi Veli'nin kardeşi Seyit Mençek,

Baba İshak'la birlikte Tokat yöresinde savaşıyordu. Baba İshak, Baba İlyas ve Seyit Mençek öldürüldüler. Hacı Bektaşi Veli 1240'da bu günkü söylemle "terörist" ilan edildi. Ve aranıyordu. Arandığı için Dersim'e Sarı Saltık'ın evine gitti. Dersim de Sarı Saltık'ın evinde üç yıl kaldı. Sonunda Çemişkezek taraflarında Kırklar dağında büyük bir kurultay yapıldı. Bu kurultaya tüm Alevi erenleri, Alevi dedeleri, taliplerle birlikte katıldılar. Bu kurultaya Hacı Bektaşi Veli, Sarı Saltık, Karaca Ahmet, Ağu İçen, Karadonlu Can Baba, Seyit Ali, Seyit Çoban, Hasan Gazi (Abdal Musa Ocağı sahibi Abdal Musa'nın babası), Seyit Doğan Ata, Seyit Mahmut Hayrani (Kureşan Ocağı Piri, mezarı Konya'dadır) bütün bu Alevi dedeleri, erenleri, önderleri, ulu pirler Dersim de Sarı Saltık'ın evinde toplandılar. Ve Kırklar Dağında büyük bir kurultay yapmak için karar aldılar. Halk dedelerle, pirlerle bu kurultaya katıldı. Bir seçim yapıldı. 1243'lerde Dersim'de toplanan Alevi dedeleri ve halk büyük bir kurultay toplamış bir seçim yapmışlardı. Yapılan bu seçimde tüm dedeler, pirler ve halk, parmak usulüyle, el kaldırarak oy kullanmış, oy birliğiyle Pirler Pirliğine Hacı Bektaşi Veli'yi seçmişlerdi. Hacı Bektaşi Veli, Pirler Pirliğine, "Ser Çeşmeye" seçilmiştir.

Hacı Bektaşi Veli böylece Horasan Dergâhından sonra, ikincisi Nişabur'da kurulmuş Dergâhın devamının üçüncü başkanı olarak Dersimi yurt tutmuş, üç yıl Sarı Saltık'ın evinde kaldıktan sonra diğer Alevi dedeleriyle birlikte Sünni Selçuklu ile Şafi Selahaddin Eyyübi işbirliği ve Selçuklu-Bizans işbirliğine karşı izlerini kaybedip Dersim de örgütlenmiştir. Toparlandıktan sonra yeniden Anadolu'ya dönen Hacı Bektaşi Veli, Suluca Karaca Höyük'e gelmiş buraya yerleşmiştir. Dersim'e döndüğünde Sarı Saltık, dört oğlundan ikisine tahta kılıç kuşatarak Hacı Bektaşi Veliyle Suluca Karaca Höyük'e göndermişti.

Hacı Bektaşi Veli Dersim'den geldikten sonra yanında getirdiği Sarı Saltık'ın diğer oğlu Ece Saltık'ın çocukları ise takribi 1267'lerde Balkanlara gittmişler. Oralarda Arnavutluk, Bosna-Hersek, Makedonya, Üsküp, Piriştina, Macaristan, Romanya gibi yerlerde Alevi kültürünü ve Alevi örgütlenmelerini sürdürdüler. Bu gün Balkanlarda pek çok Alevi dedelerine ait mezarlar mevcuttur. Ayrıca Arnavutluk ve Makedonya'daki Saltık köyleri, kültürleri ve Alevi dede gelenekleriyle günümüzde de varlıklarını sürdürmektedirler.

Dersim'de kalan Saltıklılar ise ilk defa Dersim Sancak Beyliğini

oluşturmuşlardı. Sancak Beyliğine ilk Baba Mansur Saltık atanmıştı. Dersim Sancak Beyliği ilk defa 1135'de kuruldu. Ve Saltıklıların elindeydi. İzzettin Saltık, oğlu Baba Mansur Saltık'ı Mecingert (Mazgirt) Sancak Beyi olarak Dersim'e gönderdi. O tarihten sonra yaklaşık 600 yıl Dersim Sancağı Saltıklılarda kaldı.

Dersim'e Sancak beyi olarak atanan Mansur Saltık, Dersim'e geldiğinde, Dersim'in Kuzeyinde Mengücekliler ve Danişmendliler vardı. Güneyinde ise yine Saltıklı Beylerinin yeğeni olan Artuklular Mardin ve yukarılarında egemendiler. Selçuklular, Mengüceklileri Erzurum, Erzincan Saltıklılarını, Danişmendoğullarını yendiklerinde, Dersim Saltıklıları Sancak olarak ayaktaydılar. Selçukların bu saldırılarının Artukluları da yeneceğini bilen Artuk Beyleri Kürdistan' daki Selahaddin Eyyübi'ye bağlandılar. I. Aladdin Keykubat bu duruma kızdı. Ve Artuklular üzerine yürüdü. Sonradan da Dersim'e saldırdı. Çemişkezek Krallığı Saltıkların elindeydi. Burayı da yıktı (1226). Çemişkezek Kalesi sonradan onarıldı. Moğol tehlikesi savıldı. Dersim'de Saltıklıların kalan soyu, soy örgütlenmesiyle soylarını sürdürdüler. Dersim'de kalan bu Saltıklılar Melik Şah Saltık'ın kardeşi Sarı İsmail öldüğünde geride kalan Saltıklar Dersim'e Mecingert Kalesine gelen İzzettin Saltık'ın oğlu Mansur Saltık'ın (Baba Mansur Ocağı) yanına geldiler. Baba Mansur Saltık, İzzettin Saltık'ın en küçük oğluydu ve Dersim Sancak Beyliği elindeydi (1135). İzzettin Saltık, Baba Mansur Saltık'ı zamanında Ahmet Yesevi'nin arda kalan öğrencilerinin yanına göndermiş orada okutmuştu. Sonradan Erzurum'a babasının yanına dönmüştü. Âlim biriydi, yetişmiş bir Alevi dedesi olarak ilk defa Dersim Sancağını babası ona teslim etmiş ve Dersim'e göndermişti. Dersim'de çok sevilen sayılan bir Alevi dedesi oldu. 1165'e kadar Sancak elinde kaldı. Seyir İsmail Saltık -Sarı İsmail-, Erzurum Saltıklı Beyliği yıkılınca Mansur Saltık'ın yanından ayrıldı. Önce Dersim Ovacık Haçeli Köyüne geldi. Oradan da Hozat'ın Ağveren Köyüne yerleşti.

Önce Ovacık Haçeliye ardından da Hozat Ağveren Köyüne gelip yerleşen Sarı İsmail ise daha sonra Şerif Hızır (Sarı Saltık) adını aldı.

Sarı Saltık, âlimliği, bilgeliği, derin bilgisi ve dedeliği ile çok ünlü olmuştu. Kendi çağında ve sonrasında bu günde bile bir ermiş, eren, bir keramet sahibidir. Bu gün Dersim deki ve tüm Anadolu'da ki Balkanlardaki en baş ocak, birinci ocak Sarı Saltık Ocağıdır. Hâlâ Alevi önder de-

deleri arasında ilk ocak, ilk post Sarı Saltık'ındır. 12 İmam adına 12 Alevi Ocaklarının ilki Sarı Saltık Ocağıdır, ilk postta Sarı Saltık'ındır.

Dersim'deki Saltıklılar kısa sürede toparlandılar. 13. yy'ın sonlarında Çemişkezek Krallığını kurdular. Çemişkezek Krallığı Meliki Şah Saltık adını almıştır. Bu ad Erzurum Saltıklı Beyliği önderlerinden Melih Şah Saltık adından gelmektedir. Bu ad yani Çemişkezek Krallığına ad olan "Meliki Şah" Kürtçe olarak "Melik Şah'ın Soyundan gelen" anlamındadır. Saltıklılar Dersim Çemişkezek'te çok kısa sürede toparlandılar. Anadolu Selçukluları Kösedağ savaşında yenilince Anadolu'da pek çok Beylik bağımsızlıklarını ilan etti. Pek çoğu da Moğollara bağlandı. Çemişkezek Krallığı tam bu zamanlar Meliki Şah adıyla kuruldu. Kurucusu ve başındaki kişi Seyit Süleyman Han Saltık'tı. Aradan bir süre geçince de Çemişkezek Krallığı, İran İlhanlı Moğollarına bağlandı. Bir süre sonrada, Pertek Beyliği kuruldu. Seyit Han Saltık kardeşi Seyit Muhammed Saltık'ı Pertek Beyliği'nin başına atadı (1280). Çemişkezek Kıralı Süleyman Han Saltık ölünce başa oğlu Seyit Hüsamettin Ali Saltık geçti. Moğol İlhanlı Hanlarıyla iyi ilişkileri vardı. O ölünce de yerine oğlu Pir Ali Atik Saltık geçti. Böylece Pir Ali Atik Saltık'ın yönetimindeki Pertek Beyliği İç Anadolu'da kurulan Eratna Devletine bağlandı. Pir Ali Saltık'ta ölünce yerine oğlu Hüseyin Saltık geçti. Eratna Beyi de ölünce Erzincan'da kurulan Erzincan Beyliği Çemişkezek Kıralı Pir Hüseyin Saltık'a bağlandı. Ve sonunda Hüseyin Saltık'ın yerinede Tacettin Yalman Saltık geçti.

Bu süreçte Timur hüküm sürüyordu. Timur orduları Bingöl üzerinden Dersim'e kadar dayanmış yağmalamalar başlamıştı. Pertek, Çemişkezek Beylikleri başındaki Saltıklar Dersimlileri seferber etmiş Timur ordularına direnmiş sonunda da Timur'la anlaşma yoluna gitmek istemişlerdi. Aralarında anlaşma sağlanamayınca Tacettin Yalman Saltık, Timur tarafından öldürüldü.

Bu yıllarda Akkoyunlu hükümdarı Kara Yülek Bey Timur'la iyi geçinip Malatya-Mardin yöresinin Beyliğini elde etmişti. 1430'da Erzincan, Erzurum, Harput, Çemişkezek bölgelerini Timur ona verdi. 1434'de II. Melik Şah Saltık direnişe geçti Çemişkezek'te toparlandı ve topraklarını Kara Yülek Beyden geri aldı. 1450'ye kadar Çemişkezek, Pertek, Harput, Mazgirt ve bütün Dersim Saltıklı yönetiminde kaldı. Akkoyunlu Devleti'nin başına Uzun Hasan geldi. Harput Uzun Hasanın eline geçti.

Uzun Hasan Karakoyunlularla dostluk kurmuş, Doğu Anadolu'daki Beyleri kendine bağlamak istemişti. Bir tek Dersim Çemişkezek, Pertek, Sağman Dersim Kaleleri ve Mazgirt kalelerinin yönetimini elinde tutan Pir Hasan Saltık, Akkoyunlu Uzun Hasana direniyordu. Uzun Hasan Dersim'e savaş açmıştı.

Karakoyunlular da Aleviydi. Dersimlilerle ve Saltıklılarla bir sorunları yoktu.

1473'te Fatih Sultan Mehmet Akkoyunluları yenince Çemişkezek, Pertek, Sağman Dersim Beyliklerini yöneten Pir Rüstem Saltık'tı. Ve Yavuz Selim zamanına dek Dersim'i o yönetti.

Yavuz Sultan Selim döneminde en büyük Alevi Kızılbaş kırımı yaşandı.

Yavuz İran'a sefere başlamadan önce Osmanlı din ulemasından fetvalar alıyordu. Osmanlı din uleması öncelikle Alevi Kızılbaşlara karşı propagandalar yaptılar. Şeyhülislâmlık makamını işgal eden Kemalpaşa zade adlı gerici, Alevi Kızılbaş düşmanı olan kişi *"Alevilerin malları helâl, nikâhları geçersiz, katlinin caiz olduğunu"* fetvasını vermişti. Yavuz Selim Anadolu'ya fermanlar göndermiş tüm Kızılbaşları defterlere kayıt etmiş ve ardından da 40 bin Kızılbaş Alevi'yi asmıştı. Bir o kadarını da Rum eline sürdü. Şah İsmail'le savaşa girmişti. Şah İsmail Safevi Devletini kurmuştu. Kızılbaşların desteğini almıştı. Yavuz Erzincan'a geldiğinde Akkoyunlu Bayındırlı Feraşat Yavuza katıldı. Yavuz bu seferinde Kiği, Bayburt, Şebinkarahisar, Erzincan'ı valilik ilan etti; başına da Bıyıklı Mehmet'i getirdi. Kürt Ulemasından İdris-i Bitlisi, Kara Mehmet'in yardımcısı yaptı. Dersim Saltıklarından Çemişkezek, Pertek, Mazgirt, Sağman Dersim Beyliklerini yöneten Pir Rüstem Saltık, İdris-i Bitlis ve Kara Mehmet tarafından, Dersimlilerin Alevi ve Kızılbaş olduklarını Yavuz Selime şikâyet üstüne şikâyet ediyorlardı. Yavuz Selim, Dersim Beyi Pir Rüstem Saltık için ferman çıkardı. Pir Rüstem Saltık'ı *"görür görmez derhal asın"* demişti.

Şah İsmail Safevi Hanedanlığını kurar kurmaz Dersim'e haber göndermiş Pir Rüstem Saltık'ın kendisine bağlanmasını istemişti. Dersimli Kızılbaş Aleviler, Pir Rüstem Saltık aracılığıyla Safevi Şahı İsmail'e bağlanmışlardı. Bu yüzden Yavuz Selim, Pir Rüstem Saltık'ın asılma fermanını İdris-i Bitlis ve Kara Mehmet'in kışkırtmalarıyla çıkartmıştı (1510).

Yavuz Selim, Şah İsmail'i Çaldıranda yenince, Şah İsmail İran'a gitti. Ardından Şah İsmail'e destek veren tüm Kızılbaş Alevileri kılıçtan geçirdi. Dersim'de Pir Rüstem Saltıkı'da teslim aldı. Bizzat Yavuz, Pir Rüstem Saltık'ı sorguladı. *"Aman"* dilemesini istedi. Pir Rüstem Saltık, aman dilemeyince onu astı. Pir Rüstem Saltık asılınca torunu Artuk Şah Saltık öne fırladı, dedesi Pir Rüstem Saltık'ı kurtarsın diye. Yavuz, Artuk Şahı'da öldürttü. Ardından Saltık ailesinden tam 150 kişiyi kılıçtan geçirdi.

Akkoyunlu Feraşet, Yavuz Selim'e hizmetinin karşılığını aldı, Erzincan ve Bayburt köylerinin beyi oldu. Feraşet daha sonra Kanuni'ye hizmet etti.

Yavuz Sultan Selim, Kara Mehmet'i ve İdris-i Bitlisi'yi, Dersim Kızılbaş Alevilerine yaptıklarından ötürü ödüllendirdi. Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu Alevi topraklarını İdris-i Bitlisi'ye ve Kara Mehmet'e bıraktı. İdris-i Bitlisi, Hasankeyf Emiri'ni, Bitlisli Şeref Hanı, Hizanlı Emir Davut'u, Sasonlu Ali Bey'i, Zirki ağalarını ve diğer Kürt beylerini 1515'te Osmanlıya kattı. Şafi Kürtlerle, Alevi Kızılbaş Kürtleri, Alevi Türkmenleri birbirlerine kırdırdı. Şafi Kürtlerin arasında barınamayan Alevi Kürtlerin bir bölümü İran'a göç ederken, bir bölümü de Dersim'e göç ettiler. Hozat'a gelen Derikliler o dönemler göç ederek gelen Mardinli Kızılbaş Alevi Kürtleridirler. Ve daha pek çok Kızılbaş Alevi Kürt gelip Dersim ve yöreye yerleştiler. İdris-i Bitlisi zamanında Osmanlıya bağlanan topraklarda "Tımar" sistemi uygulanmaya başlandı. Cizre, Genç, Bitlis, Mardin, Hakkâri bütün buralar, *"Miri miran"* (babadan oğluna geçen Özerk Beylik) sistemi uygulandı.

Pir Hüseyin Saltık 1545'e dek Dersim Sancak Beyliğini yürüttü. Pir Hüseyin Saltık en büyük oğluna babasının adını vermişti. Pir Rüstem Saltık. Onu Pertek Sancak Beyliğine atadı. Kardeşi Halit Saltık'da yardımcısı oldu. Ardından ferman gereği Pertek Beyliği oğullarına geçti

Çemişkezek Beyliği Kanuni Sultanın fermanıyla iki Beyliğe ayrılınca diğer önemli Sancak Beyliği ise Sağman Dersim (Hozat) Sancağıydı. Hozat (Sağman) Sancağı Pir Hüseyin Saltık'ın diğer oğlu Keyhüsrev Saltık'a verildi. O ölünce yerine büyük oğlu Salih Saltık, Sağman Dersim Sancak Beyi oldu. Bir büyük kardeşi -ağabeyi- vardı Salih Saltık'ın. Çok ünlüydü. Aslında Sağman Dersim, Dersim Merkeziydi. Ve Sancak Beyliği esasen büyük kardeşi Seyit Kasım Saltık'ın hak-

kıydı. Seyit Kasım Saltık daha ilk Saltıklı Beyliğinden bu tarafa gelen ve yaklaşık 500 yıldır siyasetle iç içe olan Saltıklıların devlet yönetimlerinden dolayı çok acı çektiklerini savundu. Kızılbaş Alevi kültürüne dayalı eşitlikçi bir yaşamdan yana olmuşlardı hep. Böyle devlet yönetmişlerdi. Ancak bu eşitlikçi, kardeşçe ve birlikte yaşamak zordu merkezi devlet sürekli engelliyor ve çeşitli bahanelerle Dersim'e savaş açıyor her defasında da pek çok can alıyor kötülükler yapıyordu. Esasen Kızılbaş Alevi felsefesine dayalı bir yaşam hayata geçirilmiyordu. Bundan dolayı gerek Dersim insanları ve kabileleri gerekse de Dersim Sancak Beyliklerini yöneten Saltıklılar çok kötülüklerle karşılaşmışlardı. Hep vurulduklarını, öldürüldüklerini, katledildiklerini ileri süren Seyit Kasım Saltık, artık Saltıklıların devleti yönetmemesi gerektiğini söyledi ve Sancak Beyliğini reddetti. Dersim Merkez olan Sağman Dersim Sancağını istemedi. Kasım Saltık kendini Alevi Kızılbaş öğretisine verdi. Alevi yolunu, erkânını sürdürdü. *"Yol cümleden üstündür"* dedi, *" yolu yoldan ayıran er er olmaz", "eri erden ayırmak hiç olmaz"* dedi. Büyük dedesi Sarı Saltık'ın köyüne yerleşti. Orada Sarı Saltık Ocağını kurdu. Hozat'ın Karaca Köyünde, Sarı Saltıklılar adına Alevi-Kızılbaş kültürüne, felsefesine bağlı olarak eğitim verdi.

Böylece tarihte yaklaşık 575 yıl Dersim de hüküm süren Saltıklılar ve yönetimleri devrildi. Saltıklı Beyliklerine ve yönetimine son verildi. Dersim bölgesi yaklaşık 6 asır Sarı Saltık'lıların elinde Alevi dedelerince, Alevi-Kızılbaş kültürüyle yönetilmişti.

O tarihten sonra (1673) Saltıklıların önemli bir bölümü Dersimlilerle birlikte Anadolu'nun değişik bölgelerine sürgün edildiler. Dersim sürgünü yirminci yüzyılın 38'ine dek sürdü. Kesintisiz iki yüz yıl Dersim halkı sürgün verdi. Bu sürgünlerle iki yüz yıldır sürülen Dersimliler gittikleri yereler de pek çokları Dersimli olduklarını bilmeseler de Kızılbaş-Alevi kimliklerini kaybetmediler.

Dersim'de kalan Saltıklılar, esasen mal-mülk, devlet yönetiminde, siyasi idare istemeyen, görevler almak istemeyen Büyük Kasım Saltık dede, yıllarca Sancak Yönetimlerindeki Saltıkların akıbetlerine uğramak istemedi. Kendini Alevi dedeliğine ve Kızılbaş-Alevi felsefesine adadı. Aleviliği bir kültür, bir yaşam, olarak uygulamak için en başta gelip Hozat'a yerleşmişti. Büyük dedesi Sarı Saltık adına Ocak kurmuş eğitimini bu Sarı Saltık Ocağında sürdürüyordu. Seyit Kasım'dan ve

Büyük Seyit Temmuz Saltık'tan gelen Dersimli Saltıklılardan Seyit Nesimi, Karaca Köyüne yerleşti orada yaşamını sürdürdü. Ondan çoğalanlar Dersim de değişik yörelerde yaşayan Saltıklılardır. Alevi kültürel geleneğine göre Ocak dedesidirler. Ve bu gelenek günümüze dek getirilmiştir.

Bir İnanç ve Yaşam Biçimi Olarak Anadolu Aleviliği ve Kızılbaşlık

Farklı dönemleri yaşamış uzak geçmişteki toplulukların, doğayı algılamaları, doğa olaylarına bakışlarından, inançlarından ve kültürlerinden, tarihi birikim değerlerinden gelen öğretiler Alevilikle birleşmişti. Bin yıllık varlığına rağmen Alevilik ve Kızılbaşlık Türkiye'de resmî olarak yok sayılmaktadır. Sorun inkâr ve yok sayılan Aleviliğin ve Kızılbaşlığın yarınına yönelik yapılması gerekli olan nelerdir? Dünya insanlığını sevgi ve hoşgörü ile birbirine kaynaştıran, barış içinde uyumlu olarak bir arada yaşamak isteyen Alevililer bunun için tüm dünya insanlığına kucak açmış bulunmaktadırlar. Aleviliği evrensel yapan bu felsefedir. Onun insanı değerli kılan yönü buradan gelmektedir. Onu Ortadoğu Şiilik inancından, Sünni, Hanefi, Şafi Türk ve Arap inancından ayıran budur. Alevilik salt bir din ve mistizm kategorisine indirgenmemeli. Elbette inanç boyutu vardır. Ama Alevilikte inanç boyutu, yaşam boyutu, felsefe boyutu ve etnik boyut asıldır. Böyle görülmese bir bütün olarak o hem tarihsel hem de kültürel yönüyle ele alınmazsa bağnaz İslâm karşısında Alevilerin ezilmesi temelinde politik kimlikler, siyasal iktidarlar onun tümünü yok sayar inkâr ederler. Osmanlının zulmüne karşı direnişlerle kalkışmalar Alevilerin tarihi rolünü ortaya koymuştur. Alevilik mistik anlayışının ötesinde bir kavramdır, öyle bakmalıyız. Daha en başından günümüze kadar hep muhalif olmuştur. Ezilenin yanında yer almıştır. Aleviliği sosyalize eden bu tutumu olmuştur. Ezenlere, zalimlere karşı Kerbela'dan günümüze bir direniş, bir başkaldırı hareketi olmuştur. Hüseyin Kerbela'da *"başımı kesseniz de içinde Yezide biat çıkmaz"* demiş direnmiştir. Aslında Alevilik ezenlere karşı dururken temelinde insanın insanileşmesini, dilde, kültürde, ibadet ve inanç özgürlüğünde, kadın erkek eşitliğinde, doğayı tanıma ve algılamada böyle bakmıştır. Olaylara bu bakış içerisinde Alevilik insanın mutluluğuna, kurtuluşuna dayanan öğretidir biraz da. Onu ilerici kılan yönlerinden biri de doğaya ve olaylara getirdiği bu yorumudur.

Anadolu Aleviliği ve Kızılbaşlığı teriminin kökenine yönelik farklı görüşler vardır. Alevi terimi görüşüme göre çok eskiden beri kullanılmaktadır. Kızılbaşlık teriminden de öncedir. İslâmiyet'ten önce bugünkü Alevi tanımının karşılığına denk gelen bir yaşam biçimi, bir inanç biçimi, bir felsefe ve olayları algılama, kavrama yöntemi vardı. Adı Alevlik olmasa da ona denk düşen ateş, ışık, alev anlamlarından besleniyordu ve İslâmiyet'ten binlerce yıl önce oluşmuştu.

Kızılbaşlık ise Anadolu'da daha yakın tarihlerde ortaya çıkmıştır. Aslında Kızılbaşlık Anadolu'ya özgüdür. Ve günümüzde Alevilik ile Kızılbaşlık toplumda özdeşleşmiştir. Kızılbaşlık tanımı, Alevi inanç ve kültürünün, toplumsal yaşam tarzının biraz da siyasallaşması üzerine inşa etmiştir adını. Anadolu direniş geleneğini siyasal iktidarı elde etme üzerine bir başkaldırı geleneğine dönüştürmüş Babai ayaklanmalarıyla, bir sava göre 11. yüzyılda başlamış ve 20. yüzyıla kadar sürmüştür. Siyasallaşmış Anadolu Aleviliğini Kızılbaşlık olarak algılamak mümkün. Alevilikte Dede Ocakları ile Alevi yaşam biçimi, felsefe biçimi, kültür biçimini ele alan ve kendini ifade etme, inkâr ve yok saymadan kurtulmak için siyasal iktidarı ve devlet iktidarını amaçlayan; sosyal, ekonomik, toplumsal Alevilik öğretisini hayata geçirebilme, uygulama biçimidir biraz da Kızılbaşlık. Yani Alevilik öğretisi olan felsefe, doğa, yaşam biçimi, kadın erkek eşitliği, laik anlayış ve inanç özgürlüğüne sahip olma istemidir. Kendisine dayatılan, yok sayılan, kırım ve kıyımlara uğratılan inanç ve ibadeti, kimliği yok sayılan, geleneksel yaşam biçimlerinin aşağılanması, çeşitli iftira ve kötülemelerle karalanmıştır. Buna, karşı duruştur. Kimliklerine yönelik saldırıların Alevi toplumun bilgi ve becerilerinin yok sayılması karşısında devleti ve yönetimi siyasal iktidarı ele alma direnişleridir Kızılbaşlık. Bugün Alevilik ve Kızılbaşlık artık özdeş hâle gelmiştir.

Günümüzde Alevilerde de toplumsal yapı içerisinde yeni biçimler, çeşitli görüşler ortaya çıkmıştır. Bu görüşlerin etrafında Alevi örgütlenmelerinin her biri değişik bakış açısı ileri sürmüşlerdi. Bu günümüz için doğal sayılmalıdır. Tarihinde çok uzun yıllar kendisini, kimliğini, inanç ve ibadetlerini saklayan, gizleyen Alevi toplumu doğaldır ki Alevilik anlayışlarını coğrafyadaki etnik kökene mensup olan Kürt, Türkmen, Yörük, Arnavut, Boşnak, Arap, Çerkes, Ermeni, Taliş Alevileri uzun yıllar geleneksel halk kültürlerinin kazanımlarıyla Aleviliği yorumlamışlardır. Alevi örgütlerinin farklı bakışlara sahip olması hem bu farklı milliyet-

lerden gelen halkların Alevilik anlayışlarından hem de çok uzun yıllar birbirinden ayrı koşullarda, köylerde kendi geleneksel inanç önderleri olan Dede Ocaklarının bilgi ve becerileri tarafından öğretilmiş ve yaşam biçimi, inanç biçimi hayata geçirilmiştir. Aleviliğin bugün için böyle birkaç farklı görüş altında temsil edilmesi doğaldır. Ama süreç Alevilerin yeniden bütünlüğünü sağlayacaktır. Bu bölünmeler bugün için birer yanılsamadır. Kendini gruplar hâlinde örgütleyen Alevilik gelecekte en çağdaş yaşamla, en insanî olanla bütünleşmek durumundadır. Aleviliğin özündeki bu yaşam, inanç, felsefe ve etnik kültürel birliktelik Aleviliği çağdaş normlarda örgütlülük ve yorum etrafında birleştirecektir.

Nasıl olacaktır? Bunun yolu nedir? Bu kendiliğinden olmayacaktır. Bunun yolu şudur, şu olmalıdır. Öneriyorum: Günümüz Alevi Dede Ocakları içerisinde en etkili, en yetkili en yetişmiş, alanlarında bilgi ve becerileriyle donanımlı Alevi Dedeleri, Alevi kültür insanları, yazarları, entelektüelleri bir araya gelmeli. Toplantılar, konferanslar, sempozyumlar düzenlemeli. Bu çalışma uzun emek ve uzun sürece yayılmalıdır. Anadolu'da ilk defa Hacı Bektaşi Veli sekiz asır önce tüm Dedeleri, Pirleri, talipleri toplamış Anadolu Aleviliğine bir biçim, bir tarz, bir yön vermişti. Ve bugünkü Alevilik Anadolu'da Hacı Bektaşi Velinin, Dedelerle, Pirlerle teşekkül ettirdiği anlayış üzerinden gelmiştir bugüne. Tabii Hacı Bektaşi Veliden sonra Şah İsmail zamanında Aleviliğe bir tarz bir biçim verilmiştir. Elbette bu Alevilik Hacı Bektaşi Veli öğretisinden ayrı değildi. Ama Aleviliğe asıl yön veren Pirler Pirliğine seçim usulüyle getirilen ve Serçeşmeye seçilen Hacı Bektaşi Veli olmuş ve onun öğretisi günümüze kadar getirilmiştir. Aradan geçen yaklaşık 800 yıl sonra bugün tıpkı Hacı Bektaşi Veli zamanındaki gibi büyük bir Alevi Kurultayı yapılmalı, en geniş katılımla tüm Ocaklarla, Alevi Dedeler Konseyi oluşturulmalı. Alevilik üzerine bu Alevi Dedeleri Konseyi konferanslar, sempozyumlar yapmalı en etkili Dedeler, Pirler ve onların yardımcıları tarafından Alevi aydınları, Alevi yazarları Alevi Kurultaylarını, belirli periyotlarla yapmalıdırlar. Alevilik buralarda en geniş boyutuyla tartışılmalıdır. Bugünkü Alevi örgütlenmelerinin aralarındaki farklılıkları tartışılmalıdır. Alevilikteki yargı, dara çekme cezai müdahalelerinde bulunmalı ve Alevilik, Kızılbaşlık dışına çıkan davranışlarda bulunan her kim olursa yargı içinde Yol Düşkünü ilan edilmelidir o kimlikler.

Hiç kimse bugün toplumsal Alevi örgütlerinin dağınıklığının böyle sürmesine taraftar değilse seyrine bırakılmamalı, herkes her Alevi

kurumu bu öneriye kulak asmalıdır. Aleviliği her Alevi Kurumu kendi fikrine göre değiştiremez. Aleviliğin dört boyutu olan: inanç, yaşam, felsefe, etnik boyutları belli kanalları bugünkü Alevi Dernekleri tarafından değil Alevi Ocaklarının oluşturacağı Dedeler Konseyi tarafından düzenlenmelidir. Alevi Dede Ocakları Konseyi kurulmalıdır. Dernekler Aleviliğin inanç, yaşam, felsefe, kültür, ibadet boyutlarını semah ve cemleri, lokma ve niyazın dağıtımını, cemlerin düzenlenmesini, yol ve yargısını, kafasına göre düzenleyemezler. Bunu Alevilik adına yapamazlar. Alevilikteki bu işlemler Dede Ocaklarının Dedelerinin, Pirlerinin, yetki ve tasarrufundadır. Bunlardır Alevilikte yol, ikrar, inanç önderleri. Değilse kimse ben Alevi önderiyim diyemez.

Alevilikte *"her şeyin bir canı"* disiplini inancı, ruhu vardır. Dağın, taşın, ormanın, ırmağın, doğadaki tüm canlı ve cansız varlıkların hakkı vardır. Bu hassas bir konudur. Ve Alevilik bu hakkın içerisinde anlam kazanmıştır. Bu hakkın içerisinde herkesin yeri ve makamı ayrıdır. Hiç bir zaman hiç bir makam canı incitmemiştir. *"İncinsen de incitme"* felsefesi budur. Aleviler doğayla dosttur. Doğanın tahrip edilmesine, insanların insanca yaşayacağı ortamın yok edilerek çevrenin kirletilmesine karşıdır. Ormanların, yüksek dağların, akarsuların kutsallığı vardır. Alevi öğretisinde kadın ve erkek toplumda eşit statüdedir. Tüm kültür ve inanç eylemlerinde kadın ve erkeğin eşit biçimde yer almasını öğütler ve uygular. Kadın erkek eşitliği üzerine bakışta *"aslanın dişisi de erkeği de aslandır"* sözüne bakılmalıdır. İnanç kurumlarının başında gelen cem toplantıları ve semah Alevilikte, Alevi felsefesini dile getiren ibadet ve inanç boyutudur. Ritüeller her kafaya, her kendisine Alevi kurumuyum diyenlerin görüşlerine göre değiştirilemez. Semahlar yörelere göre farklılıklar gösterse de, türü değiştirilemez. Semahların Görgü, İkrar, Bengi, Kırklar gibi çeşitleri vardır. Her semahın ayrı ayrı uygulanışı ve yeri, zamanı ile koreografisi, ritmi, beden dili, duruşu ayrıdır; bunlar değiştirilemez. Kafadan uydurma semahlarla Aleviliğin olmazsa olmazı olan semahlara çeşitli biçim verilemez. Hele bu biçim tarikatçı, şeriatçı, yoz kurumlarla, resmî devlet politikalarına yakın durma, hoş görünme adına yapılırsa buna Alevi Dedeleri karşı çıkar. Semahları birer " Mevlevi usulüne " uydurmaya kimsenin hakkı olamaz. Bu sosyalize olan, ilerici olan, çağa uyan, laik demokrat Aleviliği, ezenin karşısında olan Aleviliği gericileştirmenin, resmî politikaların yedeğine sokmanın farklı bir biçimi olur. Aleviliğin inanç boyutu semah-

larıdır, dardır, ikrardır, yargıdır, yoldur. Bu yol üzerinden gidilen yoldan gelenekleşen yola dönüşen yargıdır. Anlayıştır, adalettir. Hukuktur. Ondan denilmiştir : *"Yol cümleden uludur". "Yolu yoldan ayıran can, can olmaz." "Canı candan ayıran er er olmaz." "Eri erden ayıran kördür."* Kadın ve erkeklerin birlikte katıldıkları semahlar Aleviliğin vazgeçilmez unsurlarıdır. Ama bir yerlere, çıkarları için, hoş görünmek adına semahlar değiştirilerek mesajlar göndermek için yapılan uyduruk semahlar değildir.

Alevi semahları estetize edilmiş bir yaşamdır. Bu her kafaya göre değiştirilemez.

Semahları ve Aleviliği ele alırken onu gelecek kuşaklara aktarmak, belli noktalarda sınırlandırmak, belli noktalarda Aleviliğin özünü değiştirmek kısacası Aleviliği şu veya bu şekilde kendi çıkarları adına kontrol altına almak isteğinin Alevilikle yakından uzaktan ilişkisi yoktur. Bütün bu isteklerin ortak bir kaynağı vardır: Düzeni savunan siyasal partilerde yer edinme adına takla atan "Aleviler" zaten halk içinde ağızlarının paylarını almışlardır. Alevi toplumu bunları iyi tanımaktadır. Türkiye'de önemli bir Alevi kültürü, Alevi yaşam biçimi vardır. Resmî devlet politikalarına rağmen ve bu politikaları benimseyen siyasal oluşumlar ve siyasi partilere rağmen Alevilik bin yıldır kendini kendi mecranda ifade etmekte bir yaşam biçimi olarak varlık bulmaktadır. Aleviliğin bu inanç biçimini, yaşam biçimini dünya görüşünü kişiler kendisine yer edinme; hatta Alevilikte Yol Düşkünü olabilecek kadar yanlışlarla ileri giden, Aleviliğe hainlik yapan kimseler çıkarları için ağızlarını açıp her fırsatta Alevilik diyemezler. Aleviliği, yaşamıyla, felsefesiyle, inançlarıyla, kültürüyle parçalayamazlar. Aleviliğin bütünlüğünü koparanlar, özünü kaybettirenler insanımıza, insanlığımıza, Aleviliğin hoşgörüsüne sığınmak istiyorlarsa bu yanlışlarıyla aldanıyorlar. Alevilik yaşam içinde özüyle, gücüyle onlara yetecek kadar, Dedeleri, Pirleriyle ayaktadır. Yine herkes bu tutumlarıyla bu kimliklerin ve bu örgütlenmelerin şimdiki hâliyle yetmediğini ve hızla yukarıda da değinildiği gibi Alevi Dedeleri Alevi Ocaklar Konseyi kurulmalı ve buralarda önemli kararlar alınmalıdır. Süratle bir şeyler yapılmalıdır. Alevilik günümüzde neyi ne kadar yaşatmalı, neyi ne kadar geliştirmeli karar vermek için önce bu konularda Alevi Ocakları Alevi Dedelerinin ne dediklerini bilmemiz gerekiyor. Alevilik çeşitli ve farklı kültürlerden, dinlerden, inançlardan aldığı ögeleri özümlemiştir. Yaşamına mal et-

miştir. En eskiden en geleneksel olanı en yeniyle, çağdaş olanla buluşturmuş bünyesine katmış öyle bir öğreti yaratmıştır. Hıristiyanlık'tan, İslamiyet'ten, Budizm'den, Manikeizm'den, Zerdüşlük'ten, Ay ve Güneş inancından, ulu dağlardan, akarsulardan, ağaçlardan ve Anadolu'nun yerli halkının inançlarından oluşan bu unsurlardan almıştır özünü. Bunlara sahip olurken Alevilik, insanı merkeze koymuştur. Felsefe, inanç, yaşam, kültür öğretileriyle tümünü birleştiren toplumsal bir dünya görüşüne ulaşmış olgudur. Aleviler Anadolu'da bin yıllardır yaşamlarını sürdürmektedirler. Alevilik kökenini Anadolu ve Mezopotamya, Uzak Asya, Hint ve Kafkas eski yaşamından ve eski Roma, eski Yunan öğretilerinin süzülmüşlüğünden alarak günümüz resmî dinsel anlayışın dışında oluşmuştur. Bu nedenle Anadolu Selçuklu devleti ile Osmanlı İmparatorluğunun hâkimiyeti altında sürekli Aleviler baskı, zulüm gördüler. Aşağılandılar. Horlandılar. Osmanlı'nın dinsel uygulamaları olan Şeriat öğretisi Aleviliği her zaman yok etmeye çalıştı. Pek çok defalar da katliam uyguladı. Cumhuriyet dönemi içerisinde de Alevilerin yaşadıkları kıyım ve gördükleri baskılar bilinmektedir. Çorum, Sivas, Kahramanmaraş. Alevilere nelerin yapıldığını günümüz insanları tanıktır.

Alevilik tarihsel süreçten günümüze kendi varlığını korumak için pek çok bedeller ödeyerek ulaştı. Ortaçağ engizisyonun bir benzeri Anadolu'da Alevilere uygulandı. Aleviler tarihte salt inançlarından, kültürlerinden, yaşam biçimlerinden, kadına verdiği eşitlikçi değerden dolayı pek çok katliam yaşadı. Buna rağmen Alevi felsefesinin, Alevi yaşam boyutun temelini insan sevgisi oluşturmuştur. Onlar insanı tanrısal özellikler olarak görürler. İnsan tanrının evrendeki yansımasıdır. İnsana verilen değer ve önem en büyük ibadettir. İnsana her şeyin yaratıcısı olarak bakmaktadırlar. Tarihte onlar hep mazlumdan taraf, zalime karşı, ezilenden taraf, ezene karşı olmuşlardır.

Günümüzde laiklik tartışmaları hep yapılmaktadır. Alevilik en başından itibaren laiklikti. Laiklik inananların, inançlarının tercihlerinin siyasal iktidarlar karşısında da farklı uygulamalar karşısında da ortak güvencedir. Türkiye'de resmî devlet ideolojisi ve devletin kendisi inançlar karşısında taraf olmamalıdır. Laikliğin ortak güvencesi olmalı her dine, her inanca aynı eşit mesafede durmalıdır. Laiklik insanların farklı inanç biçimlerinin, inanç kültürlerinin, inanç yaşamlarını demokratik toplum oluşumlarına devridir. Laiklik bir bakıma da demokrasinin ilkesidir. Aleviler laikliği sonradan benimsememişlerdir. Daha başın-

dan itibaren onların yaşamları, inançları, ibadet biçimleri laiklikle birebir örtüşmektedir. Öyle devletin ortaya çıkmasıyla Aleviler devlet tarafından laikliği benimsememişlerdir. Bugünkü devletin de laik olduğunu söyleyen kaç kişi var ki zaten. Onların inançlarının temelinde, yaşam biçimlerinin temelinde laiklik vardır. Cumhuriyet kurulmadan önce Aleviler laiktiler. Onlar laikliği yaşamlarının içerisinde benimsemiş ve uygulamışlardı.

Onlar dogmatik ve bağnaz olmadılar. Kuralcı ve biçimciliği savunmadılar. Bilimden yana, insan aklının özgürlüğüne inandılar. Alevilikte Hacı Bektaşi Velinin *"Bilimle gidilmeyen yolun sonu karanlıktır"* söylemi bunu doğrular. Eleştirel yaklaşımları savundular. Alevilik akıl ve mantığa ters düşünceleri, inançları, uygulamaları temel almaz. Aklı, bilimi temel alır. Aleviliği ilerici kılan pek çok yönlerden biri de budur. Aleviliğe evrensellik katan özellikler bunlardır. Aleviler insanları inançlarından, cinsiyetlerinden dolayı ayrı görmez eşit görürler. *"Yetmiş iki milleti bir görmek"* anlayışı buradan kaynaklanmaktadır. Her milliyetten her birey kendisini Alevi görürse Alevi kabul ederse Alevidir. Yalnızca Alevilik ve Kızılbaşlıkta Dede olmak, Pir olmak ayrı makamdır. Dedelik, Pirlik soydur, soy oğludur. Her insan Alevi Kızılbaş olabilir ama her insan Dede olamaz.

SUHA BULUT

ALEVİLİK-BEKTAŞİLİK VE EMEKTAR-KIZILBAŞ KADIN

Değerli dostlar, herşeyden önce belirtmeliyim ki Alevilik konusu oldukça geniş bir alan. Bir sol-sosyalist aydın kişi-araştırmacı olarak da kendimi bu işin ehli de sayamıyorum ayrıca.

Panelimiz 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü'ne de denkleştiği için Alevilik-Bektaşilik düşün ve eylemlilik tarihinde kadın sorunu nereye oturuyordu, kısıtlı süre içinde bunu irdeleyeceğim. Ayrıca günümüz bağlamında, buradan nasıl bir sol-sosyalist siyaset üretmeliyiz.

Alevilik-Bektaşilikte, insanlar arasında kadın-erkek ayrımı gözetilmeden herkes için "can" deyimi kullanılmaktadır kanaatimce. Ya da "er" kişi vesaire.

Şüphesiz ki temel felsefesi Tasavvuf (Bâtınîlik/Esoterisme) olan Alevi-Bektaşi teo-sisteminde, yani maddenin dış yüzünün (zahir) değil de iç yüzünün/özünün (bâtın) açığa çıkartılmasına odaklı bu kült-kültür sisteminde, insanın teni-cinsiyeti değil de ruhu-fikri-yolu belirleyici idi.

Gerçekten de, örnek olsun Milâdi 11. yüzyılda yaşamış Fars mutasavvıf-ozanı olan Ferudettin Attar, İslâma "ilahi aşk" ögesini yerleştiren ve bu yolla Tanrı'yı (Hakikat'ı) arayan Rabia'yı "Allah yolunda bir er" olarak belirtir ve ona avrat denmesinin reva olmadığını ekler. Attar'a göre önemli olan dış görünüş değil, kalpteki niyettir.

Yine tasavvuf tarihinin gelmiş geçmiş en büyüklerinden olan Endülüslü İbn'ül-Arabî de "er ve erlik ruhi bir makam olduğundan kadınları da kapsar" diye görüş belirtmiştir. İbn'ül-Arabî daha da ileri giderek kadınların imametini de kabul etmiştir.

İbn'ül-Arabî 13. yüzyılda Anadolu'ya gelmiş ve Selçuklu başkent Konya ile "baş esnaf-zanaatkâren kent" Sivas'ta da bulunmuştur.

Tasavvufî-Bâtınî Yıldız

Kataloglamayı Anadolu'dan zengin örnekler ile sürdüreceğiz. Yalnız buna geçmeden önce, kaynağında, Alevi-Bektaşilikte de var olduğunu düşündüğüm ve "kadın-erkek eşitlik"ini gösteren tasavvufî bir sembolün varlığını açıklamak istiyorum.

Yukarıda söylediğim tasavvufî-devrimsel bir düşün-felsefeye sahip olan Alevi-Bektaşilik öğreti-pratiği birleşimli hareketler, tarih içinde egemen sınıflar-düzenerklerince ağır baskılar ve katliamlara da maruz kalınca yazılı kültürleri yer yer kesintiye uğramış ve bunların yerine sözlü-sazlı kültürler yanında birtakım sembollerle ifadesini bulan simgesel kültürde zorunluluktan üretmiştir.

İşte Tasavvuf kültürü tarihinin olduğu kadar sanat tarihinin de ilgi odağı olan ve Davudî Yıldız ya da Mührü Süleyman diye isim verilen simge de böyle bir tasavvufî semboldür. İki eşkenar üçgenin içiçe geçmesi ile sekizgen bir yıldızdır, "Davudî Yıldız":

Bunun Gök ile Yer'in olduğu gibi Tanrı ile insanın birlik'i diye tasavvufî yorumları yapılmıştır. Doğru olabilir de. (Meselâ bkz: İpek Gökdeli, "Osmanlı Dini Mimarisi", Ekin Belleten, 1989)

Ancak işbu Davudî Yıldız'ın konumuz açısından yapılacak yorumu daha sağlıklı gibi görülebilir. Şöyleki kadını sembolize eder (Stilize kadın üreme organı). Ve aynı eşkenar üçgenin tam tersi çizimi olan erkeği sembolize etmektedir (Stilize erkek üreme organı). Bu ikisinin birlik'i (eşitlik'i) olarak tasarlandığı açıkça anlaşılmaktadır "Davudî Yıldız"ın, yukarıda çizimi tekrarlamaya gerek kalmadan.

İşbu "Davudi Yıldız" kimi Alevi deyişlerinde geçmektedir. Örnek olsun Şah İsmail bir dizesinde "Hatem-i mihr-i Süleyman'dır mana" diyerek " Süleymani güneş" ile özdeşleştiriyor işbu "batın yıldız"ı

Örnek olsun, heterodoksi müslüman (dışı islâm cilası-içi binbir arkaik inançlı) Türkmen şehirlerindeki kimi abidevi veya taşınır sanat eserlerinde bolca görülür bu harika yıldız. Evrensel bir sit-koruma alanı ilân edilen Sivas-Divriği Ulu Camii-Daruşşifasında. Evliya Çelebi'nin ifadeleriyle konuşursak "üstad"ın bukalemun nakşı gibi işlediği

yerlerden portal (anıtsal giriş)te Davudî Yıldız'ın harikulade ince işlenmiş kabartı süsleriyle karşılaşmaktayız. Keza, Saruhanlı Türkmen Beyliği Manisa'daki Ulu Camii porteline de bu meyanda göz atılabilir. Vesaire.

(Her simgenin egemen sınıflarca amacından saptırılarak sistem içine çekilebileceği gibi, "Davudî Yıldız"da belki ismen de, fakat asıl olarak siyonist simgeselliğe yontularak günümüze gelmiştir. Ancak, bu durum tasavvufî kökeni ortadan kaldırmaz).

Ahmet Yesevi ve Ebu'l-Vefa Cem Ayinlerinde Kadın

Anadolu Alevi-Bektaşiliğinin kurucuları kabul edilen iki büyük pir/eren, yani Horasan-Maveraünnehir'den Hoca Ahmet Yesevi ile Irak-Mezopatamya'dan Tac'al-Arifin Eb'ul-Vefa'nın cem ayinlerine kadın-erkek tüm canların birlikte iştirak ettiklerini görmekteyiz.

Her iki erene de bu konuda ortak bir menkıbe atfedilmiştir. Birinciye Horasan ulemasının diğerine Bağdat halifesinin sorguçluğu karşısında bir kabın bir kenarına kabuk, bir kenarına ateş ve ortasına da kar koyuyorlar, böylece ulemaya/halifeye gönderiyorlar. Demek istiyorlar ki, kadınların şehveti pamuk gibidir erkeklerinki de ateş. Ancak araya bir erenin gücü (kar) girdiğinden ateş pamuğu yakamamaktadır. Yani, ayine katılanların hepsi "can" olup, erkek-kadın oldukları Hakk'a/Hakikat'e yaklaşmakta akıllarına gelmemektedir.

Bir yüzyıl küsür sonra, Amasya'da üslenmiş Baba İlyas ayaklanmasındayız. Ayaklanmanın ilk başlatıcısı Adıyaman-Samsat'tan Baba İshak'tır. Türkmenlerin, Kürtlerin ve Hıristiyan yoksulların katıldıkları bu "beyzade Selçuklu rejim" karşıtı toplumcu ayaklanmada, son savaşı Kırşehir-Malya ovasında kazanan Selçuklu Sultanlığı olmuştu. Katılan "köylü-göçer savaşçıların", 2-3 yaşındaki çocuklar hariç, kadını-erkeğiyle tüm canların kılıçtan geçirildiklerini Vaka-kaydedici İbni-Bibi'den vb. okumaktayız.

Ayrıca, yine bir başka Vaka-yazıcı Elvan Çelebi'de okuduğumuz bir parçada Baba İlyas Horasani'nin de kadın-erkek canlarla birlikte meclisler tertip ettiğini görmekteyiz:

"...Yetmiş iki bin er adedlü mürid//Kalmazayruk bularda lezzet-i nefs/.../ Er ü avred birbirin bilmez/ Bu ne sırdır bu sırra akl irmez."

Tıpkı Yesevî ve Vefaî canları gibi Baba İlyasınkilerinde birbirlerine karşı asla nefis izzeti duymadıklarını, birarada bulundukları halde birbirlerinin kadın mı erkek mi olduklarının farkına varmadıkları ifade edilmektedir bu dizelerde.

Bu meyanda, 16. yüzyıl ozanı konu uzmanlarınca benimsenen Pir Sultan'da gözümüze çarpan şu iki dizeyi, bir bütünsellik içinde birleştirebiliriz:

"Âşıkların sema döner."

Burada kadın-erkek Alevi topluluğuna "can" gibi "âşık" denmiştir. İkinci dizede "kadın" sema eyleminde hâkim unsurdur:

"Semah tutuyor mu, gelini kızı."

Antikçağda Anadolu'dan Hint'e Dinsel Ayinler'de Kadın

Benim tesbitlerime göre, dinsel-alanda kadın-erkek birlikte etkinlikler Gılgameş destanında ve benzer konuları işleyen Sümer çiviyazıtlı tabletlerde görülüyor.

Hernekadar, Gılgameş ve Sümer site devletleriyle aynı dönemde yani Milattan Önce 3. binlerde, Tunceli-Çemişgezek'te bir köy boyutlu yerleşme Pulur Hüyük'te yanyana iki sunak içinde kabartı hâlinde yapılmış üreme organlarından birinin dişil-ana tanrıçaya ötekinin erkek baba-tanrıya adanmış birer kutsal Ocak bulunmuştur. Bunun aynı çağda yaklaşık benzerine Denizli-Çivril Beyücesultan kazılarında da rastlanmıştır.

Ancak yazılı kaynaklarda, yani Gılgameş destanı ve benzeri Sümer tabletlerinde yorum kaldırmayacak kadar açıkça görülüyor. Buralarda, Çoban tanrı Dumuzi (Tammuz) yerine bir rahip-kral veya kahraman-kral (Gılgameş vb.) ile bereket ve verimlilik tanrıçası İnanna (İştar) kutsal birleşme (seks) yapıyorlar. Törene katılan tüm Sümer kent halkı, kadınıyla-erkeğiyle süslü elbiseler giymiş olarak Uruk sokaklarında dans-çalgı-müzik eşliğinde eğleniyorlar. Yiyorlar, içkiler içiyorlar. Sokaklarda aynı "kutsi birleşme"yi gerçekleştiriyorlar.

Bu bayramlar yılbaşı-ilkbahar festivalleridir. Ama aynı zamanda da Sümer kültüne bağlı olarak ve kentin en büyük tanrıçası adına yapıldıkları için de dinsel törenlerdir.

Keza, Anadolu'da bin yıl sonrasında çiviyazıtlı Hitit tabletlerinde

de benzer festival sahnelerini görmekteyiz. Boğazköy-Hattuşaş (Yozgat ?)(Çorum) merkezli bu uygarlıkta Kral, Kraliçe ve muhakkak kadın-erkek beher yöre halkın iştirak ettiği "binbir çeşit" bayram var. Örnek olsun, baştanrı Teşup adına yapılan Purulliyas (? Hıdırellez) ilkbahar festivali bunlardan biri. Hitit İnandık Vazosu'ndaki sahnelerde de kutsal birleşme tasvirinin de işlendiği görülüyor.

Yine kadın-erkek dinsel alanda birliktelikler, Hint mitolojisinde vardı ki, Hint kutsal destanı Ramayana'da da görülmektedir. Prens Rama ile prenses Sita'nın düğününe "Güneydoğu Anadolu"da bir krallık olan Mitanni'den ve Mısır'dan hediyeler geldiğine bakılırsa Milattan Önce 2. binyıl ortasına (yani yaklaşık Hitit'le de çağdaş) tarihlenecek Ramayana destanında, örnek olsun orman içinde yaşayan bir "aziz" olan Vismamitra "kulübesi"nde Hindistan'ın dört bir yanından gelen genç erkeklere ve genç kadınlara "münacat" sanatını öğretmektedir. Yine Ganj vadisindeki bir tepede, Çitrakula tepelerindeki "dopdolu zaviyeler"de azizler ve filozoflar, kızlara ve erkeklere "Allah'ı bulmak" sanatını öğretiyorlar.

İslâm tasavvufunun kaynakları arasında Anadolu, İran, Horasan'ın yanında Hint-Tibet felsefesinin de olduğunu bu vesileyle anımsayalım.

Alevi-Bektaşilik Toplumsal Yaşamda ve Kavgada

Şüphe yok ki, Alevi-Bektaşi evreninde kadın salt cem'lerde, ayin'lerde değil, toplumsal yaşamda ve politik kavgada pratiklerinde de erkekle yekvücut beraberdi şüphesiz ki.

Bu meyanda, Pir Sultan'da gördüğümüz dizelerdeki "Gelin canlar bir olalım/Münkirin sarayın yıkalım" ifadelerindeki "canlar"ın kadın-erkek müridanlar-dervişler topluluğu olduğunu anlayabiliriz artık.

İlk Osmanlı kuruluşuna denk gelen dönemde Anadolu'da "Bacıyan-ı Rum" adlı bir kadınlar örgütlenmesinin de olduğunu Aşıkpaşazade'de okuyoruz. Muhtemelen bu, Hacı Bektaş'ın Anadolu'ya gelirken nefesini (mesajını) erkeklerden önce alan Kadıncık Ana gibilerin dervişler örgütüydü. Veya bünyesinde onbinlerce kadın cengâver istihdam ettiği iddia edilen Dulkadiroğlu Beyliği örneğinin gösterdiği gibi bir "askerî örgüt"tü. Tartışılır.

Yeri gelmişken Kadıncık Ana'ya farklı bir pencereden bakalım. İleri sürebilirim ki, Velâyetname'de iki farklı yerde "çırılçıplak" olarak

geçmelerinden ötürü, kökeninde tıpkı Hacı Bektaş Veli gibi Kadıncık Ana da belki Kalender bir derviş idi. Bu konuda en kapsamlı araştıran eserler bile Kalenderi dervişler içinde hiçbir kadın göstermiş değillerdir. Kalenderiler, en kaba hatlarıyla söylersek "dünya malı"nı mistik protestolarından ötürü çıplak (üryan-püryan) dırlar.

Ayrıca Kadıncık Ana'nın üstündekileri bir bir çıkartıp, yoksullara dağıtarak çırılçıplak kalıp tandıra girmesi gibi, Sümer tanrıçası İnanna'nın yeraltına girmesi ve her kapıdan geçişte üstündekileri çıkarıp çırılçıplak kalması sahneleri birbirine benzemektedir. "Alevi-Bektaşilik'in Eskiçağ uygarlığından aldığı kimi motifler" tartışmalarına bir naçiz katkı olabileceğinden kaydetmiş olayım.

İlk Osmanlı Kurucu Ögelerinden "Rum" Bacıları!

İlk Osmanlı"ya geri dönebiliriz. Kuruluşunda "Baba İlyas müridiyim" diyen Bursa gazilerinden Geyikli Baba kişiliğinde görüldüğü gibi Alevi-Bektaşi harçlı ilk Osmanlılarda kadın-erkek eşit ve özgür birlikteliği, yazılı kaynaklara göre her alanda bulunmaktaydı. Öyle görünüyor.

İlk Osmanlılar kırda, giderek kentte de, küçük üretmenlere dayanan Gaziler, Ahiler, Dervişler ve "Bacılar" cumhuriyeti olarak kurulmuş gibidir. Bu çağda, tarihçi Jorge'ye göre zaten Anadolu'da ahalinin beşte dördü Alevi idi.

İşte, Osman Gazi de karısı Mal Hatun'la bir meyhanede içki meclisinde tanışmış, âşık olmuş ve kaç-göç yaparak-karşılıklı özgür iradeli evlenmişti.

Bu durum "Hazar"da böyle, ya "Sefer"de nasıldı?

Sefere giderken Osman Gazi "topluluğu", yani askerleri tüm "hazar eşyaları"nı bir nice hatun kişileri eliyle Bizans tekfurunun kalesine emanet etmekteydiler. Demekk ki "Osman Gaza Beyliği"nin kadınları da "müsellâh" idiler.

Birkaç yüzyıl sonraki, yine çok ethnikli, çok kültürlü, çok dinli olsa da giderek ağırlığınca sünni-ortodoksi'ye evrilen ve merkazi kentsoy-topraksoylu sınıfın yükseldiği Osmanlı artık daha başka bir düzendir.

İşte bu "Yıldırım-Fatih"li yeni Osmanlı düzenine ve yerel "beyzade"ye karşı, kadıasker sufi Şeyh Bedreddin'in öğretisi adına "kadınlar müstesna tüm maddî-zenginlik araçlarında eşitlik-ortaklık" davası uğruna kalkışma yapan Aydın-İzmir (Karaburun) eksenindeki Börklüce Mus-

tafa (Dede Sultan) komüncü mücahitleri de, kadın-erkek birlikte "cavlaklar"dı, şüphesiz ki. Çünkü herbiri başları traşlı dazlaklardı ve böylece tasavvufî olarak dişi-erkek görüntüsü realitede silinmiş oluyordu.

Pir Sultan Abdal ve Kadın Tiplemesi

"Gelin canlar bir olalım." diyerek kadın-erkek ezilenleri "can" potasında erittiği görülen Pir Sultan Abdal (ve aynı mahlasla yazan kimi ozanlar)ın 16. yüzyılda yaşadığı ve nispi eşit-özgür dirlikçi düzeni "baylar"dan yana ve irençbere-zanaatkâra karşı "kesim düzeni" olarak azdıran Osmanlı'ya direnişi simgeledikleri benimseniyor.

Keza, Pir Sultan'da döne döne hep "âşıklar" deyimi geçmektedir ki bu da kadın-erkek derviş "erler"den başkaları değildir.

Bu meyanda Pir Sultan'da görülen kimi "aşk" dizeleri"ni de tasavvufî okuyabiliyoruz. Herşeyden önce, Tasavvufta aşk kavramı, herbir canlı-cansız nesnede Tanrı'nın varlığını gördüğünden, reel bir güzelibir dilberi sevmek halinde bile tanrıyı sevmek anlamına gelmektedir. Âşık insan iken Maşuk, yani sevgili Tanrı/Allah'la özdeşleşmektedir. Tasavvufta Allah'ın güzelliğini belirten deyim "Cemal"dir. Pir Sultan'da da Birlik makamında gördüğü güzel hayalinde, düşünde Cemali görmektir. Yunus Emre, Seyyid Nesimi, Şah İsmail Hatai vesaire tasavvuf ozanları da konuyu benzer işlemişlerdir.

Reel yaşamda da Pir Sultan'ın kadın eşitliği-özgürlüğüne vurgu yapan dizeleri, şiirlerinde çeşitli yerlere serpiştirilmiş olarak görülmektedir. "Ana, ata, kavim, kardaş/Olduk hak yoluna yoldaş." dizesi, meselâ böyledir. Bir dizesinde ise, bu meyanda "Anam yer, babam yağmur (gök-sb)" demiştir. Belki bu dizesi, kimi araştırmacıların Alevilikteki kadının eşit-özgür konumunu tarihsel kök olarak ileri sürdükleri Eskiçağ Anadolu'sundaki "kadın-ata"/ "Ana-ata" kültünden ilhamlıdır.

Pir Sultan, yine Ferhat'ın aşkı Şirin'i bile feda ederek külüngüyle dağı delip, susuz kente-insanlara su getirmesini "Ferhat Şirin'ine tapar/Külüngün havaya atar/Başını altına tutar/ Can verir candan ötürü" dizelerinde harikulade betimlemiştir.

"Ne kız ayal hicap saklar/Ne gelinler usül bekler" derken yaşadığı dönemde Türkmen kaynayan kentler, köyler, yaylalar kadınının oldukça serbest yaşamına karşı olası yozluğa sınır çekmektedir. Çünkü

"Böyle midir ilinizin töresi" diye yakınıp "Ey dilber, muhabbetten niçin kaçarsın" diye sitem eden de bizzat Pir Sultan'ın kendisidir.

Oysa kendinden yüz yıl, yüzelli yıl önce yaşamış yine Alevi-Hurufi mehdici ozan Seyyid Nesimi, muhakkak kentlerde gördüğü "Burkalı" (çuval kafesimsi giysili-sb) kadını tarif ederken bile kendini zorladığını görüyoruz.

Pir Sultan'da somut kadın tipolojileri de var ve "Hatice Fatma mihri muhabbet" dizelerinde görüldüğü gibi 12 İmam kültünün kadın tipleridir bunlar: Hatice, Fatma, Zeynep, kimi araştırıcılar, bunların Arap soylu kadınlar olduğunu ifadeyle, örnek olsun Kerbela katliamında Hz. Hüseyin'in yanında olan İran Sasani soylu kadın olan eşi Şehriban adının neden Alevi tören, deyiş ve ozan dizelerinde geçmediğini sorgulamaktadır (bkz. Haşim Kutlu, *"Kızılbaş Kadın"*, Alev Yay.). Yanıtlayayım:

Bir kere Dr. İsmail Kaygusuz, "Alevilik"te Dâr-Dârım Pirleri" (Alev Yayınları) eserinde Pir Sultan'ın bir şiirine yer vermektedir ki, bu şiirde Şehriban Hatun Ali ve Fatıma Ana ile birlikte geçmektedir.

Ayrıca, Pir Sultan'da geçen "Şehcivan"da Hasan Mansur" ifadesindeki Şehcivan Şehriban (veya ondan bozulma) olabilir.

Şah İsmail Hatai'nin Divan'ında da birkaç şiir içinde Şehriban'ın telaffuz edildiği görülmektedir.

Ek olarak, bugün yapılacak basit bir araştırma bile Alevilerin yaşadığı Anadolu coğrafyasında Alevi-Bektaşi toplumu içinde bilerek ve severek benimsendiğini ve bu kadınlarına da bu isminde veriliyor olduğunu gösterecektir.

Yani Alevilik-Bektaşilikte "72 millet" ayırımı, kadın sözkonusu olduğunda da yoktur. Meselâ Ferhat İran-Sasani'dir, ama aşkı Şirin Ermeni'dir.

Yine Pir Sultan bir dizesinde, Anadolu'ya Hacı Bektaş Veli'nin geleceğini, "Rum'un bütün erkek derviş-erenleri"nden önce "duyan" Kadıncık Ana'yı da selâmlamaktadır ki, Kadıncık da "Bilad-ı Rum"un bir "Türkmen er"i olsa gerekir.

SUHA BULUT

EGEMEN SINIF VAKAYI-YAZICILARIN/TARİHÇİLERİN ALEVİLİK'E KADIN YÖNLÜ İFTİRALARI

Şüphesiz Alevilik kavramı, tarihte bununla bağlantılı (kastedilen) hareketlere ta başından itibaren verilmiş değildi. Mazdekiler, Babekiler, Hürremidiniler, Karmatiler, Kalenderiler, Haydariler, Babailer, Hurufiler, Haşşaşiniler, Bedreddiniler, Bektaşiler vesaire, dönem, yerel ve kültürel koşullara göre değişik adlar altında çıkmış olan tüm bu emekdaren, özgürlükçü-toplumcu-direnişçi hareketlere anlayış kolaylığı olsun diye Alevilik dedik hep.

Tarih içinde işbu Alevi kökenli ya da türevli devrimci-sosyal halk hareketlerine, egemen düzenin vaka-yazıcıları tarafından kadın cinsine referansla da aşağılamalar yakıştırılarak kütleler gözünde tecritleri amaçlanmıştır.

Örnek olsun, Miladî 6. yüzyıl sonlarında Sasani-İran'da Kubat'ın hükümdarlığı sırasında "peygamber" Mazdek, ekonomik-toplumsal eşitlik fikrini ve toplumda kadın-erkek eşitliğini "tepeden" kabul ettirmiştir.

Ancak, İran-Selçuklu Veziri Nizamülmülk "Siyasetname" eserinde bunu mülkiyet gibi kadında da ortaklık şeklinde çarpıtmış ve "Mazdek dininin kaidesince, bir adamın evine yirmi kişi misafir olsa ekmeğini, yemeğini, şarabını, çalgısını hazırlar, yiyip içerler ve kalkıp teker teker karısına sahip olurlar" şeklinde kara çalma yapabilmiştir.

Oysa böyle bir adet, Heredot Tarihi'nde Kafkasik-İranî olup Bronz Çağı halklarından Skythe'lerin (İskitler) ilkel bir klanı için belirtilmektedir. Karaçamurunu buradan devşirip Mazdekçi düşünce-pratiğine sıvamaya çalıştığı açık olan Nizammülmülk, yine anılan eserinde İran, Irak ve Azarbaycan'ın her köşesinde mal-mülk varidatından geçilme-

yen bir emirin binlerce-yüzlerce köle ve cariyeler sahibi olduğunu "masumane" aktarırken yüzü hiç kızarmamaktadır.

Yine bugünkü Alevi cemlerine benzeyen, İslâm komüncüleri olan Karmatilerin, Miladî 9. yüzyıldaki Yemen-Irak-Bahreyn'deki kadın-erkek demokratik birlikteliğinin kurumları olan Leyaliyul-Ulfe'ler olsun-kadın hükmünün geçtiği, özgür aşk ve serbest eş seçiminin yapıldığı ve doğan çocukların kamunun himayesinde büyüdüğü Dar-ul-safva'lar (arınma evleri) olsun, buralarda "canlar"ın güya "anne ve kızkardeşleri"yle cinsel ilişkinin yapıldığı yuvalar olduğu iftirasını, hem de Nizamülmülk ağzından, atmakta bir beis görmemişlerdir.

Yine İran-Cibal ve Doğu Mezopotamya'da Manihey-Mazdeki bir köylü hareketi olup, toprakta toplumsal mülkiyet ve kadın-erkek eşitliği isteyen, Miladî 9.-10. yüzyıl, Hürremizm hareketine bu ismin verilmesi güya mensupları dai-militanların "huri" kadınlara şehvet tutkularından ötürü dini yasakları "mübah" saymalarındanmış!

Aynı şekilde iftiracılara göre Miladî 12. yüzyılın ilk çeyreğinde Kuzey İran'daki Alamut kalesinde üslenen ütopik-sofu komünistik mezhebli ve İran Yurtseveri olan Hasan Sabbah da, fedainlerini güya afyonla uyutarak, içinde huri dilberlerin bulunduğu yalancı cennet odalarında mest ederek Haşşaşin tarikatına bu şekilde bağlıyormuş! Doğu tarihimiz, derebeydüzen çanakyalayıcısı vaka-yazıcıların iftiranâmeleri açısından da ne kadar "zengin"miş!

Yine 1511'de Antalya'dan Sivas-Erzincan'a kadarki güzergâhtaki köylüler-emekdarlar başkaldırısının Alevi önderi Şah Kulu için "vakayi iftiranâmeci"nin dizeleridir, okuyoruz:

"Oldı eshab-ı fesâdata imam/Didi hep birdir helâl ile haram/.../Didi cahil kavlidir fi'ili-nikâh/Oldu her avret rızasıyla mübah" (Selahattin Tansel, *"Sultan II. Bayezit'in Siyasî Hayatı"*) dizeleri aktaran günümüz egemen sınıf "tarih yorumcusu" ise bunlarda helâl ile haram arasında fark gözetmemeğe, nikâhın da lüzumsuzluğunu propagandaya başladı, şeklinde Şahkulu'ya atfen "nefis icadi" ithamlar yapmış.

Oysa "Vekaiyeci"nin dizeleri dikkatle okununca bile, tıpkı Karmatilerde olduğu gibi, Şahkulu derviş-canları anlayışında kadının rızasına bağlı eşit ve özgür aşk ve eş seçimidir sözkonusu olan ("Helâl ile haram arasında fark gözetmemek" ise "Zenginden alıp yoksula/tüm topluma dağıtmak"ın "Vekayinâmeci aklı" ile yazımıdır, anlaşıldığı gibi).

Yine, Sümer'de Uruk baştanrıçası İnanna'nın kahraman-kral'a 'Gel Gılgameş benim eşim ol, sana şehirlerin ve ovaların haracını getireceğim" şeklinde seslenmesi egemen sınıfın da organik parçası olan kadın cinsinin tarihî-mitolojik arka planını göstermiyor mu?

1237'lerdeki Baba İshak kalkışması öncesinde Türk Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin Keyhüsrev, Halep Kürt Eyyubî melikesi Gaziye Hatun ile evleniyor ve kızkardeşini de kayınbiraderine vererek beyzade düzen soyca garantiye alınıyordu. Gelin eşyaları için ülkenin her yerinden gelen ustalar, yüzbin-ellibin dinar kızıl altınlar vesaire.

Prenses Şirin'in kayaya kendi rölyefini (kabartma heykel) yapan taşçı-heykel ustası Ferhat'a "bahşiş" niyetine verdiği herbir incisi kaç şehrin haracına bedel gevheri küpeler ve Botan'ın Kürt prensesleri Zin ve Siti'nin prensler Memo ve Tacdin'e hediye ettikleri Karun'un bütün hazinelerinden bile sekiz kat daha değeri olan yakut ve elmasi yüzükleri. Nedimeleri, cariyeleri, köleleri... Katalogun haddi hesabı yok.

Bu yüzden kentsoylu-topraksoylu kadınlar da Mazdeki-Hürremi-Zenci sosyal ihtilâlcilerin "kamulaştırma" programına girmekten kurtulamadılar.

Miladî 488'de Afganistan-Herat'ta onbinlerce Mazdeki yoksullar, servet sahiplerini öldürüp mallarını yağmaladıklarında, zenginlerin kız ve kadınları da isyancılar arasında bölüşüldü! Keza Miladî 9. yüzyıl sonunda Bâtınî M. Barkaî'nin zencilerle de birleşip gerçekleştirdiği Basra ve Huzistan kalkışmasında, zenciler "efendiler"i öldürüp mallarına, paralarına, saraylarına olduğu gibi "kadınlar"ına da "el koymuşlar"dı.

Yine, "Pir Sultan şafağı"nda, Miladî 1511'de Antalya'dan "Bozuk düzenli" Osmanlı'ya karşı başkaldıran Şah-Kulu dervişleri de, karşılarına çıkan her şeyi yakıp yıktıkları zaman, belki zadegân-topraksoylu sınıf mensupları olarak gördükleri için ya da karşı-devrimci addettikleri için işbu anarşi dozu yüksek eylemlerinde erkekler gibi kadınları da katletmişlerdi.

Alevi Kadın Hülasa

Hülasa, "kadın dinamiği" yönünden tarih içinde Alevi düşün-pratiği-hareketi seyahatimizi sonlarsak, şu sonuçları alt alta yazabiliriz:

. Sınıflar mücadelesi olan tarihte kadın hem sömürülen hem de sö-

müren sınıf azasıdır. Bu yüzden kadın-erkek mücadelesine dayalı bir dinamik göstermek bilim ve tarih dışıdır.

. Yine de kadının, erkek cinsine kıyasla ezilen-aşağı bir cins olduğu kabul edilmelidir.

. Emekçi kadın hareketinin program ve misyonu, "ezilen kadın cinsi"nin kimi taleplerini içerse de, sömürü, eşitsizlik ve baskıya karşı sınıfsal-toplumcu kurtuluş ve özgürlük mücadelesinde emekçi erkek ile birlikte örgütlü-politik ortak katılımcılıktır.

Son Bir Söz: Tarih içinde, hele kadının insandan sayılmadığı Köleci-feodal Ortaçağda Alevi-Bektaşi hareketi mensubu kadınların erkeklerle her alandaki eşit ve özgür konumlanışına bugünün burjuva cumhuriyet düzeninde de kadın açılıp saçılmada, "çıplaklık"ta "eşit ve özgürdür" diye küçümsemeli yaklaşımlar da maalesef görülebiliyor (bkz. Haşim Kutlu). Evet, 1100'lerde Yesevî-Vefaî derviş cemlerinde kadın-erkek birlikte sema-ayine duruyorlardı. 1920'lerde, yani 800 küsür sene sonra bile, ilkTKF yönetici kadrosu Mustafa Suphi-Ethem Nejatlar, Anadolu Kurtuluşu'na katılmak üzere Azarbaycan-Bakü'den geldiklerinde Kars'tan-Trabzon'a kadarki güzergâhta bindirilmiş kıtalar hâlindeki kara gerici-mürteciler tarafından, "kadınları kızları açmaya geldiler" tacizleriyle cahil halk kütleleri kışkırtılabilmişti.

Alevi-Bektaşilik'in kadın yönünden de "serbesti" içeren düşün-pratikleri, "Cumhuriyet"çe içselleştirilmesi küçümseme konusu değil bir kazanım olarak savunu konusu olmalıdır, sınıfsal eleştirimiz saklı kalsa bile.

11-16 Ağustos 2007-Manisa

TOLGA ERSOY

ANADOLU ALEVİ KÜLTÜ VE SOL'UN "POLİTİKASI"

(İzmir Notları)

Yolculukları önemli ve zevkli kılan yalnızca gidilen yer, ulaşılacak nokta değildir, kimi zaman -hatta çoğu zaman- gidilen yolun kendisi, yol ve hatta salt yolda olmak önemliliği tamamlayan ve tanımlayan unsurlardır. Gece yolculuklarında durum özünü korumakla birlikte biraz değişir. Karanlık olgusu yolculuğun paylaşımını farklılaştırır; gece yolculukları geçmişe götürür beni ve bu düşüncemi paylaştığım birçok dostu. Farklılığı niteleyenin ne olduğunu belki de burada arayabiliriz. "*Yolculuğun kendisinin gidilen yer ya da yol dan daha önemli olduğunu ancak kardan göz gözü görmeyen ıssız yolculuklarda, gece yarıları sarp dağların zorlu virajlarında ya da sabaha merhaba dediğiniz yorgun ve köhne mola yerlerinde anlarsınız... Otobüs bu tırmanışta ayrı bir kimlik kazanır, uyku ile sersemlik arasında bilmediğim ama var olduğuna inandığım mitolojik yaratıklardan birine dönüşür. Uyku sizi yolda yakaladıysa eğer artık yolcu değil otobüsün ya da 'yolculuk' adını alan varlığın bir parçasısınız demektir. Uyandığınızda artık ne kadar isterseniz isteyin varacağınız yere varmadan bu organizmadan birey olarak bağımsızlaşamazsınız*"

Bu kadar da değil!..

Yaklaşık sekiz saat süren gece yolculuğumun uyku bölümünü tamamlayıp ta günün ilk değilse bile erken ışıklarıyla gözümü açtığımda İzmir'e yaklaşıyorduk. Tarih: 28 Nisan 2007. Bu tarih önemli, ancak dışarısı ile bağlantımız sekiz saatliğine kesildiği için öneminin henüz farkında değiliz. Ve uyanışımın-ayılışımın hemen ardından *çağdaş hadislere* konu olan Belkahve'den İzmir'i seyrediyoruz, hızımızın izin verdiği ölçüde, gördüğümüz yalnızca kapitalizmin çirkinliği: Toz du-

man, kükürt ve asit kokuları yalıtılmış otobüsün içine dahi sızabiliyor, Körfez uzakta lüzumsuz bir hayal gibi. Depolar ve yük gemileri bu hayalin karabasana dönmesine aracılık etmek için bu kadar uzaktan olsa bile varlıklarını göstermekten çekinmiyorlar: Kapitalizm ve ticaret.

Ve ilerleme ve kalkınma; Yalnızca kapitalizmin, egemen ideolojinin retoriği değil aynı zamanda *kimi sosyalist pratiklerin* kapitalizmle kesişim alanı. Fabrikaların arasından hızla İzmir'e inerken gururla yüreğimizin kabarması mı gerekiyor? Ya da fabrika ve işin ve çalışmanın fetişe edildiği bir sosyalizmle? Birilerinin yüreklerinin gururla kabardığının ayrımına varmakta gecikmiyorum. Bir bayrak bolluğu çarpıyor gözüme; "birlik ve beraberliğe her zamankinden çok gereksinim duyduğumuz şu günlerde" emir ve komuta zinciri içinde yapılan ve yapılacak olan mitinglerin coşkusunun izleri olabileceğine karar veriyorum bu bolluğun, nedenini sorgulamayı gereksiz görüp beni kentte otelime götürecek servis aracına biniyorum. Yanlış servise bindiğimi söylüyor şoför, önemi yokmuş biraz daha fazla dolaşacakmışım, ancak beni otelime ulaştıracakmış! Serin bir İzmir sabahında, yabancısı olduğum bu kentin caddelerinde dolaşıyorum, iyi geldi. Varoşlardan kondu semtlerinin kıyılarından geçiyoruz, buralar her kentte birbirine benziyor. Dikkat çekici bir unsuru hafızama not etmem gerektiğine karar veriyorum ve hafızamdan şimdi satırlara dökülüyor: Yoksul semtlerden zengin semtlere doğru gidildikçe bayrak sayısında anlamlı bir artış ile karşı karşıya kalıyoruz. Ve Alsancak, adı gibi!

Yalnız bir sorun var ve bir sorum: Sorun asılan bayrakların -ki çoğu resimli- bayrak yasasına aykırı olması. Resmî ideolojinin zorunun görecelliği ile ilgili bir sorun olarak değerlendirilebilir! Dolayısıyla *bizi* pek fazla ilgilendirmiyor. Sorum ise zenginlik ya da refahın resmî ideolojiye olan yakınlığı, en azından İzmir'de arttırıp arttırmadığı ile ilgili; az önce servisle yaptığımız İzmir turunda bir gözlemde bulunmuştuk ya. Egemen ideolojinin hiçbir şekilde varlığını sorgulamayan resmi ideolojinin güvenli koruyucu ve kollayıcı kollarına kendilerini bilaü kaydü şart teslim eden insanlar neden çoklukla orta ve yüksek sınıflar oluyor? Ve küçük burjuvalar; o başlı başına sosyolojinin ve psikolojinin çalışma alanı? İşte bunlar bize ait bir soru oluşturabilir, analiz etmemiz, tekrar tekrar yanıtlamamız gereken.

Hızla odama yerleşip kendimi körfezin rüzgârına bırakmak istiyo-

rum, Kordon'un henüz boş kahve ve barları arasında dolaşırken Kordon'da rakı ile İzmir'in işgalini buluşturan bir başka *hadisi şerifi* anımsıyorum. Rakı için çok erken bir saat, işgalden kurtuluşun yıldönümü için bayrak asıldıysa eğer onun için daha da erken!

Sorularımın yanıtını otelin denize bakan kahvaltı salonundaki televizyon veriyor: e-mail darbesi! Dün gece yolda iken ve milyonlar uykuda iken vatanını milletini her şeyden çok düşünenler internet üzerinden görüşlerini açıklayıvermişler, layık laikçilerimiz bu işe pek sevinmiş olmalı ve kimi sapkın sol-faşistlerimiz de. Unutmayalım ya da hep anımsayalım epey bir yekûn tutuyorlar... Diğer taraftan üzülenlere biçilen rol ise demokrasi mağdurunu oynamak, hakkıyla rollerinin gereğini yerine getiriyorlar... Tek partinin iki kliği sıkça tekrarlanan bir gösteriyi yenileyip yineliyorlar.

Bir sol sapkınlık örneği olarak cuntacılığın bu topraklarda bu kadar derinlere kök salmasının nedenini araştırmak ve güncel politikalarımız için bu durumu sürekli sorgulamak zorunda olduğumuzu bir kez daha dile getirmek istiyorum. Her neyse artık içimiz rahat olmalı; Sünni diktatörlük tehlikesi, şeriat tehlikesi böylece savuşturulmuş oldu. Bu ülkeye şeriat gerekiyorsa unutmayalım ki onu da "devletlû partimiz" getirecektir, üstelik bu iş başkalarına bırakılmayacak kadar ciddî bir iştir! 12 Eylül faşizminin tarikatları nasıl besleyip büyüttüğünü ve yoksullaştırma-aptallaştırma politikaları için din unsurunu nasıl kullandığını unutmadık, üstelik o ne ilkti ne de son; bakınız Hizbullah... Her neyse biz yeniden gezimize dönelim, İzmir'in modern, ilerici ve batılılaşma hayranı halkı üzerinden kalkan yükün ve savuşturulan tehlikenin farkına varmış olmalı ki onu güzelce kutluyor.

Cuntacılığın, darbeciliğin solculuk sayılması emperyalizmin "kültürel gen teorisi" ile ilişkili olabilir mi? Sorumuzu farklı bir kurgu ile bir kez daha tekrarlamış olduk.

İzmir rahat, ben de rahatım; herkes kafasındaki sorulara yanıt bulmanın şeriat tehlikesine karşı güvenliliğinin yeniden sağlanmasının mutluluğu içinde. Fuar alanına doğru yürüyorum, TÜYAP kitap fuarında *Sorun Yayınları Kolektifi* tarafından düzenlenen "Anadolu Alevi Kültü ve Sol'un 'Politikası'" başlıklı bir panelde konuşacağım, payıma düşen on-on beş dakikayı farklı bir şekilde değerlendirmem gerektiğini düşünüyorum. Çünkü *uzmanı* olmadığım bir konu ve ülkemde konu-

nun uzmanı olmayan insanların konu üzerinde konuşması pek de hoş karşılanmıyor. Uzmanlık olgusu ile bilim bir taraftan fetişe edilirken diğer taraftan açık uçlu yabancılaştırıcı etkisi ile kapitalizmin argümanına dönüştürülüp sömürü aracına indirgeniyor. Olsun, alan memnun satan memnun, piyasa kurallarını böyle işletiyor.

Bu miting çılgınlığını *liberal* yazarlarımızdan biri analiz ederken mitinglere katılanların Beethoven dinleyen Shakspeare okuyan insanlar olduğunu söylemişti, onların halkı ya da gerçek Türkiye'yi temsil etmeyeceğini vurgulayarak. "Gerçek Türkiye" dediği yoksullar. Yoksul ya da emekçi demeye pek diller varmaz liberal solcularımızın, onlar demokrasicilik oyunlarını her şeyden üste tutarlar. Bir tarafta laikçi faşistler diğer tarafta burjuva demokrasisine hayran liberaller ve şu günlerde en has müttefikleri İslâmcı faşizm. Tekrarlayalım, tekrarda sakınca yok; her biri tek partinin diğeri olmadan var olamayacak parçaları. Unutmayalım ki her iki tarafta ya da tüm "taraflar" egemen ideolojinin kucağındalar, sömürü ilişkilerine bir zarar gelmediği sürece, piyasa bu sarsıntıları sorunsuz atlattığı sürece oyun istenildiği gibi oynanabilir... ya da aptal gibi seyredilmediği sürece...

Piyasa deyince aklıma bir soru daha geldi, ulusal gururumuzun gözbebeği OYAK "yabancılara" "hem de yüzde yüzü" niçin ve kaça satıldı? Neyse *onların* hikmetlerinden sual olunmaz ve bu türden soruların yanıtlarını ne yazık ki yüz elli yıl önce yazılan kitaplarda bulmak olanaklı. Okuyan var mı? Var. Ancak değerli liberal aydınımızın sözünü ettiği "okuyan" insanlarımız konusunda bir sıkıntı olmalı, fuar boş...

Sorun Yayınları Kolektifi standında oturmak her zaman keyiflidir. Bunun birçok nedeni var, ikisini yazayım hemen. Bir: Standa çoklukla solcular gelir ve bu solcular tırnak içinde değildir. İki: Duvarlarımızda asılı fotoğraflar bazı ziyaretçilerin stant önünden koşar adımlarla geçmesine neden olur.

Gelenlerle tanışıyorum, konuşuyoruz. Ortak konu postpostmodern darbe. Tıpkı ulusalcılık gibi darbe yaklaşımı da solu tanımamız için turnusol işlevi görüyor. Darbeci isen, darbelerde ne olduğunu darbelerin kime karşı niçin yapıldığını bilmiyorsun demektir. Dolayısıyla kimi tartışmalar ya da *fikir teatileri* daha başladığı anda sıfır noktasına ulaşıp anlamsızlaşabilirken yayınevini ziyarete gelen kimi sol arkadaşlarla kısa sohbet ve tanışıklıklarda bile ortak noktalara ulaşmak hiç de zor

olmuyor. İşte İzmir 2007'den birkaç not: 1)Burjuvazi için güvenlik sermayenin, sermaye hareketlerinin güvenlik altında olması dışında bir anlam ifade etmez. 2)Bu *güvenliği* riske edecek tek unsur sınıf hareketidir. O halde günden güne derinleşen yoksulluk ve sefaletin sınıf hareketine dönüşmesi/eklemlenmesi birincil öneme sahip bir güvenlik sorunudur. Bu dönüşümün engellenmesi için egemen ideolojinin elinde çok sayıda argüman vardır; etnisiteler, dinsel kimlikler, çevrecilikler, feminizmler vesaireler vesaireler... 3) Nasıl tanımlanırsa tanımlansın tüm darbeler sol'a ve emekçi sınıfa karşı yapılmıştır. Sonuçlarının tarihsel perspektifte okunması bu vargımızı doğrular. Bu temel vargılarımızı güncel olaylarla ilişkilendirirsek 1) Her Milli Güvenlik Kurulu toplantısı siyasî bir müdahaleyi ifade eder. 2) Çünkü sahip olduğu güç düşünüldüğünde "askerin konuşması" bir siyasî müdahaledir. 3) Kimi *konuşmalar* daha bir ağır olduğundan ya da siyasî geleneklerimiz dikkate alındığında daha bir ağır algılandığından *darbe* olarak nitelendirilmektedir. 4) Bu bağlamda retrospektif bir tarih okuması ve güncel politika değerlendirilmesi yapıldığında darbelerin sayısının yazılıp çizildiğinden çok daha fazla olduğu görülecektir. 5) Ve önünde sonunda tüm müdahalelerden sermayenin kazançla çıkması bir rastlantı değildir. 5.1/2) Ordu sermaye ilişkileri üzerine kafa yorarken emekli paşalarımızın değerli fikirleriyle değerli holdinglerimizin yönetim kurullarındaki üyelikleri de gözden geçirilmelidir. 6) Sevmediğimiz ve anlamlandırılmasının devlet olgusunda yanılsamalara yol açtığını düşündüğümüz için kullanmadığımız bir kavramı kullanarak devam edelim: *Derin devletin* hükümetle değil onun üslubunun resmî ideolojinin temel argümanlarıyla olan çatışmasıyla sorunu vardır. Bu sorun giderildiği takdirde egemenler/sermaye için bundan daha iyisinin şimdilik kaydıyla olamayacağı ilan edilmiş gibidir.

Ve panel vakti geldi; TÜYAP için bir meşruiyet aracı olan bu paneller bize dostlarla karşılaşma bir araya gelme fırsatı veriyor. Gerisi birkaç dakika içinde derdimizi anlatma, anlatabilme becerimizle ilgili bir sorun. Diğer katılımcılar Alevilik olgusunu tarihsel ve siyasî perspektif içinde ele alıp değerlendiriyorlar, sıra bana geliyor;

"Anadolu Alevi Kültü ve Sol'un 'Politikası'" başlıklı bu oturumda ben sorunu kısaca ve başlıktaki öznelerin yerlerini değiştirerek irdelemeye çalışacağım. Konuşmam anı ve kimi gözlem ve bu gözlemlerden vardığım sonuçları paylaşmaktan ibaret olacak, fazlasına da zaman-

mız yetmiyor zaten: Bu başlık altında ben sizlerle birkaç anımı ve gözlemimi paylaşmak ve genel bilgiler eşliğinde ulaştığım bazı sonuçları aktarmak istiyorum. Genellemelerim yaklaşım itibariyle doğru ya da yanlış olabilir, kuşkusuz bunlar tartışarak ve öğrenerek düzeltebileceğim vargılarımdır.

Bundan birkaç yıl önce Ankara'da yaptığım bir söyleşide, bu söyleşi "tıp kültür ilişkisi" üzerineydi, yanıma gelen birkaç genç arkadaş bana kendilerini tanıtırken önce 'devrimci sosyalist' olduklarını söyleyip ekklediler, 'devrimci sosyalistlikleri' bir kimlik ifadesiydi ancak birkaçının bu tanımla ayrıştıramadıkları bir kimlikleri daha vardı 'Aleviydiler'. Bu tanımlamalarını benimle paylaşmak istiyorlardı. Anlattıklarımla ilgili soracakları bir soruları yoktu. Anlattıklarımdan çıkarımlarını ve ulaştıkları bir noktayı bir "genellemelerini" benimle paylaşmak daha doğrusu anlattıklarımın ardından kendilerine katılmamı bekliyorlardı; 'Alevi olanlar doğuştan devrimci sosyalist oluyorlardı ve dolayısıyla Alevi genetik kodlaması beraberinde sosyalistliği zorunlu olarak getiriyordu' bu dile getirişin ardından birkaç arkadaş konuyu daha da ilginç bir noktaya taşımakta sakınca görmeyecekti: Beni kastederek 'sünni birisinin devrimci olabilmesinin şaşkınlıkla karşılanması' gerektiğini düşünüyorlardı' yalnızca dinledim, bazen bu türden yaklaşımları anında yanıtlamak zor olur, hele ki tecrübeniz yoksa. Yalnız o gün bir başka sorunu kafama not ettiğimi anımsıyorum; ideolojilerinin verdiği sonsuz özgüvene sahip bu genç devrimci sosyalist arkadaşlar her nedense benim ateist olabileceğimi düşünmüyorlardı. Onların kimlik tanımlamalarında dinsel-mezhepsel kimliğin başat bir vurgu olarak dile getirilmesi ülkemizin komünist kültürünün durumu açısından da oldukça öğreticiydi. Konu-tartışma uzamadı ancak bu sıralamaya bakarsak bireysel tanımlamalarımızda sınıfsal kimlik ortalıklarda gözükmüyordu. Farklı bir 'yaklaşımla' özel bir sohbette karşı karşıya gelmiş bulunuyorduk!

Kuşkusuz bu yaklaşım tarzı örneğimizde biraz marjinal gözükse de ne bu gençlere indirgenebilir ne de tüm Alevilere -burada 'Aleviliğe' demiyorum vurgumun nedenini açıklayacağım; Aleviler değil ancak Alevilik hâlâ resmi ideolojinin temel söylemiyle çatışır bir yaklaşımı ifade etmektedir- genelleme yapılabilir. Ancak bu bağlamda ortaya çıkan sorunun, bir yaklaşımının ya da realitenin de sonucu olduğunun göz ardı edilmemesi gerektiğini düşünüyorum."

Tıka basa dolu salonda tümüyle göz göze gelebilmek mümkün değil, hele birde bir zaman sorununuz varsa ancak buradan salonun onaylama anlamında ikiye ayrıldığını görebiliyordum. Sözlerim kimileri için o birincil kimliklerine yapılacak bir saldırının başlangıcı olarak algılanmıştı. Olumsuz bakışlarla bana biraz daha zaman tanıyan ifadelerini dengelemeye çalışıyorlardı. Devam ediyorum:

Yaptığım tarih okumaları eşliğindeki gözlemlerim -ki konu üstünde derin okumalar ya da araştırmalar yaptığım söylenemez- 90'lı yılların "Alevilerin" -Aleviliğin değil- kendisini ifade ediş tarzı bakımından bir kırılma noktası olduğunu düşündürdü. Yüzlerce yıllık muhaliflik ya da Ortodoks Sünni totalitarizmler altında ezilme ve yoğun baskı altında yaşamak, yüzyıl başında esmeye başlayan devletlû laik rüzgârlarla birlikte kendisine biraz rahatlamasını sağlayacak bir çıkış yolu gibi görünmüş olmalı. 1923'le birlikte bu rahatlamanın bir sanallık kazandığı iddia edilebilir. Bu sanrının sonucunda Aleviler Mustafa Kemal'i bir din büyüğüne dönüştürmüş, O'na nerdeyse dinsel/mistik bir kimlik/işlev yüklemişlerdir, bu birçok kapalı sohbette yaptığım bir saptamadır; Alevilerin ve Aleviliğin Kemalist ideoloji ve rejimle olan yanılsamalı ilişkisi incelendiğinde bu saptamanın haklılığı görülebilecektir. Muhalif tanımlaması üzerinden gelişen bir baskının olmaması ya da bu baskının göreceli azalması bu sanrının oluşmasında oldukça etkili olmuştur. Diğer taraftan özellikle taşradaki Aleviliğin kurumsallaşmasına yönelik hukuki zorun bu dönemde de devam etmesinin Aleviler tarafından göz ardı edilmesini ilginç buluyorum. Her halde bir iç tartışmadır? Ve her halde Aleviler bu yaklaşımda pragmatizmi temel siyasî yöntem seçmişlerdir? Ancak bir soru daha sorulabilir, kısa bir soru: 'Nereye kadar?"

"Burada naçizane bilgilerimle bir sorumu tekrar dile getirmek istiyorum acaba Alevilik ile Aleviler ayrı ayrımı tanımlanmaktadır? 1923'ten sonra kırsal alandaki tekke, dergâh ve ocakların üzerindeki kimi zaman hukuki kimi zaman fiili baskı hiç değişmediğine göre tarihselliğinden ve ritüellerinden koparılmış-soyutlanmış bir Aleviliğin Alevileri nerede durmaktadır. Unutulmaması ya da üzerinde dikkatlice tartışılması gereken bir diğer husus, oluşturulan "laikliğin" yeni bir din formasyonunun tanımlıyor olmasıdır ki Alevilerin bu konuyu görmezden gelmeleri, tartışmaya yanaşmamaları ya da ezici bir çoğunlukla olmak üzere durumun bu bağlamda farkında olmamaları önemlidir. Bu bir yabancılaşma sorunudur."

Laiklik vurgusunun, istenildiği biçimiyle yeniden ve abartılı bir şekilde güncelleştiği ve İzmirliler başta olmak üzere toplumun tüm kesimlerinin uyanık olduğu bu günlerde, farklı bir yorumla dile getirilmiş olmasının salondaki huzursuzluğu arttırdığını görüyordum. Anlaşılan o ki, panel sonrasına sarkacak bir tartışmayı oluşturacak. Burada bir saptamanın daha dile getirilmesi zorunlu, o da tıpkı resmî tarih mevzuunda olduğu gibi resmî ideolojinin en has argümanlarından "laiklik" olgusunun tartışılmasında da sosyalistler alabildiğine isteksiz gözüküyor. Salondan bana doğru yönelen kimi negatif bakışlar yıllar önce yaptığım bir tartışmada tuttuğum notları anımsatıyor: "Tanrı düşüncesinin gelişiminin evrimle birebir ilişkili olduğu düşünülmelidir. Evrim basamağında insan en akıllı varlık olarak kabul edilir. Evrim sürdüğüne göre insan, daha zeki varlıkların oluşmasını engelleyebilecek akla sahip olacak mıdır? Ve böylece doğadaki diğer canlılar üzerindeki tartışmasız -ve kıyıcı- üstünlüğünü, etkinliğini pekiştirecek midir? Bu sorulara "evet" yanıtını verebilmemiz için çok nedenimiz var. En azından bu yanıtlardan biri şu şekilde olabilir: "Evet... Çünkü insan tanrıyı yarattı ve onu insana hâkim kıldı." Bu kadar içselleşmiş bir tanrının devletler kurarken, tabii ki din oluşturmaması düşünülemezdi, sürekli yenilenen bir din. Bu bağlamda güncel bir sorun insanların laikliğe neden gereksinim duydukları ya da laikliğin bu bağlamda -en olumlu yaklaşımla- bir yanılsama olup olmadığı? *"Eğer tanrı yeni bir vahiy (din, inanç) bağışlayacak olsa, bu yolda avam halkı değil, özel tinsel nitelikleri olan seçilmiş (seçkin) kişileri kullanacaktır"* diyor Çadayev. Bundan sonra kendilerine vahyedilmiş seçkin kişilerin bu dini nasıl kullanacakları sorunu ortaya çıkıyor. Dolayısıyla bir dini anlamanın yolu da bu seçkin grubun bir özne olarak var olduğu alanda dini *"faaliyet halinde"* incelemek gerekiyor. Bunun anlamı şudur: Din daha doğduğu andan itibaren, içinde doğduğu ya da birlikte oluştuğu yapılanmanın aracısı durumuna geliyor. Dinin devleti olgusu var olmadan yok oluyor -din olduğu için var olma koşulları yoktur zaten- ve din her zaman devletin dini olarak varlığını sürdürüyor. Devlete mas olmuş haliyle din, laiklik olgusunun tümüyle yeni bir dinden başka bir şey olmadığını da bize gösteriyor. Egemen bir güç olarak devletin olduğu her yerde herhangi bir şekliyle dininde olacağını ve bu dinin vahiy bağışlanan seçkinlerce laiklik vurgusuyla kullanılacağını da biliyoruz. Bu bağlamda birincil hedef dinsel yaşamda laikleştirilmiş birey olabilir. Bu, günümüzde kulla-

nılan; "laiklik, din ile devlet işlerinin ayrılmasıdır" şeklindeki tanımında en çok beslendiği yaklaşımdır. Ancak unutulmaması gereken bu ve benzeri tanımlamaların, din unsurunun da içinde yer aldığı örgütlenme hiyerarşisine hiçbir şekilde ilişmediği ve bu "kutsal" yapıyı bozmadığıdır. Ya da vahiy bağışlanmış şefler ya da seçkinler olduğu sürece ya da bir takım kişilere bu bağışlamanın yapıldığına ya da bağışlayanın var olduğuna inanıldığı sürece anladığımız anlamda laikliğin olmayacağıdır. O zaman ise bu kavrama zaten gereksinim kalmayacaktır.

Ancak görünen o dur ki, salonda panelimizi izlemeye gelen dostların bir kısmı laikliği tartışmaya henüz hazır değil. Onlar laikliği Sünni baskısına karşı bir direnç noktası olarak görüyorlar ve şiddetle yanılıyorlar. Şiddetle yanıldıklarını sürekli görüyorlar, onlara bu yanılgıları düzenli aralıklarla anımsatılıyor, örneğin Sivas'ta, ancak onlar yine de inanmak istiyorlar. Farklı platformlarda sürdürülen tartışmalarda pratik din unsurunun devletin politik arenadaki en önemli manevra alanlarından biri olduğu gerçeğinin görülmesine yetmiyor. Nerede kalmıştık:

"Bu bir yabancılaşma sorunudur. Dersim isyanının yabancılaşma yönünde bir kırılmaya neden olduğu düşünülmelidir. O halde Kemalist rejimle bu yakınlığı anlamakta kolaylaşmaktadır. Bu saptama paradoksal görülmemelidir. Onların Kemalist rejimi analiz etme gibi bir niyetleri tarihin kısa bir süreci dışında olmamıştır ki, çoklukla CHP'li kalma özenlerinin sebebi de budur. "Sağ" partilerin başat Sünni söylemine karşı rejimin has partisine sığınmakta ve kendisinin onun sınırları içinde tanımlamakta bir sakınca görmemişlerdir. Sonunda gelinen nokta itibariyle; CHP'de "kimlik üzerinden bir siyasî tanımlamayla barındıramayacağını" açıklamasını yaptıktan sonra partinin Alevi severliğine son noktayı koyma gereği duymuştur. Bir tasfiye hareketi başlatmıştır. Bunun üzerine Alevilerin kimi sözcüleri de sağ-faşist ya da Sünni partilerin kapılarını çalmakta bir sakınca görmemişlerdir. Burada ilginç olan nokta Alevilerin rejim sınırları içinde kimliklerinin ön plana çıktığı bir onay arayışını bıkmaksızın sürdürme çabaları değildir, ilginç olan bu arayış sürecini götürenlerin aynı anda sol kimliklerini de gündeme getirmeleridir. Bu kimlik bugün itibariyle CHP'ye karşı bir tehdit unsuruna indirgenmiştir. Duruma başka yönden de bakmakta yarar var. Kuşkusuz ilişki sadece CHP ile değildir. 60'lı yılların sonlarından itibaren Alevi gençler devrimci ve sosyalist örgütlerde yoğun bir şekilde yer almaya başlamışlardır. Ancak andığımız dönemde durumun 90'lı yıllar-

dan farklı olduğunu söylememiz gerekiyor. Sol kimlik ve sınıf vurgusu ön plandadır ki, bunun nedenleri arasında andığımız süreçte yaşanan kırdan kente göçü ve proleterleşmeyi aramak doğru olacaktır.

Eğer "sol", burjuva yazarlarının söylemiyle, 'cazibesini kaybettiyse' bunda ateistler ya da Sünniler kadar Alevilerinde payı olmalı. 90'lı yıllar bu cazibenin kaybolmasını tanımlar, sorumuz neler pahasına ya da hangi şartlar altında şeklinde kurgulanabilir, 'sosyalist ideoloji neden toplumun düşünce dünyasından uzaklaşmıştır?' Kuşkusuz bu sorunun tek bir yanıtı yok, hatta yanıtlar düşündüğümüzden daha fazla yer kaplayabilir. Ve sanıldığının aksine ya da söylendiğinin aksine bu süreçte solun hatasının diğer hatalardan *daha az olduğu görülecektir.*

Yeniden konumuza dönelim; 70 li yılların Maraş ya da Çorum katliamları ile başlayan müdahale süreci 90'lı yılların başında Sivas ya da Gazi olayları ile yeni bir aşamaya geçmiş gibi görünmektedir; yılların yakınlığı bize net bir tanım yapma hakkını vermese de bir kırılma olduğu hipotezimizi saklı tutalım, ancak bu yıllardan itibaren Alevi kimliğinin, sol kimliğin önüne geçtiğini ve hatta kimi zaman ve yerlerde sol kimliğin tümüyle unutulduğunu ve birçok çevrede terk edildiğini dahi görüyoruz. Burada bizim sorumluluğumuz az önce dile getirmeye çalıştığım müdahalenin niteliği üzerinde bir analiz yapmak ve egemen/resmî ideolojinin bu müdahale sürecindeki rolünü tüm ayrıntılarıyla deşifre etmektir. Bu son derece planlı ve kapsamlı bir müdahaledir. Özellikle medya aracılığıyla Alevilerin bir birey olarak kendilerini -tekrarlayalım Aleviliğin değil- daha net ifade etmelerine olanak sağlanması, bu onayın-muvazaanın sınırlarının epeyce geniş olduğu düşünülebilir- önemlidir. Medya ve matbuat bu muvazaanın başlıca aracı olmuştur. Ve unutulmamalıdır k,i bu süreç her iki tarafında, egemen olanın çizdiği sınırlar içinde kalınması temel şartı öncelikli olmak üzere, onayı ile başlamıştır.

Yanıtlarını tartışılmasını istediğim iki soruyu kurgulayabiliyoruz. Soldan uzaklaşıldıkça sınıf kavramı ve onunla ilgili 'şeyler' unutuldukça ya da yok sayıldıkça Alevilere tanınan kimi olanakların ve Sünni hoşgörünün artması anlamlı mıdır? Yanıtlamamız sanırım çok kolay...

Göz ucuyla salonun tepkisini ölçmeye çalışıyorum ve görüyorum ki bu soruya dahi hazır olmayanlar var, öyle sanıyorum ki panel sonrası tartışma TÜYAP'ın izin vermeyeceği ölçüde uzayabilecek. Devam ediyorum:

İkinci sorum ise benim tümüyle yanıtlayamayacağım bir sorudur; içeriden yanıtlanması daha doğru olacaktır: Olanaklar Alevilere mi Aleviliğe mi sağlanmaktadır? Ne var ki bu soru için nesnellik eşiğinin birinci soru ile ilişkili olduğu unutulmamalıdır. Ancak yüzyıldan bu yana Aleviler ile Aleviliğin sistemli bir şekilde ayrımlaştırıldığını rahatlıkla iddia edebiliriz, tezimizi bir kez daha tekrarlayalım. Okul kitaplarına bakın yeter! Belki üçüncü bir soru eklemlenebilir: Bu türden bir ifade özgürlüğüne nereye kadar izin verilecektir? Rejimin kimi sözcülerinin 'Aleviliği bölücü bir unsur' olarak tanımladıklarını biliyoruz. Demek ki bir sınırı var ve sınırın nerede olduğunu Aleviler de dâhil olmak üzere kimse bilmiyor; asıl devlet partisi dışındakileri kast ediyorum.

Alevilerin çeşitli örgütlenmeler aracılıyla sol ve sosyalizm dışında kendilerini tanımlamaya çalışmaları önemlidir, kimi 'haklar' yaklaşımlarına göre de haklarıdır ve bir yol ayrımını betimler. Bu hakka sahip olmanın, salt bu hakka hakkı verenin verdiği kadarıyla sahip olmanın anlamı var mı?

Salondaki kimi dinleyicilerin "var" dediğini duyuyorum. Demek ki dinleyiciler arasında her zamankinden daha farklı olarak sosyalist ve hatta sol olmayanlar önemli bir yekun tutuyor.

Hiç kuşkusuz genç arkadaşların iddia ettiği ya da sandığı gibi, Alevi doğularak doğuştan solcu olunmaz, sosyalizmi oluşturan onun değerleridir ve bu değerler kimliklere saygı duymakla birlikte onları sürecin başat unsuru olarak kesinlikle görmez. Bu bağlamda tek bir eksen vardır, tek bir payda vardır: Sınıf ve ideoloji. Muhalif kimlik ancak bu dönüşümle anlamlı olabilir artık bu dönüşümünde zorluğunu net bir şekilde görebiliyoruz. Alevi tanımına kısmen evet ancak sosyalist tanımına kesinlikle hayır, resmî ideoloji ancak bu kadar hoşgörülü olabilir! Bu sana yetiyorsa o senin sorunun ancak o zaman gölge etmeyeceksin. Ve biraz daha ileri gidelim: Alevilik birinci kimliğinde ya da kendini böyle tanımlıyorsan sosyalist ya da "sol" değilsindir. Olamazsın!

Biraz sert olmaya başladı galiba!..

Doksanlı yıllardan itibaren başlayan bu dönüşüm, işte bu nedenlerle birden bire başlamadı, ancak şimdilerde görünür hale geldi. Aleviler kendilerinin rejimin onayladığı sınırlar içinde tanımlama hakkını elde etmelerinden itibaren birincil kimlik oluşturma çabası ile sosyalist mücadeleyi yadsımaya başladılar; öyle anlar oldu ki Alevilerin yaşam

biçiminin zaten sosyalizm olduğu dahi iddia edilebildi; 'öteki' adlandırılan sosyalist devrimciler küçümsendi. Doğuştan Aleviler aynı nedenle doğuştan sosyalistlerse başka yerlerde tanımlandığı şekliyle sosyalizme ne gerek var der oldular.

Bilmiyorum bu halleriyle küreselleşmenin birer argümanına dönüştüklerinin farkındalar mı?

Yetmişli yılların sonlarından itibaren CIA-Pentagon patentli sosyoloji, sosyal psikiyatri laboratuarlarında üretilen bir kavram vardır: Kültürel-sosyal genetik kodlama. Bu kavrama göre bazı kültürler genetik olarak bulundukları konuma yazgılıdır. Filistin ve Yugoslavya bu hipotezlerin test alanı olarak seçilmişler ve bu projelerde çok sayıda bilim adamı -Türkiye'den de var- yer almıştır. Bu ırkçı yaklaşıma göre örnek olsun 'bir Filistinli doğuştan Yahudi düşmanıdır, onun İsrail'e karşı kini doğuştandır. Ve bu 'kin' olgusunun nedeni yoktur. Bu bir hastalıktır! Ve bu durum bir tür genetik kodlamanın sonucu olduğundan İsrail'in ya da emperyalizmin olup bitenlerde bir suçu yoktur.' Ve buradan yola çıkarak; bazıları köleliğe bazıları efendiliğe mahkûmdur ya da bazıları sefalete ve yoksulluğa, sömürülmeye doğuştan yazgılıdır. Bu genlerle ilgili bir şey olup değiştirilemez, değiştirme çabaları beyhudedir. İşte çağdaş efendiler, egemenler böyle söylüyor. İşte bu yaklaşım sonuçta kültüralizme evrilmiştir. Kültüralizm emperyalist yağmacılığın ve yayılmacılığın en önemli ideolojik argümanlarını oluşturmaktadır. Bu yaklaşım özetle şöyledir: 'Kültürler etnisiteler, sosyal gruplar, cemaatler, kültürel örgütlenmeler vs. bırakın kendilerini özgürce ifade edip geliştirsinler, hele ki her birinin ayrı birer pazarı varsa değme gitsin yeter ki sınıftan, sosyalizmden, enternasyonalizmden söz etmesinler, kapitalizme karşı mücadeleden söz etmesinler, onu yıkmak istemesinler, sermaye düşmanlığı yapmasınlar, kendilerini diledikleri kadar beslemeye açığız. Onlara çok güzel bir oyun sahası açtık. Orada dilediklerince oyalanabilirler, oyalansınlar. Kime zararı var ki!..

Küreselleşmeci ırkçılığın yeni argümanlarından biri olan kültürel gen teorisi ve kültüralizm üzerine çok daha geniş bir konuşma yapmak ve bu kavramları güncel örneğimiz olan Alevilik üzerinden tartışmaya açmak oldukça verimli olabilirdi. Ancak "zaman" bunun önündeki en büyük engel. Bu tartışmanın dile getirdiğim kavramlar üzerinden panel sonrasında devam edeceğini umuyorum. Öncelikle kabul edilmesi ge-

reken bir şey var ki, oda kapitalizmi sorgulamayan hareketlerin, örgütlenmelerin, birlikteliklerin ilerici olamayacağı gerçeğidir. Bu sorgulamaya girişmeyenlerin kapitalizmin kendisini yeniden üretmesi dışında "toplumsal bir katkıları" olmayacaktır. Farklılıklar, adları ve sanları ne olursa olsun kabullenilmiş farklılıklar bu bağlamda yalnızca gericiliğin, gericiliklerin kalesi olmaya mahkûmdur. Bizim 'burjuva demokrasisine' tapınmaktan, onu "farklılığımızın" kabullenilmesi adına kutsallaştırılmasından daha önemli işlerimiz olmalı... Gelme olasılığı olan sorulara bu ve benzeri yanıtlarla giriş yapmayı düşünürken zamanımın çoktan bitmiş olduğu uyarısının gelmesiyle farklılıkları provakatif bir şekilde dile getirerek son noktayı koydum.

Bugün için Aleviler ayrı bir gruplaşma örneği olarak kendilerini sınıf ekseni dışında tanımladıkları sürece resmî ve egemen ideolojinin destekçisi olacaklardır, ulusalcılık gibi ulusalcılığın ikiz kardeşi yurtseverlik gibi, çevrecilik ya da feminizm gibi sayısı şaşırtıcı ölçüde çok diğer alt tanımlardan hiç de farklı olmayarak...

Soruları bekliyordum; bekleneceği gibi umduğum yerden değil *"ummadığım"* yerden geldi. Konuşmam kısmî bir hoşnutsuzlukla karşılandı ve en çok da "Aleviliği birincil kimliğin olarak tanımlıyorsan sol ya da sosyalist olamazsın, değilsin" sözlerine itirazlar geldiğini gördüm, şiddetli itirazlar. İkna edilmesi zor bir grupla devam ettik. İkna olmak istemiyorlardı, istedikleri onanmak ve tanınmaktı, bu kadarıyla yetinmeye razı idiler. Tartışmanın "sıfır noktasına" gelmesi ile son noktayı koyduk.

Yeniden bir gelin gibi süslenmiş kentin sokaklarına dönebiliriz artık.

28 Nisan 2007

ESAT KORKMAZ

ALEVİLİĞİN FELSEFE BOYUTU

İnsan ancak düşündüğü zaman özgürdür;
ancak bu özgürlüğünü "kalabalığın" arasında kullanamaz;
çünkü, kalabalık, kendisi gibi düşünmeyenlere katlanamaz.
İster istemez "inanç" öne fırlar,
kalabalıklara uyarlanabilen "basit kalıplar", düşünceyi zincire vurur.

Yedi yüz elli yıllık geçmişinin hesabını yapamayan bir Alevi-Bektaşi, *"günübirlik"* yaşayan bir insandır. Doğal olarak *"gündelik"* bilincinin ötesine kendini taşıyamaz ve kendi *"yüksek"* bilincinden habersizdir. Bir *"bilgelik felsefesi"* ya da *"felsefi inanç"* olan Alevilik-Bektaşilik, *"düşünceyle nesnenin uygunluğunu"* hakikat olarak algılayarak Ortaçağ'da aydınlanmanın kanalını açtı; *"belletilmiş dünya"* tarafından *"bilincin ayaklar altına alınmasına"* son verdi: Doğasal değerleri, doğa-ötesi değerlere karşı *"harekete"* geçirerek, *"metafizik idealizmi"* ideoloji edinmiş dinsel toplumun sahte anılarını yerle bir etti. Anlaşılacağı gibi Alevilik-Bektaşilikte felsefe, *"yaşam bilgeliği"*nin peşinde koşma etkinliğidir.

Alevilik-Bektaşilik dendiğinde bâtınî felsefenin *"üçayağı"* akla gelir. Bu *"üç ayak"* şöyle sıralanabilir: Bâtınî doğa felsefesi, bâtınî tarih felsefesi ve bâtınî toplum felsefesi.

Evrendeki tüm olay, olgu ve süreçler arasındaki çeşitli ilişkilerin oluşturduğu maddesel bağımlılığa bilim dilinde *"evrensel bağımlılık"* adı verilir. Bu bağımlılık evrenin, birbirinden koparılamaz parçalardan oluşan bir *"evrensel bütünlük"* olduğunu kanıtlar. Evrenin sürekliliği ve düzenliliği, bu birliğin ve bütünlüğün ürünüdür.

Evrensel bağımlılık; insan bilincinden *"bağımsız ve nesnel"* bir bağımlılıktır. Metafizik idealist ya da tektanrıcı dinlerin *"savlarına"* karşın gerçekte bu düzen hiç bozulmadı ve bozulmayacaktır.

Bâtınî felsefede *"evrensel bağımlılık"*, *"sonuç-neden bağımlılığı"*

ya da *"zâhir-bâtın bağımlılığı"* biçiminde açıklanır. *"Sonuç"* ya da *"zâhir"* her zaman bir *"somutluk"*tur. Gönül bilgisinde somutluk olarak *"madde"*, bilinçten bağımsız olarak var olan ve duyumlarla algılanarak bilince taşınan tüm nesnel gerçekliği anlatan felsefi bir kavramdır. Düşünceci maddeciliğin bu tanımı, metafizik idealizmin yanlış tasarımlarından doğan yanılgıları ortadan kaldırdı: Böylece sonsuz çeşitlilikteki somut biçimler dışında *"değişmez"* madde anlayışı temelinden yıkıldı. Bâtıni felsefede *"madde"* ne yaratılabilir ne de yok edilebilir; sürekli olarak değişerek bir durumdan (bâtından) bir başka duruma(zâhire) dönüşür.

"Hareket" maddenin bir varlık biçimidir: Hiçbir zaman ve hiçbir yerde *"hareketsiz madde"* olamayacağı gibi, hiçbir zaman ve hiçbir yerde *"maddesiz hareket"* de olamaz. Bize duyumlarımızla iletilen bu nesnel gerçeklik *"sonsuz"* ve *"bitimsiz"*dir; bilgimizi, sonsuzca ve tükenmeksizin yenileyecektir.

Bâtınî felsefede *"ten gözü-gönül gözü"* bilgilenme sürecinin iki *"kanalı"* olarak algılanır: Doğal ve kendiliğinden bir süreçte asıl olan *"ten gözüyle görme"*dir. İncelenen nesne ten gözünden yitip matematik formüllere dönüştüğünde, diyalektik bilgiden yoksun olanlar *"maddenin yok olduğunu"* sanır; yani bâtınî göremez. *"Gönül gözü"* ya da *"düşünce gözü"*nü işlevli kılanlar bu *"sanı"*yı yıkar ve zahirîn karşıtına dönüşümü olarak algılanan ve bâtın olarak tanımlanan *"gizil nesnelliği"* düşüncede görünüşe taşırlar; yani düşüncede görmeye başlarlar.

Bu *"bağımlılık-karşıtlık"* gereği Aleviler-Bektaşiler metafizik idealizmin tersine:

1) Doğayı; nesne ve olayların rastlantısal bir yığını olarak değil, birbirine organik bağla bağlı ve bağımlı nesne ve olayların bir bütünü olarak görür.

2) Doğanın; hareketsizlik ve değişmezlik içinde değil, her an değişip yenileşen ve gelişen bir süreç içinde olduğunu ileri sürer.

3) Gelişme sürecinin; basit bir büyüme süreci olamadığını, niceliksel değişmelerden niteliksel değişmelere sıçramalarla geçen bir süreç olduğunu savunur.

4) Gelişmenin; alttan üste doğru sarmal bir gelişim izleyerek gerçekleştiğini, nesne ve olayların içindeki çelişmelerden doğduğunu savlar.

Evrende her şey, her şeyin *"bilincini"* taşır: Ben havanın, suyun ve toprağın; hava, su ve toprak benim bilincimi. Ancak arada bir fark var: Ben *"yalan"* söyleyebiliyorum; hava, su, toprak ve ateş *"yalan"* nedir bilmiyor.

Hangimiz hangimizin *"nedeni"* ya da *"tanığı"* acaba.

Ben olsa olsa *"tanık"* olabilirim: Tanrı'nın *"çocukları"* olarak algılanan hava, su, toprak ve ateş *"neden"*dir. *"Tanık"* durumundaki insan, kendisinin ve çevresinin *"tanığı"* olduğu sürece yaşar; bunu hiçbir zaman unutmayalım.

Cemreler düştüğünde hava inler, su çalkalanır, toprak kabarır: Ey yeryüzünde tepinmekten hoşlanan insan; yürürken daha hafif ol, bastırmadan yürü, sert hareketlerden kaçın; ne havayı kirlet ne de suyu, toprağı ve ateşi. Öldürme onları; havayı solu, suyu iç, toprağı işle ama onları yaralama, okşa; dünyayı mırıltılarıyla tanı, yoklaya yoklaya gezin: Çünkü, onlar ısıyı *"damıtır"*.

Bilgi olayın "kendisine" değil, "nedenine" ilişkindir.
Olayın kendisi burada bir "yangın",
nedeni ise çıplak gözle kavranamayacak denli derin ve karmaşık;
onu günlük yaşamın kıvrımları içinde yakalamak çok zor.
Demek ki "bilgiyle görüntüyü" birbirine karıştırmamak gerekir.
Yangın, yani olayın kendisi,
bilgiye ulaşacak bir "tünel" olabiliyorsa anlamlıdır.

Bir olayın bilgisi, bu olayın *"nedenine"* ilişkin bilgiye dayanır ve aynı şeyi içerir: Örneğin (A) olgusu, (B) olgusuna yol açıyorsa; (B) olgusu, (A) olgusunun içindedir. Tıpkı bunun gibi ağaç tohuma yol açıyorsa; tohum ağacın içindedir.

Aslında bizim gördüğümüz şeyler, yani görünüm; kendi başına var olmayan ve ancak *"bağımlı"* olduğu bir başka şeyin içinde var olandır. Balmumu balmumu olarak görünümdür ve duygularla algılanabilir. Kendi başına var olamayacağına göre balmumu eridiğinde *"yok olduğu şey içinde"* vardır. Bu ise akılla kavranabilir ya da düşüncede görünüşe taşınabilir.

Batıni doğa felsefesinde Tanrı'nın 2 özelliği vardır:

A) Düşünce özelliği; düşünce sistemini kurar,

B) Nitelik özelliği; fiziksel nesneler sistemini kurar.

Bu iki özelliğin tasarımlanmasında kullanılan yöntem tümdengelimci değil, *"tümeva-rımcı"*dır: Görünümlerin *"gözlenmesi"* üzerine yapılandırılmış bir *"genellemeler sistemi"* oluşturur.

Tanrı'nın 2 özelliği somutlandığında; düşünce özelliği ifadesini *"bedenin düşüncesi"*nde, nitelik özelliği ifadesini *"bedenin kendisi"*nde bulur.

Bu kapsamda evren ya da dünya Tanrı'nın nitelik özelliklerinin toplamıdır, yani doğadır. Toplumsal akıl, Tanrı'nın düşünce özelliğinin, doğanın aklı ise şaşmaz Tanrı düşüncesinin bir toplamıdır.

Demek ki Tanrı, her şeyin *"yaratıcısı"* değildir, ama her şeyin *"nedeni"*dir. Yani Tanrı, kendi *"nedeni"* olduğu dünyanın içindedir; onun ötesinde değil.

Nedensellik, bir tür gerekliliktir; gereklilik nedeniyle dünyada yaşanan olaylar bir *"zorunluluk"*tur. Fiziksel dünyada olduğu gibi düşünce dünyasında da *"çok az bir özgürlük"* vardır. Yalnızca *"neden"*in kendisi özgürdür.

Tohum ağaç ağaç da tohum oluyor ama,
tohumun dünya görüşünde ağaca göre bir iyileşme olmuyor;
çünkü, doğasal olan "şaşmaz" bir diyalektiğe oturuyor.
Ceninden bir insan, insandan da bir cenin oluşuyor ama,
cenin dünya görüşünde bir iyileşme oluyor.
Çünkü, yalnızca insan doğayı aşabiliyor.

Akıl, bedenin düşüncesidir; doğanın aklı, doğanın düşüncesidir: Bedenin düşüncesi *"bedensel bir sürece"*, doğanın düşüncesi, *"doğasal bir sürece"* denk düşer.

Demek ki akıl ve beden; akıl ve doğa *"tek şey"*dir. İnsanın aklının ya da doğanın aklının bağlı olduğu *"sistem"*, aynı biçimde bedenin ya da doğanın *"bağlı"* olduğu sistemdir. İnsanın aklı insanın bedeninden, doğanın aklı, doğadan başka bir şey değildir. Bedenin ya da doğanın *"çabası"*, aynı zamanda insan aklının ya da doğanın aklının çabasından başka bir şey değildir. Beden ve doğa, *"harcandığı sürece"* her ikisi de vardır; *"harcanma yoksa"* her ikisi de yoktur: Varlık da yoktur, Tanrı da yoktur.

Bu felsefi yaklaşımı Hayyam aşağıdaki dörtlüğünde çok güzel anlatır:

Ben olmayınca bu güller, bu serviler yok,
Kızıl dudaklar, mis kokulu şaraplar yok,
Sabahlar, akşamlar, sevinçler, tasalar yok,
Ben düşündükçe var dünya, ben yok o da yok.

Görüldüğü gibi düşüncelerin *"düzeni"* ve aralarındaki *"ilişki"*, şeylerin düzeni ve aralarındaki ilişkiyle *"aynı"*dır: Gerçek denilen şey, düşüncenin nesnelliğe uygunluğudur.

Gizilgücün, yani bâtının nesnelliği üzerine düşündüğümüzde "iki doğa" ve "iki akılla" karşılaşırız: Doğa ve ek-doğa(insan-toplum) ile doğanın aklı ve ek-doğanın aklı gibi. Aydınlanmayı "doğa"yla özdeşleştirdiğimizde bir diyalektik akılla; "ek-doğa"yla özdeşleştirdiğimizde uzlaşımsal bir akılla buluşuruz.

Bâtıni felsefe *"doğanın aklı"* ve *"insanın aklı"* terimlerinin açılımı üzerine oturur. Doğanın aklı, doğasal nesnel süreçte doğanın *"önsüz olan"*dan *"sonsuz olan"*a doğru gidişini güden *"yasa-ilke"* olarak öne çıkan kesin/zorunlu eğilim, yani *"doğa yasaları"* olarak tanımlanabilir. Bu soyut terim, gizil tanrı olarak Hakk'a ya da gizil tanrının gizilliğinin taşıyıcısı olan ve Hakk'ın dönüşümüyle beliren *"İlk Akıl"*a denk düşer. Soyut olan(bâtın) beslendiği nesnel kaynağa(zâhir), yani somuta yönelme eğilimindedir. Yönelmenin izinde somut *"yeniden"* üretilirken, tasavvufi anlamda tanrısal olandan, yani *"doğanın aklı"*ndan doğanın kendisine inilen bir sürece girilir. Ek-doğanın aklı olarak algılanan *"insanın aklı"* ise *"doğanın aklı"*nı özümseyebilen ve doğayı *"aşabilen"* bir algılama/anlama yetisi olarak bilince/inanca taşınır. Doğayı aşabildiği için insan *"Konuşan Tanrı"* durumundadır.

İnsan aklının yazgısı; kendi doğasından gelen *"sorular"*la karşılaştığında başlar. Çünkü, bu sorulara *"ilgisiz"* kalması olası değildir. Felsefe diliyle konuşursak insan doğasının *"kayıtsız"* kalamadığı sorulara *"kayıtsız kalmak"* insana ve doğaya *"ihanettir"*.

Doğanın oluşumu ve dönüşümü, *"ufalanan bir taş parçası"*na; insanın oluşumu ve dönüşümü, *"kıpırdayan bir et parçası"*na indirgendiğinde Tanrı, *"anasız-babasız"* bir *"hareket"* olarak beliriverir. Algı-

landığı gibi her şeyin nedeni *"hareket"*tir.

Bâtıni doğa felsefesinde *"doğasal değişim-dönüşüm"* şöyle tasarımlanır: Evrende bir *"madde yitimi"* vardır; *"madde yitimi"*, görünen maddenin, görünmeyen maddeye dönüşümünden başka bir şey değildir.

Anlaşılacağı gibi evrende madde, ille de *"görünür"* niteliklerle varlaşmaz; *"görünmez"* madde olarak sonsuz uzayın her yanına yayılmış durumdadır. Evrende, *"ışık saçımı"* ile gerçekleşen *"madde yitimi"*; *"ışımasız madde"*ye, yani *"görünmez"* maddeye dönüşümdür. Zâhir olan, *"enerji saçımı"* yapabilen, görünür maddedir. Bâtın olan *"enerji saçımı"* yapmayan, yani *"ışımasız"* durumda bulunan maddedir. Sonsuz uzayda enerji(ışık) saçımı yoluyla *"tüketilen"* madde miktarını karşılamak üzere, ışımasız maddesel enerjiden(karanlık enerji de diyebiliriz) sonsuz boşluğa yeni *"madde yığınları"* sürülür: Işımasız madde, yani görünmeyen madde(bâtın) ışımalı maddeye, yani görünür maddeye(zâhir) dönüşür. İnanç diliyle ifade edersek *"tanrısal öz görünüşe taşınır"*. Düşünce gözü ya da gönül gözü, *"ışık olmayan ışığın"* ya da *"karanlığın"* aydınlığıyla görür. Buna karşın zâhir ten gözüyle *"ışık olan bir ışığın"* aydınlığıyla görür.

Bâtından zâhire, zâhirden bâtına *"dönüşüm"* sürecinde nesne, kimi niteliklerini *"yitirir"*, kimi yeni nitelikler *"kazanır"* ki buna *"değişim"* adı verilir. Nitelik yitirme ve nitelik kazanma ancak *"zâhir"* durumda söz konusu olabilir. Zâhir olan varlığa gelmiş, somut ve gözlenebilir olandır. Tanrısal öz ya da can, henüz görünüşe taşınmamış kimi nitelikleri, bağlı olarak kimi biçimleri *"taşır"*. Bu örtük ve *"gerçek"* olmayan, ancak olabilir olan taşıyış biçimine *"bâtın"* denir. Algılanacağı gibi zâhirin *"nedeni"* bâtın, bâtının *"nedeni"* zâhirdir; zâhir-bâtın toplamı olarak algılanan evrende, *"nedensel"* ilişkilerin dışa vurduğu ya da hissettirdiği bir *"düzen"* vardır. Ve bu düzen amaca uygun, planlı bir gelişim içerisindedir. Doğa denilen şey, daha büyük bir yetkinliğe doğru sürekli değişen zâhir durumdaki tek tek nesnelerin toplamıdır. Bâtın, kendini henüz görünüşe taşımamış, ancak *"gizil nesnellik"*te bir eğilim olarak *"örtük"* biçimde bulunan *"tümellik"*tir. Bâtın durumda olanın ortaya çıkması, *"örtük"* tümel yönlerin zâhir durumuna gelmesidir. Bâtın *"örtük"* olduğundan, değişim sırasında bir nesne ya da bir nitelik *"yokluktan varlığa"* geliyormuş izlenimini uyandırır. Oysa bu bir sanıdır; çünkü, yalnızca zâhir olan görünür, görünüşe taşı-

nır, kendini gösterir. Zâhir durum alma, belirli bir biçimin tam olarak kazanılmasıdır; o biçim açısından düşünürsek bir *"yetkinleşme"* dir. Örneğin tomurcuk bâtın bir çiçek; yumurta bâtın bir kuştur. Buna karşın hiç biçim taşımayan *"gizil nesnellik"*, hiçbir zaman zâhir durum alamayacak olan bir *"madde"* dir; ancak düşüncede görünüşe taşınabilir, kuramsal olarak algılanabilir.

Görüldüğü gibi evrenin oluşumu, bir *"madde değişimi"* nden başka bir şey değildir. Varlığın oluşumuna ya da varlığa gelişe yalnız görünen madde değil, görünmeyen madde de *"katılır"*. Özünde asıl katılım görünmeyen maddedir(bâtın olandır); görünmeyen madde, varolma ya da yaşama tohumudur; *zâhiri belirleyen özünde bâtındır.*

Doğa yasaları, *"uzay-madde-zaman"* üçlemesinin yarattığı yasalardır. Madde nesnedir, zaman ise nesneye ilişkin bir niteliktir. Bu nedenle *"şimdi"* nin dışında zamanı yaşamak olanaksızdır; zaman yoktur *"şimdi"* nin dışında. Gelecek zamanın şimdiye dönüşmesi, şimdinin durmadan geçmiş olması, *"üçleme"* deki değişimin bir dışa vurumudur.

Düşüncelerimiz, duygularımız, ötesinde ruhumuz da *"besinle"* edinilen *"enerji"* biçimleridir; geniş anlamda bâtından zâhire çıkan ya da görünmeyenden görünüşe taşınan *"doğal ürün"* lerdir.

BÂTINİ TARİH FELSEFESİ

Biliyorum "resmi tarih" üzerine düşünmek bizi sinirli yapıyor; geçmişe dayanılmaz bir "öfke" duyuyoruz: Sinirimizi ve öfkemizi, "kesintisiz bir demokrasi kavgasının" ivmesi durumuna getiremezsek "suçluyuz" demektir.

Alevi-Bektaşi tarihi, Alevi-Bektaşi geçmişinin bilgisidir: Alevi-Bektaşi tarihselliği ise *"geçmişin şimdileştirilmesi"* dir. Aleviler-Bektaşiler tarihlerine bireysel, ötesinde toplumsal *"katılım"* sağlamak istiyorlarsa *"geçmişi şimdinin bilincinde"* yoğurmaları gerekir. Ancak o zaman Alevi-Bektaşi bilinci, henüz *"gerçek olmayan gerçeğe"* uzanabilir, yani tarihi *"aşabilir"*.

Ancak tarihin bilincinde insan *"kendini görebilir"*; demek ki insan tarihe, *"kendini bilemek"* için *"yönelir"*. O nedenle bilinç, *"zorunlu"* olarak tarihseldir.

Ama diğer taraftan biliyoruz ki tarih, *"herkesin"* tarihidir; yalnızca dürüstlerin tarihi değil, aynı zamanda alçakların da tarihidir. O yüzden Aleviler-Bektaşiler tarihlerine sağlıklı bakmak zorundadır. Yoksa ölmüş gitmiş kimi alçakların *"oyuncağı"* olmak işten bile değildir.

Şimdi bâtını anlamda tarihi yaratan gücü tanımlamaya çalışalım: Tarih, hem toplumun yarattığı hem de toplumu yaratan gerçek insanın, geçmişten gelen *"gelenek-görenek"*le, belirli coğrafya ve iklim koşullarına göre, belirli bir tekniğe ve yönteme dayanarak yaptığı yaşama kavgasında belirli seviyeye ulaşmış *"toplu eylem"*inden doğar ve gelişir. *"Toplumsal devrimler"*e değin, tarihi yaratan bu *"toplu eylem"* dir.

Demek ki, medeni toprakta *"yeniden doğuş"*, sırada bekleyen bir barbar toplumun, tarihe *"giriş"*inden başka bir şey değildir. İşte bu nedenle *"yerleşik yaşamda"* tarih-öncesi yasaklandı; yasaklanan şey aslında *"kaba kamulculuk"* idi, yani *"ilksel komünizm"*. Böyle olduğu için *"çağdaş tarih"*, taraflı resmi açıklamalara dayalı tarihsel olaylar anlatısı biçiminde bize taşındı. Böylesi bir tarih anlatısı karşısında *"nesnel"* olabilmek için *"yasaklanan tarih-öncesi"*ni de algılayacak biçimde *"geri çekilmek"* zorunludur; *"geri çekilip"* olaylara şöyle *"uzaktan bakmayı"* zorunlu olarak öne çıkarır.

Ancak bunu yaparken çok dikkatli olmak gerekir: Göçebelerin *"patırtısında"* yerleşik insan tarihinin *"unutulma"* riski vardır; mede-

niyetin *"her şeyi"* atların *"nal seslerinde"* yitip gidebilir; bilinçlere atılan sınıfsal *"tohum"*un *"doğum inlemeleri"*, canı alınan insanların çığlıkları tarafından bastırılabilir. Çiftçiyi *"boğan"* rolündeki barbarlıktan da, çiftçiyi *"soyan"* rolündeki medeniyetten de *"gelecek üremeyecek"*tir bunu bilelim.

Yerleşikliği, yerleşik değerleri ifade etmesi anlamında *"uygarlık terimi"*, göçebe topluluklarla *"akraba"* değildir. Göçebenin uygar bir toprakta yaşadığı şey, bir *"başka benzeri olmayan"* değerler kümesidir; toprak ve kent insanının *"bilemeyeceği"* sınırları ve ufukları vardır.

İşte bu *"barbar"* insanla *"kentli"* insanın buluştuğu yerde, *"yeniden doğuş"* gerçekleşmiştir. Göçebe kavimlerin askeri üstünlüğünün belirleyiciliğinde *"dünya yeniden yaratılmış"*tır.

X. yy'ın sonlarından başlayarak 5 yy boyunca Asya içlerinden Batı'ya ya da Doğu'ya, kimi kez kuzeyden güneye, güneyden kuzeye yönelik *"yanal depreşme"*, Yenidünya'nın keşfine değin, evrensel tarihin tanık olduğu en önemli olaydı ve sonuçları açısından da en etkili *"yaratıcı"* oldu: Ortaçağ'da Anadolu *"yeniden doğuş"*unu yarattı.

Yer sarsıntıları ve insan sarsıntılarıyla bir taraftan doğa, diğer taraftan insan, *"kendi parçalarına kıydı"*: Atom bombasına eşit Cengiz ve Timur hareketleri kendi Hiroşimalarını ve Nagasakilerini yarattı.

> *İnsan dünyasında her şey, ancak geçmişe götürülerek, tarihe taşınarak kavranabilir. Çünkü, köklü insan gerçeği, kendini "gündelik yaşam"dan sakınır. Yine "gündelik bilinç" ya da "gündeliğe göre kurulmuş" bilinç, ince insan gerçeğini yakalayacak yatkınlıkta değildir; gündeliği gözleyen insan, bir şeylerin bilgisine ulaştığını sanır ve yanlış bir bilgi edinme serüvenin içine dalar.*

Tarihsellik mi? Gündelik mi? ikileminde *"nerede"* duracağımızı bilmek durumundayız. Gerçek anlamda düşünmeyi biz, tarihimizin kıvrımlarından geçerek öğrenebiliriz. Denebilir ki *"işitilmiş"* ya da *"görülmüş"* olan şey değil, *"bilincine"* varılmış olan şey gerçek bilgidir.

Ancak şunu hiçbir zaman unutmayalım: Hiçbir bir bilinç, kendi *"uzanımının"* ötesine geçebilecek biçimde bilgi üretemez; kendi sınırlarını ya da kendi olanaklarını aşan bilinç, gerçeklikte karşılığı olmayan *"kurgular"* üretmek zorunda kalır.

Dünü-bugünü ve yarınıyla bir *"bütün"* olan tek yaşam, insan yaşamıdır: Dünü *"yok"* sayan ya da *"hep yarını"* gözeten yaşam, *"şimdi"*de tökezler. İnsanlaşmaya karşı *"hayvansı"* bir direniş içine girerler. İnsanlaşmayı sağlayan yaratıcılık, tarihi dünden bugüne, bugünden yarına, yarından zamana yayan güçtür.

Bâtını tarih, gerçekte toplumsal yaşamı ve bu yaşamın doğal yapısında belirmiş durumlar konusunda bilgi verir. Bu kapsamda Alevi-Bektaşi tarihine ilişkin olaylar, hem Alevi-Bektaşi *"toplu var oluş bilincini"* sağlamalaştırır, hem de Aleviliğin-Bektaşiliğin geleceğine yön vermede *"deneysel veri"* oluşturur.

Bâtını hareketlere gelinceye değin *"akılcı felsefe"*nin konusu, *"metafizik ve doğa bilimleri"* idi. Bâtını hareketlerle birilikte felsefe, *"toplum ve toplum sorunları"* ile ilgilendi. Bu anlayış üzerine bir *"toplum felsefesi"* şekillenmeye başladı.

Bâtını tarih felsefesine göre tarih ikiye ayrılır:

a) Zâhiri tarih(öykücü); metafizik ve bireyci tarih felsefesi belirleyici.

b) Bâtını tarih(yorumcu); diyalektik tarih felsefesi belirleyici.

Bu ikili ayrımdan da anlaşılacağı gibi bâtını tarih felsefesi *"yorumcu"*dur; geçmişte olup bitenlerin *"nedenlerini"* araştırır. Tarihi, üretim ilişkileriyle beliren *"toplumlar"* yapar; toplumsal olayların *"nedenleri"* maddi koşullardır. Toplumsal olayların *"nedenlerini"*, toplumun *"kendisinde"* aramak gerekir. Bu neden bir *"değişme"*dir. *"Değişme"* atlanırsa, toplumsal olayların nedenleri *"anlaşılmaz"* olur. Değişme, *"tüm can"* tarafından, yani *"tanrıca"* bütün varlıklar için koyulan bir *"yasa"*dır. Bu kapsamda *"doğasal verim"*, ötesinde *"toplumsal verim"*, maddesel bir *"değişme"*den ibarettir.

Bâtını tarih felsefesinin konusu *"toplum ve toplumsal yaşam"*dır. İnsana özgü bir toplum ve insana özgü bir toplumsal yaşam *"kurmayı"* amaçlar. Yöntemi ise toplumsal olayları etkileyen *"nedenler"* olarak coğrafya, teknik, tarih ve insan üretici güçlerine dayanarak *"toplumsal değişmeyi"* kanıtlama temellidir.

BÂTINİ TOPLUM FELSEFESİ

Yaşayan Alevilik, toplum felsefesini ve toplumsal projelerini canlandıramayacaksa tarihi de soysuzlaşacak demektir.

Bâtını toplum felsefesine göre toplum şöyle tanımlanabilir: *"Toplum, maddi gereksinmelerle koşullanmış insanın birleşmiş üretici etkinliğidir"*. Toplumsal yaşamın bütün öteki görüngüleri politika, kültür vb., toplumsal yaşamın *"içeriğini"* oluşturur ama *"özünü"* belirlemez. Toplumun özü, üyelerinin *"ortak emeği"*nde yatar; *"ortak emek"*, yaşama araçlarının sağlanmasına yöneliktir ve bu insanlar arasında bir işbölümünü zorunlu kılar. Doğal olarak farklı nesneler, *"ortak"* bir insan emeği içerir. Böylesi bir durumda insanların çalışma biçimlerinin tek olası şekli *"mal değişimi"*dir; emek araçlarının ve ürünlerinin sahibi üreticilerdir. *"Zorunlu olan"* devlet, özel mülkiyet ve sınıflar değil, *"toplumun kendisi"* dir.

Nasıl bâtını doğa felsefesinde doğanın temeli *"hava-su-toprak ve ateş"* ise bâtını toplum felsefesinde de toplumun temeli *"coğrafya-teknik-tarih ve insan"* üretici güçleridir. Bu üretici güçler arasındaki ilişkiden toplumun *"maddi"* temeli olan ekonomi biçimlenir. Geçim ve besine yönelmenin toplumsal yaşamdaki ilişkileri ise *"kültür"*ü yaratır.

Sınıfsal çelişkiler taşınamayacak duruma geldiğinde toplumsal gelişme durur: Bu hiçbir toplumun *"kaçınamayacağı"* bir *"yasa"*dır. Üretim güçleriyle üretim ilişkilerinin *"uygunluğu"* durumunda toplum gelişir. Üretim ilişkileri, üretim güçlerinin gelişimine *"engel"* olmaya başladığı zaman toplum çöker; üretim güçlerinin gelişmesine uygun yeni bir sosyo-ekonomik biçimlenmeye dönüşür.

Üretim ilişkilerinin üretim güçlerinin gelişmesine *"sürekli"* destek olacak bir toplumsal örgütlenişte *"sınıflara, özel mülkiyete ve devlete"* gereksinme yoktur. Toplum için *"yokoluş"* yok iken, sınıflar, özel mülkiyet ve devlet, zamanı geldiğinde *"yokolup"* gider.

Alevilik-Bektaşilik felsefesi, inanç alanının dışında yapılanıp biçimlenen doğacı/insan merkezli bir felsefedir. İçinde yaşadığı dünyanın karşısına konulan insanın, doğanın ve toplumun bir parçası olarak, doğayla ve toplumla bir hesaplaşmasıdır. Metafizik düşünceyi *"dönüşüme"* uğratarak aklı belirleyici kılmanın çileli bir çabasıdır.

Alevilik-Bektaşilikte bireyin önemi, eylemlerinde ve uğraşlarında Alevi-Bektaşi topluluğuyla ne ölçüde ilgili olduğuna, ortak esenliğe ne ölçüde katkıda bulunduğuna göre belirlenir. Görüldüğü gibi belirleyicilik topluluktadır.

Bu savı biraz açalım: Alevi-Bektaşi düşyapısı olarak öne çıkarılan ve insanlığa kesin kurtuluş getirecek düşsel proje olarak tasarımlanan *"kâmil toplum projesini"*, çağdaş koşullara taşıyarak güncelleştirmeye çalışalım. Ama önce Şeyh Bedrettin'de çarpıcı tümcelerle tanımlanan kâmil toplum projesinin belki de ilk örneği durumunda bulunan ve Buyruk'ta *"Rıza Şehri"* anlatımıyla kurgulanan tasarımı görelim.

Kendini yetiştirerek *"kâmil insan"* durumuna yükselen insan, artık kendini toplum hizmetine adayacak ve kâmil toplum projesinin gerçekleşmesi için bütün gücüyle çalışacaktır. Bu düşsel proje, kent-toplum bağlamında ele alınıp tasarımlanmıştır. Buyruktaki *"Rıza Kenti"*, Aleviliğin geleceğe yönelik kestiriminde, düşsel kâmil toplumun bir anlatımı olarak algılanabilir. Toprağın temel üretim zemini, köylülüğün egemen ezilen sınıf olduğu Ortaçağ koşullarında; sınıflı toplum öncesinden taşınan ilksel eşitlikçi toplum değerlerinin güdücülüğünde, gelecekte insanlığa kesin kurtuluş getirecek olan düşsel kurtuluş projesidir bir bakıma. Sınıfların olmadığı, paranın ortadan kalktığı, herkesin yeteneğine göre ürettiği, gereksinimine göre tükettiği, özlemine göre yaşadığı, söylencenin yüzyıllardır canlı tutmaya çalıştığı geleceğe yönelik rüyanın projeye bağlanmış bir biçimidir.

Şimdi Buyruk'taki düşşel tasarıma dönelim:

"Bir zamanlar bir sûfi dünyaya seyahata çıkar. Bir gün yolu, bir kente düşer. Bu kent, şimdiye değin gördüğü kentlere benzemiyordur. Sabah zamanı herkes işine gücüne gitmekte, sessizlik içinde yaşam sürmektedir. Kentin alışılmamış bir düzeni vardır. Sûfi kentin bu düzenini görünce şaşar kalır. Öyleki yaklaşıp birine bir şey sormaya cesaret edemez. Karnı acıkmıştır. Kenti gezerken bir fırın görür. Ekmek almak için içeri girer. Fırıncıya para uzatarak ekmek ister. Ama fırıncı hayretle paraya bakar:

'-Nedir bu? Biz bunu kaldırmak için yıllarca uğraştık, büyük savaşlar verdik. Anlaşılan sen rıza kentinden değilsin, Dünyalı olmalısın', der. Sûfi:

'-Evet ben bu kentten değilim', diye karşılık verir. Fırıncı:

'-Belli oluyor. Dur, öyleyse seni görevlilere teslim edeyim. Onlar

seninle ilgilenirler. Bizim kentimizde para pul geçmez', der. Ve sûfiyi görevlilere teslim eder. Görevliler önce kendi aralarında tartışırlar. İçlerinden biri:

'-Meclise götürelim. Ulular karar versin', der. Diğerleri de bu görüşe katılırlar. Bunun üzerine tümü meclisin yolunu tutar. Yol boyu sûfi düşünür. İçinden:

'-Paranın geçmediği bir kent. Görevliler, ulular meclisi. Ne büyük, ne görkemli yerdir Ulular Meclisi', diye kurar. Neyse bir süre yürüdükten sonra divana varırlar. Ama sûfi bu kez iyice şaşırır. Çünkü Divan denilen meclis, hiç de düşündüğü gibi büyük ve göz kamaştırıcı değildir. Düşündüğünün tam karşıtıdır. Sessiz bir köşede küçük bir yapıdır. Yerlere basit kilimler serilmiştir. Ak sakallı ulular, bağdaş kurmuş kentin sorunlarını tartışmaktadırlar. Görevliler ululara selamladıktan sonra:

'-Bu Dünyalı kentimize girmiş. Acıkmış. Ekmek almak için bir fırına girmiş. Fırıncıya para vermeye kalkmış. Yabancı olduğunu anlayan fırıncı gelip bize teslim etti. Ne yapalım?', diye sorarlar. Ulular:

'-Neden buraya getirdiniz? Törelerimizi biliyorsunuz. Konakta bir yere yerleştirin, Aşevine götürün, gerekeni yapın!', diye buyururlar.

Bunun üzerine görevliler sûfi ile birlikte geri dönerler. Önce Aşevi'ne götürürler. Karnını doyururlar. Sonra konuklar için yapılmış konağa götürürler. Bir odaya yerleştirirler. Sûfiye kentte ne yapması, nasıl yaşaması gerektiğini anlatırlar.

'-Burada para pul geçmez. Burası rıza kentidir. Rızalıkla her istediğini alır, her istediğini yaparsın', derler. *'-Yeter ki rızalık olsun. Bunu unutma'*, diye de uyarırlar.

Sûfi konağa yerleşir, gezip dolaşır. Rahatı yerindedir. İstediği yerde yiyip içer. Hiç kimse *'-Ne arıyorsun?'*, diye sormaz. Birkaç gün sonra eşyalarını toplar. Kentten ayrılmak ister. Ama görevlileri karşısında bulur. Görevliler:

'-Gidemezsin', derler. *'-Bu kent rıza kentidir, adı üstünde. Sen buraya rızan ile geldin. Biz de sana yiyecek verdik, yatacak yer sağladık. Bu kentte kaldığın sürece bizden razı kaldın mı?'*. Sûfi:

'-Kuşkusuz razı kaldım, sağ olun!', diye karşılık verir. Görevliler:

'-Şimdi bizim de sizden razı kalmamız gerek. Bu yiyip içtiğin, yattığın günler için çalışman gerek'. Sûfi:

'-Madem ki töreniz böyle çalışayım', der ve kabul eder.

Görevliler sûfiye yapabileceği bir iş verirler. Konakladığı odadan alıp daha büyük bir eve yerleştirirler. Artık o da rıza kentinin bir insanı olmuştur. Her sabah işine gider; akşama değin çalışıp evine döner. Yavaş yavaş dost, arkadaş edinme çabasına girer. Ama her kiminle konuşmaya kalksa ilk sorulan; *'-Sen Dünyalı mısın?'* olur. Bu kentin insanları kavga, çekememezlik, kendini beğenmişlik gibi tüm kötülüklerden arınmış durumdadır. Böylece günler, aylar geçer. Sûfi kenti iyiden iyiye sever. Dünyayı gezme düşüncesinden vazgeçer. Bu kentte kalmaya karar verir. Ama hâlâ yalnızdır. Bir gün yakın bulduğu bir arkadaşına açılır:

'-Sizin bu kentte nasıl evlenilir?', diye sorar. Arkadaşı:

'-Kentin ortasındaki bahçe var ya, işte orada her cuma günü tanışmak, dost edinmek isteyenler toplanır. Gençler gelirler. Herkes orada beğendiği, anlaştığı biri ile evlenme yolunu arar. Orada tanışırlar. Anlaşırlarsa evlenirler', der.

Sûfi cuma günü söylenilen bahçeye gider. Kocaman bahçe tıklım tıklım doludur. Türlü giysiler içinde genç kızlar kelebek gibi dolaşmaktadır. Genç kızlar, oğlanlar sohbet etmektedir. Birbirini beğenip anlaşanlar uzaklaşmaktadır. Anlaşamayanlar ayrılıp başkasına yaklaşmaktadır. Sûfi olup bitenleri bir süre hayranlıkla izler. Sonra kanının kaynadığı bir kıza yaklaşır. Ama o bacının ilk sorusu:

'-Sen Dünyalı mısın?' olur. Sûfi aylardan beri bu sözü duymaktan iyiden iyiye bıkmıştır:

'-Evet, Dünyalıyım, ne olacak?', diye karşılık verir. Bacı:

'-Davranışlarından hemen belli oluyor. Ama alınma zararı yok. Sen ki beni kendine eş seçmek istiyorsun, bu konuda ben de sana yardımcı olurum, davranışlarını düzeltirsin', der.

Bacı ile sûfi arkadaş olmaya karar verirler. İşten artan zamanlarında buluşup konuşurlar. Sûfi bir gün bacı ile buluşmaya giderken yolun kıyısında kocaman bir nar bahçesi görür. Bahçenin ne duvarı, ne bekçisi, ne de korucusu vardır. Hemen bahçeye dalar. Kimse görmeden bahçeden birkaç nar koparır. Yakalanırım korkusuyla acele davranıp ağacın birkaç dalını kırar. Ama ne gelen vardır, ne de soran. Sûfi narları toplayıp bacı ile bulaşacakları yere gelir. Henüz bacı ortalıkta yoktur. Narları bir tabağa koyar. Masanın üzerine yerleştirir. Bacının gelmesini bekler. Bir süre sonra bacı gelir. Narları görmesine karşın, hiç ilgilenmez. Oysa sûfi bacının narları görüp ilgilenmesini, sevinmesini bek-

ler. Her zamanki gibi yerine oturur. O zaman sûfi dayanamaz ve bacıya narları gösterir. Bacı:

'-Bunları nereden aldın?' diye sorar. Sûfi narları nereden kopardığını söyler. Bunun üzerine bacı:

'-Beni düşündüğün için sağ ol. Ama o bahçenin yerini, varlığını ben de biliyorum. Canım isteseydi gidip ben de alabilirdim. Şimdi benim canım istemiyor. Bu narlar burada boşuna çürüyecek. Başkalarının hakkını boşuna çürütmüş olacağız. Gelirken öğrendim. Narları koparırken bahçeye de büyük zarar vermişsin. Oysa daha dikkatli davranıp bahçeye zarar vermeyebilirdin. Burada senden kimse bir şey kaçırmıyor ki... Bunca zaman-dır rıza kentinde yaşıyorsun. Bu kentte rızalıkla her şeyin serbest olduğunu bilmeliydin. Şimdi anlıyorum, sen bu kente ayak uyduramayacaksın'.

Bunları söyledikten sonra bacı sûfiyi bırakıp gider. Görevlilere söylemiş olmalı ki, görevliler sûfinin yaptıklarını divana bildirirler. Divan sûfinin durumunu tartışır. Sonunda sûfinin rıza kentine uyamayacağına karar verir. Bunun üzerine görevliler Dünyalı sûfiyi rıza kentinden atarlar."

Bir örnekle incelediğimiz *"Düşsel Toplumsal Projeye"* baktığımızda; bireyin önemi, eylemlerinde ve uğraşlarında toplumsal grupla ne ölçüde *"ilgili"* olduğuna, ortak esenliğe hangi *"katkıda"* bulunduğuna göre belirlendiğini görürüz. Yani, bireyin yaptığı her şey için topluluk ön-koşuldur. Topluluğun önkoşul olması, bireysel mülkiyetin olmadığı, her şeyin herkese ait olduğu ve gereksinmelere göre paylaştırıldığı toplumsal tasarımı öne çıkarıyor. Bu bağlamda Alevi-Bektaşi ütopyası, göksel değil, bireyin topluluğa ve doğaya karşı sorumluluklarından ve toplumsal/doğasal yükümlülüklerinden doğar. Böyle olmasına karşın öğreti, bireycilikle karşıtlık içinde bulunmaz; topluluk üyesi birey, kendi varlığını kanıtlamak için, kendi *"özerkliğini"* talep eder.

Görüldüğü gibi Alevi-Bektaşi düşyapısı, kendi geleneksel yaşama biçimlerinin bir parçasıdır. Yaşama biçimi eğitim, toplumsal denetim ve ritüellere katılımla iletilir ve içselleştirilir. Bu nedenle geleneksel yaşama biçiminin terkedildiği yerlerde bu düşyapı yer yer örselenir; *"İslamlaştırılmasına"* koşut olarak parça parça yok olur; onun yerini *"Cennet"* alır.

Alevilik-Bektaşilikte topluluk dendiğinde temelde iki şey anlaşılır:

a) Yaşayan bireylerin oluşturduğu topluluk; ve

b) Ölmeden evvel ölmek zemininde Hakk'a yürümüş olanların yeni don'daki kimlik-lerinin oluşturduğu *"can birliği"* anlamında topluluk.

Alevi-Bektaşi düşyapısı kaynağını, bireyin, topluluğun yaşayan ve Hakk'a yürümüş olan üyelerinin oluşturduğu topluluğa karşı düşünce ve eyleminden alır. Ortodoks Tanrı'dan değil. Burada bir düşünme aracı olarak, bireyin topluluğa karşı ilişki aracı olarak söylence devreye girer. Demek ki, bireyin, ötesinde halkın *"hayal dünyası"* olan söylenceler, onların *"tek"* gerçeğidir.

Kaynakça:

* **Alevi Felsefesi**; Esat KORKMAZ; Pencere Yayınları; İstanbul-1997; sayfa: 9
* **Anadolu Aleviliği**; Esat KORKMAZ; Berfin; İstanbul-2000; sayfa: 21-22-25-64 ile 93 arası.
* **Aydınlanmanın Diyalektiği-II**-(Çeviren: Oğuz Özügül); Max HORKHE İMER-Theodor W. ADORNO; Kabalcı Yayınları; İstanbul-1996; sayfa: 36-118-122
* **Hegeli Okumak**(Derleyen ve Çeviren: Tülin BUMİN); Kabalcı Yayınları; İkinci Baskı; İstanbul-1993; sayfa:31- 43-44-45-49-70
* **İlkçağ'da Doğa Felsefeleri**; Arda DENKEL; Özne Yayınları; İkinci Baskı; İstanbul-1998; sayfa: 26-27-28
* **Evrenbilim ve Tanrı Kavramı**; Abdullah Rıza ERGÜVEN; Berfin; İstanbul-200; sayfa: 9-71 arası.
* **Tarih-Devrim-Sosyalizm;** Dr. Hikmet KIVILCIMLI; Tarihsel Maddecilik Yayınları; İstanbul-1965
* **Mukaddeme;** İbn HALDUN; Onur Yayınları-Ankara
* **Orta Asya/Tarih ve Uygarlık**; Jean Paul ROUX;(Çeviren: Lale Arslan); Kabalcı Yayınevi; İstanbul-2001
* **Türkiye Tarihi(I)/ Osmanlı Devletine Kadar Türkler;** Yayın Yönetmeni: Sina AKŞİN(Ümit HASSAN-Halil BERKTAY-Ayla ÖDEKAN); Cem Yayınevi; Üçüncü Baskı; İstanbul.
* **Yorumlu İmam Cafer Buyruğu**; Esat KORKMAZ; Anadolu Kültür Yayınları; İkinci Baskı- İstanbul

ESAT KORKMAZ

NASIL BİR DEMOKRASİ? NASIL BİR YÖNETİCİ? NASIL BİR ÖRGÜTLENME?*

Demokrasi güçsüzün tuttuğu,
güçlünün "karşı" olduğu şeydir;
demokrasinin şanssızlığı da buradadır:
Güçsüzlerin iktidara geldiği görülmemiştir.

Bireyler "*ortalama, eşit, yumuşak*" olduğunda insanlığın bütünüyle "*ilerleyeceğine ve güçleneceğine*" inanılır. Bu çok tehlikeli bir durumdur. Çünkü insanları "*küçültmek ve daha kolay yönetilebilir kılmak ilerlemek olarak algılanır*".

Nasıl Bir Demokrasi?

Demokrasi, insanlığın son iki yüzyılda yaşadığı büyük bunalımdan çıkmada bir "*sanal kurtuluş idesi*" mi acaba? Hakların "*eşit*" dağılımının yapıldığı yerde demokrasi bir "*oyun*"dur. "*Oyun*" yaşama geçip oyun olmaktan çıkıp, yani hakların "*eşitsiz dağıtımını*" yapıp "*eşit sonuç*" üreten "*gerçek*" olamadı bir türlü. Hani kimse ölümüne "*tanık*" olamaz ya: Tıpkı bunun gibi, demokrasi de bir türlü kendi uygulamasına "*tanık*" olamadı. Doğal olarak bugüne değin yaşama geçme olanağı bulan demokrasilere baktığımızda hiçbirinin "*emeğin hakkı ile özdeşleşemediğini*" görüyoruz.

Özgürlüğün demokrasiden "*çıktığı*" sanılır: Ama bunun "*tersi*" doğrudur; özgürlükten demokrasi çıkar. Demek ki özgürlüğün "*küçük*" bir bölümü "*demokratik özgürlük*"tür. Onun için bağırıyoruz: Köktendinciden, şeriatçı kimlikten "*demokrat*" olmaz; "*demokrat olmayan*" kimliklerle demokrasi kurulmaz, diye. Alevilerin kafasındaki inanç, "*şeriatçı bir nitelik*" kazanırsa bilelim ki "*bizlerle*" de "*bu iş*" olmaz.

"*Kendini bilmek*", hiçbir dışsal koşulun sınırlandırmasını eyleminin "*sınırı*" olarak kabul etmeyen, kendine ve başkasına saygısı olan

"*kişi olmak*" demektir. Gönül felsefesinin temelinde işte "*bu kişi*" vardır; bu sağlanamazsa demokrasi "*temelsiz*" kalır. Bizler kendimizi bilmek istiyoruz; tarihselliğimizi, kendi kültürümüzden devşirerek dünya kültürüyle tanışmak ama kendimiz olarak kalmak, "*yabancılaşmamak*" istiyoruz.

Yaşam, doğal olanın "*önde*" durduğu; bir "*doğal olan-kültürel olan*" bireşimidir. Ben istemez miyim kafamın gündemine göre yazmayı. İnsanın, ötesinde doğanın "*aklını iplemeyip*" aklımla "*akılsız*" alana taşınmayı, doğanın "*en şarlatan*" varlığı olduğumu kanıtlamayı: "*Bir sen varsın yaşamımda sevgilim; ağaçlar sen, kuşlar sen, dağlar-taşlar sen; rüzgârın sesi, çiçeğin rengi, suyun şıpırtısı sen; en kötüsü aklım sen; şimdi bedenimle oynuyorum, bilmem yapabilir miyim sen*", demeyi. "*Akılsız alanda*" başıboş dolaşmak kimi kez "*akıl alanında*" doğru davranmanın "*anahtarını*" verir. Ama olmuyor işte; "*adanmış bilinç*" diye bir şey var.

Duyarlılığımızın "*izinde*" yöremizden dünyaya açılmak, kendi göreneklerimizle selamlaşmak, dünya toplumunun "*hamuruna*" katılmak istiyoruz. Böylesi bir görevin altından ancak "*yetkin bilinç*"le kalkılır: Yetkin bilinç "*adanmış bilinç*"tir. Adanmamış bilinç, kendini "*sakınır*" ve başkasını "*harcamaya*" yönelir.

Bu nedenle kimi örgüt yöneticilerimiz "*adanmamış*" bir bilincin-inancın taşıyıcısı olarak ortalıkta döneniyorlar; en yakın kavga arkadaşının "*ayağına çelme takmaya*" ya da kendisi için "*gizil*" tehlike oluşturan örgüt arkadaşını-aydınını "*karalamaya*" yelteniyor. Demokrasi inancı, "*yetkin bilinç*" diye tanımlanan "*özgürlük bilinci*"nin gerçekleştiği yerde başlar. Özgürlük bilincinin evrensel ölçekte kendini gerçekleştiremediği koşul/koşullarda demokrasiler "*iğretidir*". Demokrasi bir "*bakış*", bir "*seziş*", bir "*kavrayış*", ötesinde bir "*örgütlenme*" biçimidir. Yaklaşımın mantığı gereği "*yaşama inandığımız yerde demokrasi, kendimize inandığımız yerde karşı demokrasi başlar*". Yaşama olan inancımız "*eksik*", kendimize olan inancımız "*abartılı*" olduğu için, çağdaş anlamda "*uygun örgüt biçimini*" bulmamıza karşın bu örgütün yönetim organlarını çoğunluk "*nitelikli*" yönetici arkadaşlarla dolduramadık; bedel ödüyoruz: "*demokrasi yaratıyoruz diye diye karşı-demokrasi üretiyoruz*". Birinci durumda, demokrasiye inananlar yaşamın "*kendi kötülüklerini kendi olanaklarıyla arındırabileceklerini*" kabul

edip bunu gerçekleştirme kavgasına girerken ikinci durumda, yani yaşamdan sakınıp "*her şeyin çözümünü kendinde gören*" örgüt yöneticilerinin yönettiği örgütlü Alevi zeminde memur kafalı yöneticilerden çevreye saçılan olumsuzluklar yine aynı kafa yapısına sahip yöneticiler tarafından ortadan kaldırılacaktır, yaşam denen büyük öğretmene başvurmaya gerek yoktur, yargısıyla kör dövüşüne girilir.

Hakların söke söke alınabildiği yerde "*yetkin bir demokrasi*" vardır demek felsefi açıdan doğru olmaz; hakların seve seve paylaşılabildiği yerde yetkin demokrasi vardır demek doğru olur. Yaşamından memnun olmayanlar ne kadar "*azsa*" demokrasi o ölçüde "*kararlıdır*".

Demokrasinin ayırıcı niteliği, seçim sonucu oluşmuş "*çoğunluk yönetimi*" değil, çoğunluğun iradesine karşın "*azınlık*" durumunda bulunanların bireysel, siyasal ve toplumsal haklarının güvence altına alınmış olmasıdır. Bu durumu örgüte uygularsak yönetimi kaybedenlerin ya da yönetime seçilemeyenlerin haklarını "*güvenceye almaktır*" demokrasi.

Nasıl Bir Yönetici?

Ağız bir "*namlu*",
ağızdan çıkan her söz bir "*kurşun*"dur.
Demek ki "*doğru konuşma*",
sahibini öldüren "*silaha*" benzer.
Ne denli "*doğru*" konuşursan o denli "*iyi*" nişan alırsın ve
"*sistem bu sistem*" olunca kendini "*on ikiden vurursun*".

Kalem, boş kâğıt üzerinde yol almaya başladığı andan itibaren "*suç*" işlemeye başlar. Biz bunu "*sisteme*" karşı diye biliyorduk; meğer sisteme karşı "*birlikte*" duruş aldığımız kimi "*yöneticilerimiz*" için de geçerliymiş.

Örgütlü Alevi zeminde "*demokrasi*", kimi başkanların ya da genel başkanların sesini açtığı bir radyodan çıkan müziğe benzemeye başladı: Sesi yükselttiklerinde "*daha fazla*" demokrasi oluyor; biraz daha yükseltirlerse biraz daha fazla... Ya sesini kısarlar ya da kapatırlarsa, "*durumdan vazife çıkaran*" azımsanmayacak sayıda alt birim başkanları ulaşabildikleri tüm radyoların sesini kısmak, yani "*demokrasiyi boğmak*" için koşuşturan "*ortodoks memurlara*" dönüşüyor. Tam da bu ne

denle 20 yıldır özlemlerimizin ötesinde "*örgütlendik*" ama tahminlerimizin ötesinde "*gericileştik*": Örgütlenerek gericileşmek gibi bir "*keşfin*" sahipleriyiz. Bu toprağın "*en gerçekçi politikası-siyaseti*" olan Alevi tarihini "*güncellemeyi*" beceremedikleri için "*beklentileri*" karşılanmayan, doyumsuz, kendilerini Alevi "*uzmanı*" sayan, Aleviliği kurtuluşa taşıyacak "*seçenek*" gören kimi çağdaş örgüt yöneticilerimiz "*engelimiz*" durumuna geldi. Ne kadar acı değil mi?

Biz yıllarca Aleviliğin "*en zayıf halkası*"nın "*ruhbanlık ya da ruhban örgütlenmesi*" olduğunu söyleyegeldik: Eğer Alevilik "*toplumsal bir bilinç-toplumsal bir örgütlenme*" yaratmak istiyorsa "*kan bilincini ve kan örgütlenmesini*" aşmak zorunda olduğunu sürekli yineledik. Artık günümüzde geçmişten bize taşınan "*kan temelli ocak örgütlenmesini*" okul olarak algılamak zamanı gelmiştir dedik. Serçeşme merkezli ve "*bilme temelli*" bir gelenek örgütlenmesine bağlanmak gerektiğini açık açık yazdık. Hay huy içinde "*tersine dönüşüm*" ürünü "*çağdaş ruhbanları*" görememişiz. Aymazlığımız için "*kendi kendimizden özür diliyoruz*". Tanımladığım "*çağdaş ruhbanlar*", Alevi "*aristokrasisini*" oluşturan, "*yukarıdanlığı*" ile belirgin, kendilerinin de içinde yer aldığı "*seçenek elit*"i her şeye "*merhem*" sanan "*cahillerdir*". Kendi esenlikleri adına Aleviliğin içini doldurmaya çalışan "*sarı yöneticiler*"dir bunlar. Aleviliği "*memur dünyasına*" taşımak isteyenlere karşı kavga veriyoruz diyen bu "*çağdaş ruhbanlar*", örgütlü Aleviliği daha önce örneğini görmediğimiz bir "*memur ideolojisine*" bağlamak istiyorlar. "*Anonim aptallıklarının*" izinde bizleri gündelik bilinçle oluşturulmuş bir "*sürü saçmalığa*" tapınmaya çağırıyorlar. Bâtınî yabancılaşmanın "*maya tutmaya*" başladığı günümüz koşullarında hemen herkesin tapındığı "*bu saçmalıklarla*" baş edemiyoruz: Bir çıkış bulabilmek için kıvranıyoruz Bize göre her şeyin her şeye göre bizim "*anlam ve içerik*" yitirdiği/yitirdiğimiz adına yaşam dediğimiz "*sürüklenmede*" görünürde yan yanayız, belki her zamankinden "*daha yakınız*" birbirimize.

Her birimizi "*imha etmek*" isteyen sisteme karşı örgütlü mücadele veriyorsak eğer kendi basınımıza, aydınımıza, sanatçımıza "*aynı düşmanlığı*" besleyemeyiz. Söylencesel bir anlatım vardır bilirsiniz: "*Terzi de bardağa girdi*", diye. Özdeyişin öyküsünü anımsayalım: Bağdat'ta Mezarlığa açılan kapının yakınında bir terzi varmış. Dükkânında bir bardağı varmış, çiviye asılı. Her ölü geçtiğinde yerden bir taş alır ve bardağa atarmış. Her ay attığı taşları sayar, Bağdat'ta ayda kaç kişinin

öldüğünü hesaplarmış. Terzi bunu sanat edinmiş. Gel zaman git zaman terziye de vade gelmiş, ölmüş. Birinin terziye işi düşmüş, dükkânın kapalı olduğunu görünce komşusuna terzinin nereye gittiğini sormuş. Komşusu, "*-Terzi de bardağa girdi*", demiş. "*Ölü geçtikçe bardağa bir taş bırakırdı; zaman onun taşını da bardağa bıraktı*", diye sürdürmüş sözlerini. Terzi gibi bu yönetici arkadaşların "*taşı*" da bir gün bir "*yerlere*" bırakılacak, bundan kuşkunuz olmasın.

Nasıl Bir Örgütlenme?

Örgüt "*birimleri*" ya da "*gruplar*", "*kişiler*" arasında
yaşanması "*zorunlu*" iletişim ve diyalog;
güven duyulacak "*kadro*", "*program*" ve "*örgütlenme*" sorunları,
olması gereken "*mekânlarda*",
başvurulması gereken "*ilke*" ve "*yöntemlerle*"
yapılamamaktadır.

Geçmişten bize ulaşan Alevilik-Bektaşilik, zulme, baskıya ve haksızlığa karşı "*isyan*" geleneğini, uygarlık-öncesi sınıfsız toplumun "*eşitlik*" değerleriyle besleyerek bugünlere taşımış, halk muhalefetini "*tarihle, kültürle*" beslemiş ve onu sürekli "*canlı*" tutmuştur. Bunu nasıl başarmıştır: Bunu;

*- insanlığı ve doğayı Tanrı ile özdeşleştirip canlı ve cansız dünyayı pratik eylemler alanı durumuna dönüştürerek,

*- doğrudan demokrasi zemininde halkın demokrasisini politikanın mutlak biçimi olarak algılayan devrimci hümanizmin, yani toplumcu hümanizmin en üretken felsefesini yaratarak,

*- zorbanın, özgürlük mücadelesi karşısında bir silah olarak taşıdığı "*ölüm*"ü, düşünce özgürlüğüne "*şantaj*" yapmak için kullanılan bir "*rehine*" olarak algılayıp felsefesinden çekip çıkararak,

*- "*özgür bir insan ölümden başka her şeyi düşünür ve bilgisi ölüm üzerine değil, yaşam üzerinedir*" yargısını öne alıp ölmeden evvel ölerek,

*- zekânın etik-estetik bir anlatım biçimi olarak düşünceye/inanca taşıdığı sevgiyi/aşkı, özgürlüğün tek olası temeli ve toplumsal yaşamın tek etik harcı yaparak,

*- "*benliğe*" duyulan etik ilgiyi, kendini yaratmanın bir aracı durumuna getirerek,

*- doğa yasalarından farklı her türden insan doğası yasasını yadsıyıp doğa üzerinde Tanrı'ya güç veren dinsel düşüncelere karşı duruş alarak,

*- aynı gücü doğa üzerinde insana veren evrensel bir düşüncenin üreticisi olarak başardı.

Demek ki "*geçmişimizi*" ölçü almak durumundayız: "*Kökümüze*" bakmasını bilmezsek, şimdimizi ve geleceğimizi "*konuşamayız*". Geçmişimizi "*ölçü*" alıp günümüze baktığımızda Alevilerin;

*- şeriatçı Sünni kuşatılmışlığa "*boyun eğme*" ile belirgin "*Türk-İslam sentezi*" zemininde boy veren düşünüş biçimlerinin tanımladığı "*kimliksizliğin*" kırılamadığı,

*- genelde politika alanının "*dışına*" itildiği;

*- kimi "*grupların*" ya da "*örgütlerin-örgüt yöneticilerinin*" kendilerini öne çıkarabilmek için bu "*inancın-felsefenin*" geleneksel tabanından ve günümüzdeki sınıflar konumlanmasındaki anlamlı yerinden "*habersiz*" bir "*kör dövüşü*"ne girdiği;

*- bâtınî toplum felsefesi ve toplumsal tasarım açısından anlamlı olan "*demokratik*" ve "*siyasal*" mücadelenin bir türlü amaçlanan politik "*öze*" kavuşturulamadığı bir dönemi geçirmekte olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Yaşanan bu sürecin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan;

*- düşünsel "*bulanıklığı*" gidermek;

*- bu kapsamda devreye sokulacak "*etkinlik*", "*eylem*" ve "*yazın*" ürünleriyle Alevilik temelinde düşünsel "*birliğin*" sağlanmasına, davranış düzeyinde "*dağınıklığın*" giderilmesine katkıda bulunmak;

*- öne çıkan "*teorik-pratik*" sorunları tartışmak;

*- kolektif bir "*ürün*" yaratmak üzere düşünsel "*olgunluk, beceri ve yetkinlikleri*" amaca yönelik "*seferber*" etmek;

*- felsefemizin-inancımızın yaşamasını olanaklı kılacak, ona hak ettiği saygınlığı yeniden kazandıracak "*araçları*" biçimlendirmek-örgütlemek ve

*- sosyal pratiği bir ucundan yakalayarak "*kimlikli bir mücadeleyi*" yaşama geçirmek, hepimizin en temel görevidir.

Sorunun çözümünde "*uygun araç*" örgüttür: Örgütün "*kafa kalitesi*"ni yükseltmek ve Alevi canları örgüt çatısı altında toplamak, onları,

"*nesnel*" düzeyde demokrasi-laiklik mücadelesinin "*öznesi*" durumuna getirmek "*örgütlü mücadelenin*" asıl amacı olmalıdır.

Şimdi asıl yakıcı soruna, "*örgütlenme*" sorununa gelelim. Nasıl örgütleneceğiz?, onu irdelemeye çalışalım. Alevi zeminde "*iki tür*" örgütlenme vardır:

a) Geleneksellik zemininde "*inanç*" öğelerinin ya da "*doğal, yüz yüze*" ve "*kendiliğinden*" ilişkilerin biçimlendirdiği "*topluluk*" örgütlenmesi(yol örgütlenmesi); Örneğin, Serçeşme Hacı Bektaş Veli Dergâhı ve bu Dergâh'a bağlı örgütlenme, bu türden bir örgütlenmedir.

b) Çağdaşlık zemininde "*ussal irade*"ye bağlı olarak biçimlenen ve toplumsal "*çıkara*" dayalı düşüncelerin uzlaşmasının bir ürünü olarak beliren "*toplum*" örgütlenmesi(demokratik örgütlenme); örneğin, şubeli Hacı Bektaş Veli örgütlenmesi, Pir Sultan Abdal örgütlenmesi, üst örgüt anlamında federasyon ve konfederasyon örgütlenmeleri, bu türden örgütlenmelerdir.

Gerçek yaşamın gereksinimlerini karşılamaya yönelik olan ve "*yüz yüze*" ilişkilere, "*doğrudan demokrasi*"ye dayanan "*topluluk örgütlenmeleri*", yani gelenek örgütlenmeleri ya "*kan-soy*", ya "*yer*" ya da "*inanç*" bağı toplulukları olarak yapılanır. Ancak çağdaş toplum, "*çıplak ideolojilerin*" yönlendirdiği sınıf çıkarlarına dayalı bir toplumsal sistemi yerleştirince; "*topluluk örgütlenmeleri*"nin varlık nedeni olan "*yüz yüze ilişkiler, kan-soy bağları*" ve "*inanç dayanışması*" önemli ölçüde çözüldü ya da örselendi.

Alevi "*topluluk örgütlenmesi*"nin, toplumda benzer örgütlenmelere yönelen kesimlere göre çok önemli bir "*ayrıcalığı*" vardı. Ortaçağ koşullarında temel üretim "*aracı*" topraktı ve toprağa bağlı üretim "*belirleyici*" idi. Alevilik-Bektaşilik "*topluluk örgütlenmesi*", Anadolu'nun "*toprak-otlak*" insanını, giderek kentlerin "*zanaat*" insanını örgütlemişti. Bu kapsamda ve toplumsal düzeyde, Alevi-Sünni ayrımının da "*ötesinde*" Anadolu'nun "*üretici-yaratıcı insanının*" gerçek gereksinimlerini dile getiriyordu; ekonomik-demokratik ve siyasal istemlerine "*yanıt*" veriyordu. Bu nedenle siyasal olarak öne çıkıp merkezi otoriteye başkaldırdıklarında, toplumda büyük "*sarsıntılar*" ve "*altüstlükler*" yaratabildiler. Yalnız Alevi kitlenin değil Sünni, Rum, Ermeni vb. halkın da "*devrimci tarihi*" ve "*kültürel kaynağı*" olabildiler.

Bugün geçmiş tarihsel süreçten günümüze uzanan Ortaçağ değer-

leriyle "*boğuşuyor*" olsak da "*sermayenin*" egemen olduğu, sınıfsal çıkara dayalı bir toplumsal düzeni yaşıyoruz. Artık, geleneksellik zemininden beslenen "*topluluk örgütlenmeleri*", ne denli sağlıklı yapılanırsa yapılansın, Alevi topluluğu dışında toplumun tüm ezilen kesimlerini kucaklayacak bir örgüt durumuna gelemez; bu dönem "*kapanmıştır*". Dünün Ortaçağ'ında ve feodal bir yapı altında, Anadolu halkının memnuniyetsizliğini kucaklayan Alevi "*topululuk örgütlenmeleri*", bugünün Türkiyesinde ve kapitalist bir toplumda aynı işlevi yerine getirmekten "*aciz*"dir.

Demek ki "*boşluğu*" kapatabilmek için demokratik kitle örgütü kapsamında "*toplum örgütlenmeleri*" yaratmak zorundayız. Ama diğer yandan Alevi bilincini/inancını dünden bugüne taşıyan, bugünden yarına taşıyacak olan "*gelenek örgütü*"nü çağdaş toplumun karnında canlandırmak-geliştirmek durumundayız. Yazılı kültüre yatkın, sözel kültüre alıştırılacak olan "*çağdaş örgüt belleği*"; sözel kültüre yatkın, yazılı kültüre alıştırılacak olan "*gelenek örgüt belleği*" yaratmak, Alevilerin" *olmazsa olmaz koşulu*"dur.

Öncelikle yapılması gereken açıktır: Birini anlamlı bulup diğerini yadsımayacağız; her iki örgütlenme tipini "*birlikte*" yaratacağız ya da canlandıracağız. Çünkü, Alevi topluluk örgütlenmesi, geçmişte oynadığı , "*çalışanların toplumsal çıkarına dayalı bir kavgayı yaşama geçirme*" görevini bugün yaşama geçirecek "*örgüt yeteneği*"nden "*yoksun*" duruma geldiyse ortaya çıkan "*açığı*" kapatabilmek, bir bütün olarak Alevilerin tarihsel açıdan oynadığı işlevle örtüşebilmek için "*temsili demokrasi*" temelli çağdaş toplum örgütlenmesine gitmek, yani "*demokratik kitle örgütlerimizi*" yaratmak zorundayız. Ama diğer taraftan biliyoruz ki "*temsili demokrasi*" temelli toplum örgütlenmeleri, "*yüz yüze ilişkileri*", "*doğrudan demokrasi temelli değerleri*" ve "*inanç öğelerini*" taşımakta "*yeteneksizlik*" gösterir. Demek ki gelenek örgütlenmesini de yaratacağız ya da yaşatacağız.

Ancak bunlar gerçekleştirilebilirse Anadolu Alevilerinin bu ülke tarihinde ve toplumsal mücadelelerinde oynadıkları "*onurlu rolle*" buluşulabilir. Ancak o zaman, Aleviler, kendilerini yaratan "*toplumsal temel*"e seslenebilirler; bu temelden kaynaklanan "*memnuniyetsizlik*"le beslenebilirler, sürekli canlı kalabilirler. Bu ülkenin demokrasi mücadelesine kalıcı katkılar verebilirler. Bugün ülkemizdeki halk muhalefe-

tinin, toplumsal memnuniyetsizliğin her şeyden önce buna "*gereksinimi*" vardır. Bu gereksinmeyi karşılayacak güçlerin başında Aleviler gelmektedir. Toplumsal isyan hareketini geçmişten günümüze taşıyan Alevilik, bu bağlamda güçlü bir dinamiktir. Bu dinamiklerini, isyan geleneklerini, yarattıkları "*üst örgüt*" aracılığıyla toplumsal muhalefete "*aktararak*" genel halk hareketinde ve örgütlenmesinde "*çimento*" görevi görebilirler, kendilerini özgürleştirirken Sünnileri de özgürleştirebilirler.

Bu örgüt diğer yandan, gelenek örgütlenmesini kucaklamalı, onunla kaynaşmalıdır. Kaynaşmanın ve kucaklaşmanın ölçütü, "*Alevi evrensel ilkeleri*" olmalıdır. Kendini besleyen ana damardan yoksun ya da bu damarı dışta bırakan, görmezlikten gelen, küçümseyen bir toplum örgütlenmesi "*şey*" değil, "*hiçbir şey*"dir. Gelenek zemininde ve Alevi inancının-kültürünün yönlendiriciliğinde canlandırılacak ya da kurulacak olan örgütlenmeler aracılığıyla Alevi kimliği "*yeniden yapılandırılmalı*", inancın ve kültürün gereklerini yaşama geçirebilmelidir. Yarattığı yüz yüze ilişkiler, doğrudan demokrasi ve farklı inanç algısıyla, Alevilik bilinci sürekli canlı tutulmalı; Alevi olmaktan kaynaklanan insan hakları, demokratik haklar "*bağlı olduğu, içinde yer aldığı üst örgütün eylem, etkinlik*" alanına aktarılarak yaşama geçirilmelidir. Bu yolla yaratılan toplum örgütlenmesine, Alevilerin yarattığı bir örgüt "*damgası*" vurulmalıdır.

Gerekliliğine inandığımız ve bilinçlerimizde var olan ortak istemleri kucaklayacağını umduğumuz Alevi örgütlenmesi çalışmalarına "*her can*", elinden gelen katkıyı esirgemeyecektir. Bunun bilinci içinde özlediğimiz örgütlü günlerde buluşmak üzere, diyorum.

* Bu yazı Esat Korkmaz'ın *Serçeşme Dergisi*, Nisan 2007, Sayı: 28, s.4-5-6'dan konuya ilişkin görüşleri yansıttığı için alınmıştır. (y.n.)

TURGAY ULU

MÜLKSÜZLERİN DÜŞÜNCESİ KIZILBAŞ-ALEVİLİK

Giriş

Toplumsal maddî koşulların ortaya çıkarttığı her düşünce sistemi, iki şekilde yorumlanır. İlgili süreçteki egemen güçler o düşünceyi kendi çıkarına uygun bir şekilde yorumlar; yoksullar, mülksüzler veya proletarya da doğal olarak egemen sınıfların tam tersi bir tarzda tarihsel/sosyal olay, olgu, süreç ve verileri yorumlamaktan yanadır.

Kızılbaş düşünce sistemini incelediğimizde, bu fikriyatın sınıflı toplumlar döneminde mülksüzler tarafından oluşturulmuş olduğunu rahatlıkla görebiliyoruz. Ayrıca, Kızılbaş fikriyatının kökleri uygarlık öncesi (sınıfsız) anacıl-ortakçıl toplumlara dayanmaktadır.

İnsanlığın evrim serüveni üç temel konaktan geçti. Bunlar; yabanıllık, barbarlık ve uygarlık dönemleridir. Bu evreleri birbirinden ayırt eden şey, o dönemki yaşam kaynakları ve üretim aletleridir (araçlarıdır). İnsanlar yabanıl evrede bitki kökleriyle besleniyor. Ateşin bulunması, yabanıl evrenin ikinci yarısını tanımlar. Ok ve yayın bulunması, yabanıl evrenin sonunu ve barbarlık evresinin başlangıcını temsil eder. Çömlekçilikle birlikte artık yabanıl evre aşılmış ve barbarlığa geçilmiştir. Bu evrede tarım ve hayvancılık yapılmaktadır. Demir ve yazının bulunmasıyla uygarlığa (sınıflı topluma) geçişin işaretleri oluşmuştur. Yabanıllık 1 milyon yıl, barbarlık 8 bin yıl sürmüştür. Uygarlık evresi ise 3 bin yıllık bir süreci kapsar.

Tarım toplumunun ikinci yarısına kadar, yani ticaret ve şehir devrimine kadar yaşamı belirleyen, yasaları koyan kadındır. Daha sonraları yeraltında, yedinci katta ulaşılamaz bir yere gömülen cennet, aslında yeryüzünde anacıl-ortakçıl toplum olarak binlerce yıl süreyle yaşan-

mıştır. Kadın, yaratıcı ateşi kendinde ve kendi rahmine benzettiği kürede (çömlekte) gittiği her yere taşıyarak ocağı, evi kurdu. Uygarlığın temellerini attı. Sümer rahip devletiyle simgelenen ticaret ve şehir devrimiyle birlikte artık tanrılar yerden göğe çıktı, kadından erkeğe dönüştü. Kadın artık bir ticaret nesnesi haline geldi.

Sınıflı toplumlarda gelişen Kızılbaş isyan hareketlerinin düşünce sisteminin temelleri işte bu yaşanmış gerçeklik olan anacıl-ortakçıl topluma dayanır. Yitirilmiş bu cennete geri dönme ya da yitik cenneti içinde bulunulan koşullara uygun olarak yeniden yaratma arzusu vardır.

Yenilgilerin Koşulladığı Bozulmalar

Kızılbaş isyan hareketlerinin yenilgiyle sonuçlanması, önce takiyyeye, daha sonra da Kızılbaş düşüncesinin temelleri ve normlarında bozulmalara yol açtı. Kızılbaş düşüncesindeki en ciddî kırılma 1500'lerde, Çaldıran yenilgisinden sonra oldu. Yüzyıllardan beri iktidar güçleri ve iktidarların dayattığı inanç biçimleriyle mücadele eden Kızılbaş hareketi, egemen sınıfların dayattığı inanç sistemlerine yavaş yavaş entegre olmaya başladı.

Kızılbaş kütlesinin büyük bir bölümü, Kızılbaş fikriyatının Hz. Ali ile başladığı yanılsamasına inanmaktadır. Oysa Hz. Ali'den önce de, İslâmiyetten önce de Kızılbaş düşüncesi vardı. İslâmiyet öncesi bu düşünce Mezopotamya'da 'Serî-Sor' (Kızılbaş) ismiyle anılıyordu.

Kızılbaş-Alevi-Bektaşi kütlesinin hayalindeki Ali ile İslâmiyet döneminde yaşayan Ali Hz. Muhammed'in damadı olan Hz. Ali'nin özellikleri hiç birbirine benzemiyor. Üstelik bu ikisi birbirinin zıddı karakterdedir. Peygamber damadı olan Hz. Ali'nin yaşam pratiği, Kızılbaş-Alevi kültür ve geleneklerine uymuyor. Kızılbaşlığın temel taşı olan ve oniki hizmetli, dem, zakir, çıra, semah, saz ile yürütülen Ayin-i Cem ritüeli Hz. Ali'de bulunmuyor. Kızılbaş düşüncesi çok eşliliği yasaklar. Oysa Hz. Ali'nin yedi tane eşi vardır. Hz. Ali, Hz. Muhammed'in en sadık takipçisi durumunda olan bir sünni müslümandır. Kızılbaş kütlesinin varsaydığı gibi barışçı, hümanist biri değildir Hz. Ali. Eve geldiğinde eşine, kılıcındaki kanı temizlemesini söyleyen, aslan diye anılan bir savaşçıdır Hz. Ali.

Hz. Ali'nin Kızılbaş-Alevi düşüncesiyle çelişikliği yalnızca bunlarla sınırlı değildir. O dönem, kadınla erkeğin eşit olması gerektiğini

savunan, hakkı insanda gören Galiye topluluğu, Hz. Ali tarafından kılıçtan geçirilir. Kızılbaşları ateş kuyularında yakan gene Hz. Ali'dir.

Hz. Ali öyle varsayıldığı gibi, yoksul ve mülksüz, halktan yana biri değildir. Hz. Ali'nin o dönemki yönetimle çelişkileri taht kavgasıyla sınırlıdır.

İktidar tahakkümünü reddeden ve Kızılbaş düşüncesine uygun yaşayanlar, o dönem Hz. Ali'nin ordusundan ayrılmışlardır. Ordunun yarısı kadar olan bu ayrılanlar, Hariciler olarak adlandırılmış ve gene Hz. Ali tarafından kılıçtan geçirilmişlerdir...

Kızılbaş öldürenlerin cennete gideceği yönünde fetvalar verilince, hayatta kalma kaygısıyla Kızılbaşlar, Muhammed-Ali yolundan gittiklerini dillendirmeye başladılar. Zaman içinde tüm ritüeller bu tarife göre mana değişikliğine uğradı.

Muharrem orucu, aşura gibi gelenekler Kerbela olayıyla ilişkilendirildi. Bu günler yas günleri olarak ilan edildi. Oysaki 21 Eylül'le başlayan bu gelenekler yas değil, kutlama törenleridir. Bir yılı oluşturan 12 ay adına 12 gün oruç tutulur. Gene aynı şekilde 12 eşit bitkisel üründen oluşan aşura aşı pişirilip 12 kapıya niyaz olarak dağıtılır. 21 Eylül geceyle gündüzün eşitlendiği zaman aralığıdır. Bu aylar, ürünlerin toplanıp bitirildiği (hasat edildiği), yeni ürünlerin tohumlarının toprağa-tarlaya atıldığı (ekildiği) aylardır. Doğadaki bu değişim karşısında şükran törenleri yapılır. Bu günler boyunca (1 Ekim-12 Ekim) et yenilmez. Kan akıtılmaz. Hiç bir canlıya zarar verilmez. Et yenilmemesinin nedeni; totem döneminde Yima'nın (erkeğin) kandaş kabilenin hayvanının etini yemesiyle işlediği ilk günaha karşı ödenen bir kefarettir. Aşura aşı da, Muharrem orucu da İslâmiyet öncesinde varolan geleneklerdir. Zira Hz. Muhammed daha peygamber değilken Muharrem orucu tutuyordu. Hz. Muhammed'in annesi Âmine Hanım, anacıl toplumdan kalma Ussa tanrıçasına bağlı bir aşirettendir.

Dinci Hükümranlara Karşı Halk İsyanlarının İdeolojisi Kızılbaşlıktır

Hz. Ali döneminde, esas olarak mülksüzleri temsil eden ve iktidara karşı isyan edenleri temsil eden isimler; Abdullah İbn Sebei, Abu Zer vb.'leridir. Abdullah İbn Sebei, Hz. Ali'nin meşruiyetinden yararlanmak için ona ittifak ve peygamberlik tekliflerinde bulunmuş, fakat Hz.

Ali bunu şiddetle reddetmiştir.

Şeriat aristokrasisine karşı isyan eden mülksüzlerin ana yatağı Horasan'dır. Çünkü Arap olmayan ve mülksüz halkı ifade eden Mevali'nin toplandığı yer Horasan'dır.

Engels, '*Almanya'da Köylü Savaşları*' adlı eserinde; "her çağda dinsel kavgalar, aynı zamanda yürümekte olan sınıf kavgalarının yansımasından başka birşey değildir" diyordu.

Emevi, Abbasi, Selçuklu, Osmanlı imparatorluklarına karşı savaşan Kızılbaş isyan hareketlerini incelediğimizde, bu kavgaların esas nedeninin mezhepsel ya da etnik sorunlar olmadığını görüyoruz.

Çeşitli dönemlerde farklı coğrafyalarda gerçekleşen isyan hareketlerinin düşünsel ve hatta organik temeli Mazdekizme dayanır (Bazı sosyologlar Mazdekçilikle Marksizm arasında bağ kurarlar ve Mazdekçiliği komünizm olarak tanımlarlar. Bilindiği gibi Marksizm, modern sosyal sınıfların teşekkül ettiği sosyoekonomik bir formasyonda -kapitalizmde- ortaya çıkmıştır ve modern komünizmi temsil eder. Mazdekizm vb. hareketler ilksel komünizmi temsil eden hareketlerdir ve modern komünizmle farklılıkları da ortak yönleri de vardır. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, ortak yönleri öne çıkarılarak bu ortak yönlerden modern komünizmi güçlendirmek; yeniden üretilir duruma getirmektir).

İran'daki Sasani İmparatorluğu'na karşı isyan, mülk sahipleriyle mülksüz halk arasındaki çelişkinin uç noktaya vardığı bir dönemeçte, başrahip Mazdek önderliğinde başlar. Sasanilerin İran'daki sarayı lüks bir hayata ev sahipliği yapıyordu. Altın, elmas ve inciler kum gibiydi. Mülksüz halk ise aç ve perişandı. Şah yandaşlarının yorganları bile incilerle işleniyordu. İşte bu koşullarda, mallar ortak olmalı desturuyla; 1488'de Afganistan'ın Herat bölgesinde Mecusi lider Mazdek önderliğinde mülksüz halk ayaklandı. Zenginlerin mallarına el konulup, bir meydanda toplanarak herkese dağıtıldı. İran Şahı Kubat, Mazdekçiliği kabul etmek zorunda kaldı. Daha sonra Kubat'ın oğlu Hüsrev (Nuşi Revan olarak anılır) bir karşı darbeyle Mazdek'i öldürdü ve Kubat'ı idam etti. Ancak Mazdekçiliğin etkisi silinemedi. Daha sonra geniş bir coğrafyada başgösteren Katar, Bogomil, Cenubi vb. isyan hareketlerinin ilham kaynağı oldu.

Hürremilik, Muhtar El Sakkafi, Ebu Müslim Horasani, Hallacı Mansur, Babek, Hasan Sabbah, Babailer, Şeyh Bedreddin gibi isyan

hareketlerinin hepsinin kaynağında dönemin zengin-yoksul çelişkisi vardır. Bu isyanlar, krizin uçlaşmaya başladığı bir noktada, bazıları hazırlıklı bazıları da hazırlıksız bir şekilke patlak veriyor. Bu hareketler dönemlerinin en ileri eşitlik, adalet, özgürlük ve ortaklık fikriyatını savunan hareketlerdir.

Nerede olursa olsun, mülksüz halk isyanları, dinleri ve gelenekleri, egemen sınıfın tersine bir yoruma tabi tutmuşlardır. Ortaklık, kadın-erkek eşitliği gibi normlar da mülksüzlerin yaşam koşullarının ortaya çıkardığı düşünce sistemleridir. Bu da, "tarihin her evresinde komünizmin mevcut olduğu" yönündeki tarih tezine bir kanıttır.

Bu isyan hareketlerinden; Karmatiler, Babekiler, İsmaililer geliştirdikleri adaletçi ve eşitlikçi düşünce sistemlerine uygun devletler kurmuşlardır. "Barbarlar hile bilmez" sözünü doğrularcasına, isyan hareketlerinin hemen hemen hepsi hile, ihanet ve gelişkin silahlara sahip olmamaları nedeniyle yenilmiştir.

Ebu Müslim Horasani, Emevi iktidarını eylemleriyle âdeta sallıyor. En sonunda, bir tuzak sonucunda öldürülüyor. Bu sayede Abbasi İmparatorluğu'nun önü açılmış oluyor. Bezz Kalesi'nde, üzerine gelen birçok Abbasi akınını bozguna uğratan Babek, gene bir hile sonucunda yakalanıyor. Babailer, Malya ovasında Frank askerlerinin demir zırh giymeleri nedeniyle yenilmişlerdir. Bu isyancılar içinde savaş hilelerini en etkili şekilde kullanabilen isim Hasan Sabbah olmuştur. Alamut (kartal yuvası) Kalesi'ni içten ele geçirerek, dayanıklı bir savunma mevzisi yaratmıştır. Planlama, propaganda ve örgütlenme yöntemlerini en etkili biçimde Hasan Sabbah kullanmıştır.

Başka başka coğrafyalarda da olsa, bu isyan hareketlerinin düşünce sistematiği birbirleriyle örtüşerek, bir mülksüzler ideolojisi haline gelmiştir. Şeyh Bedreddin, Sünni bir kökenden gelmesine rağmen, mülksüz halktan yana bir duruşu tercih ettiği için, Kahire yolculuğunda tanıştığı Ahlati'nin de etkisiyle Kızılbaş düşünce sistemini benimsemiştir. Mustafa Börklüce ve Torlak Kemal'le birlikte "yârin yanağından gayrı herşeyin paylaşıldığı" bir sistem kurmak için mücadele eden Şeyh Bedreddin yakalandığında karşısında bağışladığı bir esiri bulmuştur.

Müslüman, Hıristiyan, Musevi, Türkmen, Kürt vb. bir çeşitlilik içinde kaynaşan isyan hareketlerinin diğer önemli bir özelliği de, iktidara yönelmiş olmalarıdır. Daima iktidar merkezlerini hedef almışlar-

dır. Kötülüğün kaynağı olarak gördükleri mülk sahiplerini mülksüzleştirme gayesiyle merkezlere yönelmişlerdir. Babailer, yenilmeden önceki son hücumu dönemin iktidarı olan Selçuklu'nun başkenti Konya'ya yöneltmişlerdir. Kırşehir'in Malya Ovası'nda ok ve mızraklarının işlemediği demir yelekli Frank askerleri karşısında kadın-erkek, yaşlı-çocuk dövüşerek can vermişlerdir.

Kızılbaş Düşüncesi Bir Sentezdir

Köken itibariyle anacıl-ortakçıl topluma dayanan Kızılbaş düşüncesi; Antik Yunan, Mezopotamya, Anadolu ve Kafkasya'da gelişen kültürlerin sentezini içermektedir. 3, 5, 7, 12, 40 vb. biçimde Kızılbaş düşüncesinde kodlanan rakamların her birinin ya tarihsel yaşanmışlıkla veya doğanın gelişim yasalarının yorumlanma biçimiyle belli bir bağlantısı vardır.

Tanrılar tanrısı Zeus'un annesinin sağ ve solunda yirmişer tane olmak üzere, 40 tane hizmetlisi vardır. Bunlardan yirmisi Asyalar (karalar), yirmisi de okyanuslar (denizler)den sorumludur. Denizle karanın birleşmesi manasına gelen Hıdır-Ellez şenlikleri buradan doğmuştur. Yedi rakamı hem cansızdan canlıya (ateş, hava, su, toprak, bitki, hayvan, insan) doğru evrimsel oluşumu; hem de bebeğin ana koşullarından çıkış süresini ifade eder. Beşler, baş tanrıça Kibele'nin (kıble) kapılarından birindeki pençecilerin beş parmağındaki marifetini simgeler. Kıblenin üç kapısında değişik işlevlere sahip olan hizmetliler vardır. Üçüncü kapıda beşler denilen müzisyenler, ikincisinde koribant (gariban) denilen propagandacılar vardır. Garibanlar bir lokma bir hırka yaşarlar. Birinci kapıda da Gabra (Kabir) denilen ruhani koruyucular vardır. Daha sonra gâvur diye anılanlar bunlardır.

Kızılbaşlığın Zerdüştlükle çok benzeyen yanları vardır. Bir erginleme töreni olan kemerbestlik Zerdüşt tarafından kadın ve erkeğe eşit kılınmıştır. Kan dökmenin yasaklanması, çok eşliliğin yozlaşmaya yol açtığı gerekçesiyle yasaklanması Zerdüştlükte de vardır.

Bundan 5 bin yıl önce yaşamış olan Sümerlerden kalma bir tablette cem ayinini resmeden bir tablo bulunmuştur. Sümer uygarlaşmasından farklı olarak daha hoşgörülü biçimde gelişen, bin tanrılı Hitit uygarlığında da semah figürleri görülmüştür.

Sümer döneminde cem ayini var olduğuna göre, Kızılbaş-Alevili-

ğin Hz. Ali ile başlatılması saçma bir iddia haline gelmiş oluyor. Kızılbaş ozanlarının şiirlerinde Kızılbaşlığın tarihsel serüveni ve kökeniyle ilgili sözler bulmak mümkündür. Ozan Devrani bir dörtlüğünde Kızılbaşlığın temelini dünya öncesi evrendeki yıldız ve gezegenlere kadar taşır: "*Sorma ne hacet bizleri sofu/Ta ezel künyede ismimiz vardır/Dünya kurulmadan yüzbin yıl evvel/Ol yeşil kandilde cismimiz vardır.*" Heraklitos; "*evren ateşin bir oyunudur*" der. Evrendeki tüm oluşum ve dönüşümlerde ateşin belirleyici bir rolü vardır.

Kadının doğum ateşi olmadan bebek olmaz. Diğer dinler kadının regl durumunu mundar görüp aşağılar. Kızılbaşlıkta ise kadın bu dönemde dokunulmazdır. Kanda canlı ruhunun olduğuna inanılır. Ana-Kadın bütün hane çocuklarının anası olarak kabul edilir. Ocak sülalesi ortak anaya bağlı olduğu için hepsi kardeş sayılır. Ocak kardeşliği anlamına gelen hemşir (hemşire) -ya da sütkardeşliği- buradan türemiştir.

Sonuç Yerine

Resmî tarihçiler tarafından Kızılbaşlıkla ilgili yazılanların çoğu yalan ve yanlıştır. Bilimsellikle ilişkisi olmayan kasıtlı tahrifatların ideolojik, politik ve örgütsel nedenleri vardır. Özellikle de Ana-Kadın ve Ata-Kadın geleneklerinin saldırı konusu yapılması, tek tanrı dinleri ile devlet kurumlaşması süreçlerinde bilinçli olarak öne çıkarılmıştır. "Tanrı" kavramı "Erkek-Ata" egemenliği ile cisimleşmeye yüz tutmuş, Kızılbaşlığın şiddetle karşıya alınışı böylece ve bu süreçte başlamıştır.

Pir Sultan Abdal'ın Osmanlı döneminde değil 7. Yüzyıl'da yaşadığı söyleniyor. Asım Bezirci de kitabında yedi farklı Pir Sultan Abdal olduğundan söz ediyordu. Belliki resmî tarihçiler P. Sultan'ı Osmanlı'ya veya İslâm içine hapsederek bir bellek yitimi ve karmaşası oluşturmak istemişlerdir. Günümüzde de Kızılbaş-Aleviliği Sünni egemen İslâm içine entegre ederek boğmak isteyenler; İzzettin Doğan, Rıza Zelyut gibi işbirlikçi aristokrat kesimlerden oluşmaktadır.

Kızılbaş düşüncesini tek tek kişilere bağlayarak tanımlamak, yanıltıcı sonuçlara yol açar. Çeşitli isimlerle ifadeden kastedilen şey, aslında en genel anlamıyla insanı kâmildir. Abdul İbn Sebei, Hz. Ali, P. Sultan kişi olmaktan çıkar birer simge haline gelir. Bu simge bazen turna olur, bazen bülbül olur. Kızılbaş-Alevilik kişilerle sınırlanamayacak bir düşünce akımıdır. Kişi simgeselliğinden ne kastedildiğini şu deyiş-

ten anlayabilmek mümkündür: "*Bilmeyene söylüyorum/Ben Ali'yim/Ali benim*"... Alevi, Elevi, Alawi deyiminin güneş ve ateşten kökleştiği ihtimali daha yüksektir.

O dönemlerde ticaretin insancıl ilişkileri bozduğunu gören Kızılbaşlar, ticaretten uzak durmayı tercih etmişlerdir. Bugün, aristokrat sınıfı konumunda olan İzzettin Doğan gibiler, mülksüzlerin ideolojisi olan Kızılbaş-Aleviliği temsil edemezler.

* * *

Ne yazık ki en genel anlamıyla Sol cenahımız da Kızılbaş-Aleviliği yeterince doğru biçimde çözümleyip anlayamamıştır. "Din halkın afyonudur"sözünden yola çıkarak meseleyi kestirip atmıştır. Oysa Marx başka bir şey daha söylemişti: "Din kalpsiz dünyanın kalbidir" demişti. İnsanı yaratan din değil, dini yaratan insandır. Dolayısıyla toplumsal maddî koşullar değiştirilebilinirse, tepe takla oluştan kaynaklanan dinsel yanılsamalara da son verilebilinir.

Kızılbaş-Aleviliği basit bir din veya mezhep biçiminde idealist/metafizik yöntemlerle tanımlamak doğru değildir. İçinde materyalist ögeleri fazlasıyla barındıran, en genel anlamıyla bir inanç sistemidir diyebiliriz belki. Bu noktada nihilistlerden ve postmodern inançsızlıktan farklı olarak, Marksizmde de sınıfsız sömürüsüz toplumun yaratılabileceğine dair bir inanç vardır. Sonuçta aranan şey insandadır.

Tarihsel/sosyal olay, olgu, süreç ve verileri nesnel koşulları içinde iyimser, dinamik ve ilerici yöntemlerle yorumlamak durumunda olan Devrimci ve Marksist bilim insanlarının çabaları idealist/metafizik yaklaşımların karşısında aşılması mümkün olmayan bir barikattır.

Marx'ın *Kapital*'i Avrupa'da 4 yılda bin adet sattı. 1872'de Rusya'da basıldığında *Kapital*, 1 yılda 4 bin adet sattı. Avrupa'ya oranla Rusya feodalitenin ağır bastığı bir ülkeydi. Ömrünün sonlarına doğru Marx'ın Rusya'ya (ve Doğu'ya) karşı özel bir ilgisi gelişmişti.

Rus devrimcilerinden Vera Zasuliç, Marx'a kapitalizmin yeterince gelişmediği Rusya koşullarında sosyalizme nasıl ulaşılabileceğini soruyordu. Çünkü Marx'ın belirlemelerine göre bir sistem bütün yönleriyle yaşanmadan diğer bir sisteme sıçramak pek mümkün değildi. Ancak Marx, Zasuliç'e cevap olarak; sözkonusu belirlemenin Avrupa'yla sınırlı birşey olduğunu, Rusya'da köylü komünleri üzerine bir sosyalizm kuruculuğunun mümkün olabileceğini söyledi...

Anadolu ve Mezopatamya, Kafkasya toprakları üzerinde şekillenmiş ortakçıl-isyan hareketleri küçümsenemeyecek tarihsel deneyimler sunmuştur. Karmatiler 170 yıl boyunca eşitlikçi toplum modelini yaşatmışlardır. Babek'in Bezz'de kurduğu sistem 20 yıl sürmüştür. Bedreddinî hareket, farklı inanç ve etnik yapılardan mülksüz halkı bir araya getirerek, kısa ömürlü de olsa dönemin ortakçıl-toplum örneklerini yaratmıştır.

Devrimci hareketin bu coğrafyada gerçekleştirmek istediği sosyalizm kuruculuğunda, sözünü ettiğimiz ortakçıl-isyan hareketlerini göz ardı etmesi kendi topuğunu kesmesi anlamına gelir. Belki de topallaması bu yüzdendir(?).

Kızılbaş-Aleviliğin en ayırt edici özelliği, insanı ve özellikle kadını esas almasıdır. Bu düşünceye göre kadın, yaşamın kaynağıdır. Doğan, doğuran, esirgeyen, bağışlayan, besleyen ve büyüten kadındır. Sosyalizm ve komünizm de insanı esas alır. Ticaret ve kapitalizm (dinler ve devlet) kadını çifte boyunduruğa vurup köleleştirmiştir. İnsanı yabancılaştırmıştır. Yabancılaşmamış olan, gerçek insana ulaşmak için maddî yaşam koşullarının değişmesi gerekir. Sistemi değiştirecek olan yeni insan ise kendiliğinden yetişmeyecektir. Yeni insan ancak belli bir eğitim ve ahlâk anlayışıyla yetiştirilebilir. Bu anlamıyla Kızılbaş düşünce sistemi, insanı kâmile erişmek için çeşitli kapılar oluşturmuştur. Parça insana karşı bütünlüklü insanı ifade eden 'insan-ı kâmil' aşamasına giden yollar ve kapılar çeşitli sınavlarla doludur. Bu eğitim sürecinde, özel biçimleriyle ödül ve cezalar vardır. Tüm bu yargılama ve eğitim sistemleri tek bir kişi tarafından değil, geniş bir halk meclisi tarafından işletilir. Herşey meydanda gerçekleşir. İnsanın pişerek olgunlaşıp olgunlaşmadığı hak meydanında belli olur.

Sınıf mücadelesinin yükselişe geçtiği evrelerde, gerici iktidarlarca gerçekleştirilen saldırıların Çorum, Maraş, Sivas, Dersim, Gazi, vb. yerlerde yoğunlaşması boşuna değildir.

Çıkarları işçi sınıfıyla aynı olan -çelişmeyen- Kızılbaş-Alevi hareketinin de (proletaryanın müttefikleri) içinde yer alabileceği donanımlı ve kurumsal disiplinli bir ***Proletarya Partisi*** olmadığından dolayı, bu hareket büyük ölçüde düzen partileri tarafından yedeklenmektedir. Son seçimlerde (seçtirim demek daha doğru olur) Alevi oylarının çoğunlu-

ğu gerici siyasî partilere, CHP'ye aktı. MHP, AKP gibi partiler de Alevilerden oy aldı!..

Egemen sınıf tehlikenin farkına çoktan varmış ve Kızılbaş-Alevi hareketini bazan sopa bazan da havuç politikasıyla ehlileştirmeye çalışmıştır. Sistemakitk bir biçimde devrimci hareketle buluşup, bütünleşmesini engellemeye uğraşmıştır. Devrimci hareket, ayağını bastığı toprakların tarihini, kültürünü, inanç ve ilerici geleneklerini tanımak ve pragmatist olmayan bir yöntemle, Kızılbaş-Alevi hareketiyle buluşup/bütünleşmenin kanallarını bulmak zorundadır.

2 Nolu F Tipi Cezaevi Kandıra- Kocaeli
30 Eylül 2007

Sorun Yayınları

"Anadolu Alevi Kültü ve Sol'un 'Politikası' " konusu çeşitli basın-yayın organlarında ve TV'lerde yoğun ve hararetli olarak tartışılmaktadır.

Kolektifimiz bu türden tartışmalar karşısında duyarsız kalmamış ve düzenlediğimiz panel-söyleşi ve benzeri etkinliklerimizde konuyu canlı olarak gündemde tutmaya çalışmıştır. Anılan etkinliklerimizin büyük bir ilgi ile karşılaşması üzerine bu malzemelerin kitaplaştırılarak daha geniş kitlelere sunulması uygun görülmüştür.

Elimizdeki kitap etkinliklerimizde sunulan tebliğlerin sonradan geliştirilmesiyle oluşmuştur.

Kızılbaş-Alevi-Bektaşi geleneğini oluşturan kitle, öteki sosyal muhalefet dinamiklerinden işçi sınıfı hareketi, sosyalist hareket, emekçi kadın hareketi, ilerici-devrimci gençlik hareketi ve Kürt ulusal hareketi gibi mutlaka hesaba katılması gereken anlamlı ve demokrat bir sosyal muhalefet dinamiğidir. Bu sosyal muhalefet dinamiği sağlı "sol"lu burjuva politikalarının çok yönlü sömürüsüne terk edilemez/edilmemelidir.

Konuya sınıfsal bakış açısıyla yaklaşan Devrimci ve Marksist Kadroların dışında burjuva ve küçükburjuva "sol" akımların idealist/metafizik alanlara kayarak "Alevicilik" yapması, ideolojik ve sınıfsal hastalıklarını bu cenaha taşıması karşısında ilgisiz, tarafsız ve duyarsız kalamayız/kalmamalıyız.

ISBN 978-975-431-158-7

9 789754 311587

7 YTL